

Jesus Altuna: "30 urte daramatzat arkeologia museoa eskatuz"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

01769

Aste Honetan

BERRIA

Metalurgiaren iragana eta oraina

BURDINAZKO HERRI HAU

Jakes Abeberri

"ETaren jarrerak guztiz atsekabetu nau"

MANTXUT?

ZAZPIAK
BATMAN

HELDU DEN ASTETIK GOITI!

ARGIA berean

Lokuzio, esklamazio eta esamolde asko dago. Horietako batzuk bildu ditugu "Mantxut"en, baina ez gara horrekin konforme gelditu; aitzitik, beste batzuk, berriak, asmatu ditugu inori baimenik eskatu gabe, hizkuntza berrasmatzea gure eskubidea baita.

Gazte irudikatzen zaitugun irakurle hori, ez dizkizugu hemen agertzeko diren lokuzioak ikasarazi nahi. Bakar batzuk gustatu eta zure hizketa moduan sartzen badituzu, plazer handia guretzat.

Hala ere, hori baino joriago izango da iradokitzen dugun bideari segitzen badiozu. Alegia, zure bizimodu, gustu eta kulturari begira egoki iruditzen zaizkizunak asmatzen badituzu. Lotsagabe-lotsagabe.

ZAZPIAK
BATMAN

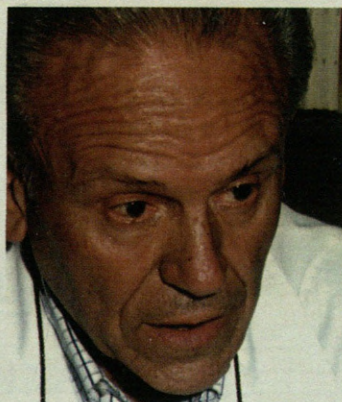
Argazia: Lenbur fundazioa
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Jakes Abeberri: "ETaren jarrerak guztiz atsekabetu nau" 9

■ Burdina: atzo gori-gori, gaur herdoilak jota 12

■ Jesus Altuna: "30 urte daramatzat Arkeologia Museoa eskatuz" 28

■ Etsaiak: "Guztia arin bizi izan dugulako da gure musika horrelakoa" 36

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. *Asisko Urmeneta* 4
Irakurleak mintzo 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6
Elkarriketa: Jakes Abeberri.
Mikel Asurmendi 9

EKONOMIA

Burdina: atzo gori-gori, gaur herdoilak jota.
Nagore Irazustabarrena. Daniel Udaltz 12

EUSKARA

"Mantxut": gure hizkera joritzeko tresna umoretsua. *Eriz Zapirain* 22

GIZARTEA

Irudiak, laztanak eta etorkinak bio-etxean lagun.
Beñat Doxandabaratx 24
Elkarriketa: Jesus Altuna.
Joxemi Saizar 28

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 34
Elkarriketa: Etsaiak.
Iñigo Bidetxea 36
Untxi bizkor bat antzerki mundu bitxian barrena.
Beñat Doxandabaratx 40

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 42
Telebista-Irratia. *Beñat Doxandabaratx* 44
Agenda 47
Ihesi 49
Bizia 55
Denborapasak 56

IRITZIAK

Politika: *Juan Gogorza* 8
Kultura: *Iñaki Lasa* 33
Azkena: *Andoni Egaña* 58

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitaletxearen izena: Argitaletxearen izena

kutxa gizarte-ekintza
obra social

GENETIKAREN HISTORIA

1856 : Gregor

Mendelek

Ilarraren ezauza
belarunaldi trans-
deskubritu du.

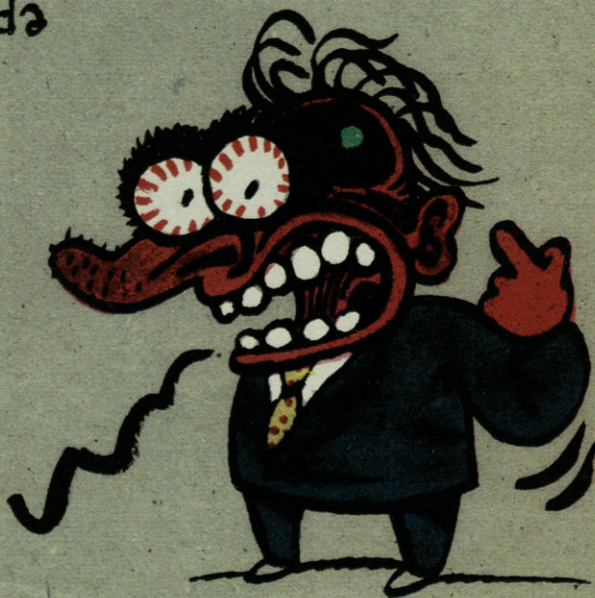
rriak belarunaldiz
mititzen direla

2000 : jende Genomaren %97 publikatu da

Haatik ILARRA ez da
handitu...

QUE NO ES
GISANTE
COJONA,
QUE ES MI
CELEBRO !!!

ACSIKOKO

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapiain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.
 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3. eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria .15.600 pta./93,76 euro
 Ipar Euskal Herria . . .746 lib./113,73 euro
 Espainia15.600 pta./93,76 euro
 Beste atzerriak . . .20.100 pta./120,8 euro
 Airez31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaina Taldeko partaidea da

Espainiako Historiaren Errege Akademia pentsa- mendu bakarraren alde eta aniztasunaren aurka

Aspalditik bagenekien ere, beti bezain mingarri gertatu zaigu Euskal Editoreoi konstatazio bortitza: garaileek soilik dute historia kontatzeko eskubidea. Garaileek, edota, kasu honetan bezala, beren burua auskaloko ortodoxia baten zaindaritzak dutenek...

Oraingoan, "Real Academia Española de la Historia" delakoa izan da ortodoxia baten alde sutsu plazaratu zaiguna: bazterkeria eta arrazakeria bultzatzen omen dute euskal eskoletan ("ikastoletan" dio Akademiak, izenaren satanizazioari eutsiz) erabiltzen diren historia liburuek, baina, noski, Euskal Herrian sortu eta argitaratzen diren horiek soilik (eta, badaezpada ere, izen eta guzti gatzigatzen digute hainbat argitaletxeren ekoizpen "ideia nazionalistetan oinarrituen" arriskuez).

Harrigarri bezain argigarri geratzen da, tamalez, Akademiaren jokaera: historiaren giltzarri ororen jabe bilakatu zaizkigu, bat batean, berez historiari buruzko ikuspegi moderno, askotarikoa, askea eta, azken finean, zientifikoa defendatu beharko luketen haiexek.

Ez daude bakarrik, nonbait, pentsamendu eta interpretazio bakarraren aldeko Torquemada berri horiek, azkar asko igo baitira haien gurdira Espainiaren

ideia zehatz eta militante batetik alde edo moldez desbideratzen denaren aurka etengabea aitzakia bila hainbat politikari.

Euskal Editoreon ustez, testu batzuk (ezezagunak, bide batez esanda, ez baitute "salatzaileek" salaketa datu zehatzez eta adibidez hornitzeko premiarik ikusi) gaitzestearen aitzakiaz, euskal hezkuntza sistema eta, ondorioz, euskal komunitate osoaren heziketa gaitasuna jarri dira zalantzan, eta ez gaude prest, noski, hala-rik onartzeko.

Beraz, honako hauek adierazi nahi ditu Euskal Editoreen Elkarteak:

1. Gaitzetsi egiten dugu Espainiako Historiaren Errege Akademiaren jarrera, euskal komunitatearen aurkako erasoa baita.

2. Berrikitan eginiko adierazpen horiek oinarritzen dituen testua (halakorik balego, behintzat) ezagututakoan, datu zehatzik gabe eginiko salaketaren zertasuna aztertuko dugu, dagokion erantzun publikoa emateko.

3. Dei egiten diegu Eusko Jaurlaritzari eta Nafarroako Gobernuari, beren eskumenekoa den hezkuntza esparrua zaintzeko behar diren neurri politiko zein judizialak har ditzaten.

4. Elkarteak, bere aldetik, iraindutako editoreen izen ona babesteko bide judizialak aztertu eta, hala balegokio, abiara-ziko ditu.

**EUSKAL EDITOREEN
 ELKARTEA**

Hiruko Txikian

MAMUTZARRA

Zelatan bizi zela. Ez zegoela hila. Lokartze itxuratan zebilen larrutan jo eta su. Hazunereza, joaldiko umetu. Karga-karga egin. Eta kumeak berriz erditu, ziento milaka hazaldi bakoitzeko bizi espektakuloan gehiengo osatu arte. Frantzia bezala petenistak, Espainian frankistak. Umeek euren aitak bakar-jokoan arituak izan bailiren -ofizialki masturbazioa arbuia garritzat jotzen zuten- aurkeztu eta ukatuz, haien heriotza moeta gisakoak desagertuak izan balira bezala jokatu du habilki mamuak, Franco eta Petain bere azken umaldiko mamukume bakartzat

salatuz. Politika espektakuloaren emaitza. Jada, mamuak ez ditu bere kumeak militarrez beztitu behar. Jada mamuak ez ditu bere kumeak militar kurrikulumaz edertu behar. Egun, demokrata mozorroaren azpian ezkutatzea aski du aginpideari eusteko. Bere politika kolonizatzaile zaharrari indar berria emango dion akademiari ez du faltako, sasi intelektualen armada prest baitu beti ere gerrarako ogibide truk. Eta lehen bezalaxe orain Euskal Herria du etsai, betiko antzu utzi dezakena. Bera jakitun da. Gu aldiz, ez dirudi

♦ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

ERRELEBUA CCOO-N

Euskadiko CCOOk idazkari nagusi berria izendatu du, duela gutxi egindako VII. Kongresuan. Ezustekoa izan zen. Oinarriek Josu Onaindi hautatu dute Santiago Bengoaren postua betetzeko. 1976tik CCOOko militantea den 48 urteko idazkari nagusiak egindako lehen adierazpenek haize berri eta fresko apur bat ekarri dute azkenaldian abertzale eta estatisten artean hain zatituta dagoen jokaleku sindikalerara. UGTekin elkarlanean aritzeaz gainera, ELA eta LABekin euskal langileen kezka sortzen duten arazoetan batasun sindikala bilatuko dute, euren ezaugarriei uko egin gabe. Halaber, Lan Harremanen Euskal Esparruaren aurka egingo ez dutela ziurtatu zuen, "nahiz eta markoekin kezkatuta ez egon". Adierazpen horiek praktikan betetzen badira, euskal sindikalgintzak batasuna eta indarra handituko ditu. Izan ere, beharrezko baldintzak dira horiek 35 orduko lan astearen alde, lan osasunaren alde... borrokatzeko. CCOOko idazkaritza nagusiko lekukoa hartu duenak euskal sindikalgintzan aukera berriak ekarriko ahal ditu! Halaxe nahiko genuke ●

■ DANIEL UDALAITZ

UDAL ALIANTZEN APURKETA

DURANGON, Basaurin eta Arrigorriagan EAJk apurtu du jadanik EHrekiko udal gobernu, iragarri legez. Bide berdintsua jarraituko bide da Balmasedan eta Berrizen, eta ikusi beharko da Bermeon eta Sopuertan zer gertatzen den, azken bi udal hauetan alkatetza EArena da eta. EAK, bestalde, argi adierazi du ez duela jeltzaleen bidea jarraituko eta kasuan kasuko azterketa egingo duela. Bizkaian hori gertatzen zen bitartean, Laudion EHk (alkatetza), EAJk eta EAK, udal aurrekontuak onartu zituzten.

EAJ-K EZETZ HB-REN TRANTSIZIO PROPOSAMENARI

XABIER Arzalluzek iragarria du seguruenik ezetz esango zaiola EHk egindako marko trantsizio proposamenari eta hala izango da. Ezetza batetik bestera adieraziko zaio EHri ofizialki baina ez da publiko egingo.

HAUTESKUNDEAK ETA HISTORIA

EZ da berria historia edo beste irakasgai batzuek medio ikastolak edo euskal irakaskuntza gune desberdinak Madrilatik astintzen ikustea. Berriak ez diren moduan, esparru desberdinak hartuz, azken urteetan Madril aldetik gida-

■ Historiak ekarri du liskarra oraingoan.

MONIKA DEL VALLE

tutako erasoak. Justizia administrazioa eta euskara, AEK, ertzaintza, ikastolak, ETB, udalekuak, Hobetuz... dozenaka kasu eta adierazpen daude, azken bi urteetan pilatutakoak, epe bat aipatzearren. Aznarrek eta Mayor Orejak argi azaldu dute beren lehentasun nagusia abertzaleak EAEko botereguneetatik kanporatzea dela, horretarako estrategia zehatza dutela eta berau egunez egun jartzen dutela indarrean.

INTXAUSPEREN PROPOSAMENA

MICHEL Intxauspe Asanblea Nazionaleko diputatu garaztarak, Ipar Euskal Herriarentzako "prefetura partekatu" bat proposatu dio Barne Ministerioari, Parisen tokian tokiko prefeturentzako deszentralizazio formula ezberdinak ezartzen ari direnean. Intxausperen aburuz, deszentralizazio formula horiek endredo beste-

B A H E A

- Enrique Villar, Espainiako Gobernu ordezkaria EAEn: "Agian kasualitatea da baina nik zera ikusten dut, kale borrokan aritzen direnen %99,9k euskarazko izena dutela; ez dakit honek eragina duen baina egia hori da, Asier eta Aitor izenak ugariak dira izenen %99,9 horretan"
- Jean Luc Benhamias, Asanblea Nazionaleko diputatu berdea Frantziako Gobernuak egi-ten dituen entregean aurrean: "Frantziak euskal militanteak Espainaratzean elkarriketa

M E T R O A

rik ez lirateke eta Pirinio Atlantiar departamenduan "prefetura partekatua" gauzatzen hasteko, Paueko prefeturan dauden hamabi zuzendari-tzetatik lau ekarri beharko lirateke Baionara. Hurrenez hurren: Ekipamendua, Nekazaritza, Lan-enplegua eta Baso zuzendaritzak.

PRESOEN ALDEKO MARTXA: NAFARROATIK GIPUZKOARA

EGURALDIAK eta Guardia Zibilak Nafarroako giroa ondo 'berotu' ondoren, Gipuzkoa-ko herrietan sartu da preso en eskubideen aldeko martxa, uztailaren 22an Bilbora iristeko. Bilbon PPK, PSE-EEK eta EAJK atzera bota dute martxari ongi etorria emateko EHk egindako proposamena. Orain arte baino giro normalizatuagoan egin ahal izatea espero behar.

ELA PLAZARA

Egunerokoa dago ELA plazan, baina ez beti indar berdina. Presoen eskubideekiko begirunea eskatuz egindako baraualdiak, eremu honi ematen dion garrantzia adierazten du. Baraualdia baliatuz burujabetzaren inguruan egindako hausnarketak, aldiz, ELAk normalizazioa eta burujabetzaren gurdian egin gura duen idi lanaren isla dira. Gernikan 97an egindakoaren segida indartsua da hau, su-eten garaian bigarren lerroan geratu izanaz garbatuz, plazara berriz indarrez ateratzeko asmoa agertu du. Logikoa da zenbakitan lehenak direnak lehen lerroetan aritzea.

EUSKAL HERRIKO GAUZAK

JUSTIZIA administrazioen gehiegikeria ugari badago ere, bi kasu bitxi gertatu bide dira Euskal Herrian, oraindik epai zehatzik ez badago ere. Kepa Saratxaga getxotarra kartzelan da Alde Hemendik lelopean egindako manifestazio batean, guardia zibil batek egindako akusazioaren arabera bere etxe aurrean Saratxagak "errepresiorik ez", "atxilotuak askatu" eta "pikoleto entzun, pin, pan, pun" oihuak egitea-gatik. Bestetik, Frederik Haranburu preso politikoaren ama, Jakesa Haranburu, datorren uztailaren 11n epaituko dute Parisen, bere semeari bisita batean 20 zl ardo pasatu izanagatik. Zigor eskaera epaiketan bertan egingo du fiskalak. Horrez gain, azken hiru hilabeteetan amak ez du semea bisitatzeko aukerarik izan.

■ Xabier Markiegi.

IZPIAK

Xabier Markiegi amaitu du Ararteko gisa bost urte-tan egindako lana, modu bi-txian gainera, EHk ezik -ez du baloraziorik egin- gaine-rako talde guztien goraipa-mena jaso baitu. PSE-EEren proposamenez atera zen duela bost urte eta, orduan bezala, euskara ez zekiela eta EAK ezezkoa eman dio orain. EAJk proposatu du, Ezker Batua eta UArekin batera, baina prozedura kon-tuak arrazoituz, popularrek eta sozialistek ez dute onar-tu. Sozialistek, halaber, Arantza Leturiondo nahi zuten Markiegiren lagun-tzaile gisa.

Mertxe Agundez, orain arte Ararteko laguntzailea izan-dakoa izango da aurreran-tzean Arartekoa. Irailaren 10etik 29ra arteko epea izango du Eusko Legebiltza-rrak beste Ararteko bat hau-tatzeko, bestela bere garaian Ezker Batuak proposatutako Agundezek jarraituko du Ararteko moduan.

Jose Maria Gerenabarrena hautatu dute EAJren Araba Buru Batzarreko lehendakari, irregulartasun susmoen ondoren, kargu hautaketa bigarrenegiz egin eta gero. Manuel Allende beste hautagaiak baino bost boto gehiago lortu zituen (22-27).

eta aterabide demokratikoak bilatzen lagundu ordez, gatazka gaiztotzen du".

- "Historia Akademia ez da oso ezaguna eta ez da halako kontuetan sartzen. Bazkaltzeko biltzen diren lau lagun dira. Norbaitek eguneroko ogia irabazi behar dela esan diela ima-ginatzen dut", dio Jose Maria Lorenzo Espinola Deustuko Unibertsitateko historiagileak.
- Pernando Barrena EHko parlamentariak EAJko Jose Antonio Urbiolari erantzunez: "Sanzek ezin du sinesten ez duen bake prozesu baten lidergoa eraman, bere ustez existi-tzen ez den gatazkaren irtenbide bila aritu ezin den bezala".

Bertatik bertara

Txema Matanzasen maiatzaren 27ko artikulua GARAn irakurri, eta iruditzen zait abiapuntu ezin egokiagoa ematen didala. Honela zioen beste zenbait adierazpenen artean: *"Gero bururatuko zaigu Nafarroaren geroa nafarrek erabaki behar dutela, berezko identitatea duela Nafarroako biztanlegoak eta horri begirunea zor zaiola"*. Euskal Herriko egoera politikoari buruzko artikulua izanik eskatu zaidana, ezinbestekoa egiten zait Txemak jasotzen duen burutazio horren nondik norakoak horko irakurleei argitzen saiatzea. Ze, eta horretan adostasun zabala egongo dela uste dut, Nafarroan ongi asmatzea egungo giltzarrietako bat da Euskal Herriaren osaketan aurrera egin ahal izateko.

Jaiotzez gipuzkoarra, gurasoak leitzarrak eta hirurogeita hamarretik Iruñean bizi naizena izanik, ongi kokatua nagoe-la esatera ausartuko naiz alde bateko eta bestelako giroak ezagutu eta kontutan hartzeko. Nire ikuspuntua, beraz, Euskal Herria bere osotasunean hartzen duena da, eta ez bakarrik Nafarrokoarena. Eta errealitatearen irakurketak eramaten nau onartzerat urteen joan-etorriak agerian utzi duela nafar nortasuna, nafar identitatea dela hemen errotuen dagoena eta jende multzo handiagoaren atxikimendua lortzen duena. Gero, asko espainola ere sentitzen da, beste askok euskal herritartzat hartzen duten bezala bere burua. Ohartzen naiz, eta orain Gipuzkoatik ari naiz begira, hau esatea bat baino gehiagori ulerkaitza egiten zaiola, ez delako egokitzen bere hurbileko esperientziari, ezta bere irudimen ideologikoari. Baina, jarrai dezagun arrastoan.

GINARRI SENDOA. Euskal sena, Euskal Herriarekiko atxikimendu eta gogoia, beste lurraldeekiko anaitasuna sentimendu hedatua dela Nafarroan konbentziturik nago eta gaude. Ez bakarrik Iparraldean, baita ere lur zabaletan (Osasuna igo da eta giroan zegoen: *"bagaude laurok"*) eta

horrek oinarri sendoa ematen digu euskal lurren batasuna jomugatzat aldarrikatzeko. Eskuinak badu horren berri eta saiatzen bada ere Errioxa eta Aragoiekin dauden loturak maila berean jartzen, uste dut, ez duela parekatasun hori lortzen gehiengoaren sentimenduan.

Hortik aurrera, ñabardura eta egokitze ahaleginen txanda da. Lehenik eta behin, inork ez du lortuko nafartarren gehiengo nahi ez duen lekura eramatea. Hain zuzen, eta hasierakoari helduz, beharrezkoa da onartzea, erabakiaren euskal esparruaz hainbeste hitz egiten den honetan, *"Nafarroaren geroa nafarrek erabaki*

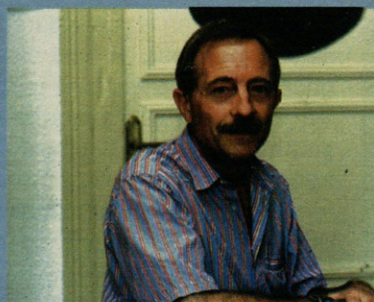
behar dutela". Eta beste lurraldeetatik Nafarroan batasun helmuga baldintza nahiko malkartsuetan mantentzen ari garenoi lagundu nahi bazaigu, ekarpen onena hura onartu eta Nafarroari buruzko diskurtsoaren ardatz bihurtzea litzateke.

AZKEN BATEAN, definizioak

definizio dira eta errealitatearen irakurketaz eztabaidatu beharko genuke gehiago. Zergatik da hain ezinezkoa subjektu nazionala modu konplexu eta malguago batean pentsatzea? Hau da, *"Sei lurraldeetan errotutako sujetu nazional bakarra"* (GARA, ekainak 4) bezalako definizioekin, berez oso plurala den errealitate bat, ataka estu batetik pasarazi nahian ibili beharrean, sujetu desberdinez osaturiko sujetuaz irudikatu gure nazio berezitasuna. Ezin gara herrien eta jendearen nortasun sentimenduak urratuz aritu behin eta berriz. Ez da bakarrik Nafarroaren kasua gainera. ARGIAren orriotan sarri azalarazten dira Iparraldetik heltzen diren ahotsa minduak, 'euskal jakobinismoa' edo 'hegoaldekoen inperialismoa' bezala hartzen dituzten ekimen edo jokamoldeen aurrean.

Nafarroa erabaki gune propiotzat onartzeaz gainera, oso lagungarria izango litzateke beste ildo batzuetan ere jarduerak egokitzea. Pentsamoldean eta diskurtsoan adibidez, bertatik bertara sorturiko ideiak eta planteamenduak gauzatuz.

Baita ere antolakuntzaren alorrean, bertako egituren autonomia eta ibilbide propioa ziurtatuz. Egokitze lan hori burutu ezean, Nafarroa etorkizunaren giltzarri den honetan ez dugu asmatuko eta atzerabidean joango gara ●

JOXE LACALLE

Juan Gogorza
Batzarreko kidea

"Nafarroa erabaki gune propiotzat onartzeaz gainera, lagungarria izango litzateke beste ildo batzuetan jarduerak egokitzea. Pentsamoldean eta diskurtsoan adibidez, bertatik bertara sorturiko ideiak eta planteamenduak gauzatuz"

"Enbata" agerkariaren egoitzan hartu gaitu Ipar Euskal Herriko politikari abertzale esanguratsuak. Ale berriari azken ukituak ematen topatu dugu. Lizarra-Garazi akordioaren bilakaeraz eta datozen erreferendumaz eta bozkez aritu gara.

"ETA-REN JARRERAK GUZTIZ ATSEKABETU NAU"

Duela bi urte "Hegoalde abertzaletasunaren antimodeloa" bilakatua zela adierazi zenuen orriotan. Hilabete batzuk geroago Lizarra-Garazi akordioa gauzatu zen. Zein da akordio honen inguruan zure balorazioa?

Garai hura abertzaletasunaren antimodeloa zela erran nuen, bai. Lizarra-Garaziren garaia (ETAk treguari atxiki izan zion bitartean) eredia izan da. Orain, berriz ere, abertzaletasunaren antimodelora itzuli gara. Izan ere, Franco hil ondorengo abertzaletasunaren une indartsuena bizi izan dugu Lizarra-Garaziren akordioaren karietara. Abertzaleek bi eredu hautatu zituzten frankismoaren ondoren Hego Euskal Herrian: bide erreformista batek, eta iraultzailea bestetik. Abertzaleen bide hauek Lizarran elkarganatu ziren eta estrategia komuna hautatu zuten Espainiako botereari aitzitik egiteko; Espainiaren bizi duten gatazkaren jatorria eta natura zehaztean bat etorri ziren abertzaleak. Biek ala biek praktikan jarri nahi duten eredu irlandarrari heldu zioten. Hots, autodeterminazioaren onespeneren bidetik egin nahi dute aurrera. Akordioa abertzaletasunaren abagune historiko bat izan da. Aukera galdu da, ordea, ez abertzaleen batasuna lortzeko aukera soilik, baita elkarrekin gobernatzen ikasteko aukera ere, Gasteizko Legebiltzarrean edota Udalbiltzan elkarrekin lanean aritzeko aukera, alegia.

BOB EDMÉ

■ "Abertzaletasunaren antimodelora itzuli gara".

■ EAJrekin eta EArekin akordatu bide zuen su-etena indargabetu zuen ETAk. Zer aldatu da harrez gero?

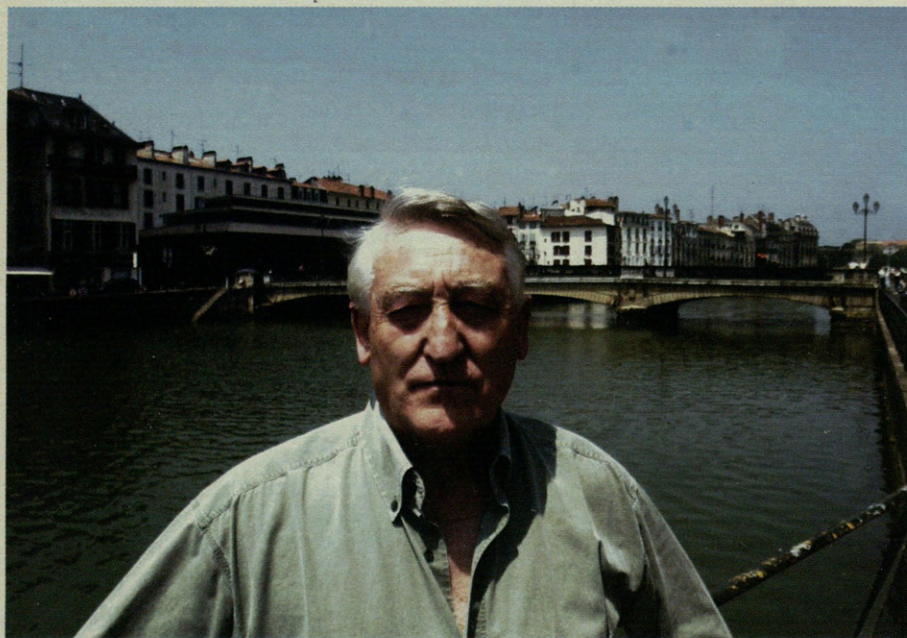
□ "Lehen baino okerrago gaude orain, su-etena hautsi baita eta ETaren xedeak ez direlako lehengo berak"

Lizarrako akordioa ahalbidetu zuen su-etena hautsi zuen ETAk, bere hitzetan, EAJk nahiz EAk Lizarra gaizki kudeatu

zutelako. Zer dago horren gibelan, ordea? Lizarrako izpirituaren aplikazio txar bat, edo aitzitik. ETaren estrategia aldaketa bat? Nire aburuz, ETAk bere estrategia aldatu du, erranez gatazka konpontzeko ez duela honezkero Espainiako boterearen aldetiko erantzunik espero (lehen egiten zuen bezala). Aldiz, borroka armatuaren konponbidearen giltzarria EAJren esku dagoela dio ETAk. Jarrera honek atsekabetu egin nau guztiz. Lizarra ETaren su-etena ahalbidetu zuen izpiritu berria izan zen; eta ez soilik Hegoaldean. Lizarrak Iparralde-raino zabaldu zuen zohardia, Garaziraino. Lehen baino okerrago gaude orain, su-etena hautsi baita eta ETaren xedeak ez direlako lehengo berak.

■ Lizarra garatzean bake prozesuari heldu zaio, baina erai-kuntza nazionala baztertu egin da zenbaiten iritziz.

Ez naiz batere iritzi horretakoa. Nire aburuz, maleruski, horiek estakuruak dira; ETaren aldetiko aitzakiak. Esate baterako, Iparraldean bizi dugun errealitatea ezaguturik, nik ez dut ikusten nola eraiki dezakegun Iparraldeko etorkizuna gehiengoaren aurka, nazio erai-kuntza zer den ulertzen ez duen Iparraldeko herritar gehienek aurka. ETak argitu behar du nola eratu nahi duen Euskal Nazioaren konstituzioa sortuko duen biltzarra. Euskal herritar guztiei aplikatuko zaien konstituzio bat izanen da? Eta, Lizarrak esaten duen bezala, demokratikoki eratua? Azal diezagula ETAk.

■ "Bortxa kondenatu baina deus egiten ez duenaren jarrera onartezina da".

■ **Abertzaleen Batasunak (AB), Lizarra-Garazi akordioaren sinatzailea den aldetik, izan al du edo ba al du benetako izaerarik berean?**

ABk funtsezko betebeharrak dauka Lizarra-Garaziren egitekoan. Iparraldeko abertzaletasuna eraikitzea bertako mentalitatearekin, kasu. Beldur naiz, ordea, HBk ez ote duen EAJk nahiz EAK burutu izan duen akats historiko bera burutuko. Alegia, Abertzaleen Batasuna HBren beraren sukurtsal gisara ikustea Iparraldean. ABren originaltasuna Iparraldeko abertzaleen gehiengo baten batasunean oinarritzen da; edozein direla sentsibilitateak. Originaltasun historiko honek, Hegoaldearekiko alderatzean -maila apalagoan betiere, jakina-, pisu sozial eta borroka maila ezberdinak ditu. Beldur naiz, ordea, espezifikotasun hori ez atxikitzea eta Hegoaldeko eskemari aplikatzea, eskuineko abertzaletasunetik aplikatu dena ezkerretik ere aplikatzea, hau da, Ezker Abertzaleak kontsideratzea AB HBren adar bat dela. Ikuspegi hori nagusituko balitz, atzerapen eta aurrekari historiko bat izango litzateke Iparraldearentzat. Iparraldeko abertzaletasuna (bere arazo eta muga guztiekin) berezko jite politiko, ekonomiko eta kulturalarekin eratzen ari da. Beraz, eskuhartze (ingerentzia) eta akats larria litzateke jokamolde hori. Iparraldean

abertzale garenok, handi-handika, ulertzen dugu akats honen jatorria; gure proiektuan bildu nahi ditugun herritarrek, ez ordea. Kasu, honekin ez dut esan nahi ABk separatismoaren baitan beste separatismo mota bat izan behar duenik. ABk geure ikusmoldeak eraman behar ditu Lizarrara, eraikuntzaren alde jokatzuz; ez eraikuntza nazionalaren alde baina eraikuntza abertzalearen alde. Iparraldean lan hori eraman dezakeen bakarra AB da, gainera.

■ **Subiranotasunaren kontzeptua argitzeke dago, itxura denez.**

Beharbada, bai. Hegoaldeko eztabai-

detan azaltzen hasia da subiranotasunaren gaia. Frantzia eztabaida mota horri aspaldi ekin zioten europazaleek eta europazale ez direnek; eztabaida Quebecetik dator. Quebecoko aukera gero eta gehiago agertzen da Hegoaldeko eztabaidetan. Ezagutzen dut ildo hori, eta kaltegarria da nire iritzirako. Quebecen egin nahi dena hemen egin nahi izatea kontraesankorra da; Euskal Herriarentzat behar ez dugun eredia da. Nire aburuz, euskal subiranotasuna emeki-emeki eta ahalmena dugun tokietan eraiki behar dugu, eta ez kolpe bakar batez, Euskal Herriko lurraldetasuna bakarra bailitzan.

■ **Abertzaleen Batasunako (AB) eta Euskal Batasunako (EB) kide zaitugu. EB inoiz baino kritikoago agertzen da gaur egun ETaren jardura armaturikiko.**

Baiki. ABren historia berria ezagutu beharra dago horregatik. EMaren (Ezkerreko Mugimendu Abertzalea) eta EBren joeren arteko batasunetik sortu zen AB. Bi alderdi hauen hurbiltzeak belaunaldi berri bat ekarri du, beste dinamika politiko berri bat, EMaren eta EBren dinamika gainditu duen ildo. EMaren ildotik zetozen joerek pentsamolde bereziak ekarri dituzte, Lizarra-Garaziren prozesuan gauzatzen ikusi izan ditugun jokamoldeak. Orain, berriz ere, indarkeria itzuli da maleruski. EBren ikuspuntutik, ABk azkenaldion burutu izan duen indarkeriaren kondena gaizki eginga da, gaizki definitua izan da, zalantzak agertuz, anbiguoki. EBk fidela izan nahi du ABren, eta honek biolentziaren gaiarekiko hartu duen jarrera partikularra ABren ez ohiko kongresu batean eztabaidatu nahi dugu. Barne eztabaida hori irailaren 15an burutuko dugu.

■ **"Demokrazia Euskal Herrian" edo "Demoak" bezala ezaguna den taldea al da zuk aipatu ildo edo ekimen berria?**

"Demoak" fenomeno bat delaunaldi baten ondorioa da; molde zinez argitsu batez jotzen ari dira Demoak. Hegoaldeko Solidarioak ekimenarekin erkatzen ahal da gazte hauen borroka moldeak. Beren borroka estrategia berri baten eredia edo adibidea da. Demoak ekimen naturala da, ez da ABren erabaki baten ondorioa (baliteke Demoak ez ari tzea nik diodan izpirituekin,

POLITIKARI NEKAEZINA

1930ko apirilaren 25ean sortu zen Jakes Abeberri miarritzarra. Enbata mugimenduaren kide historikoa izan zen eta Enbata astekariaren zuzendaria da gaur egun. Oposizioan jardun ondoren, Miarritzeko Herriko Etxean auzapezordea da 1991tik. Euskal Batasuneko (EB) eta Abertzaleen Batasuneko (AB) militante nekaezin honek izpiritu sutu eta kritikoa atxikitzen du 70 urterekin.

kasu!). Zer nahi gisaz, ideia adimentsua izaki, ABk Demoen ideia integratu behar-ko luke bere baitan (ez Demoak, kasu!). Izan ere, "ekintza ez bortitzen" ekimen hau borroka aktiboa da aldi berean. Ezen, biolentzia kondenatu baina deus egiten ez dutenen jarrera onartezina baita. "Ez biolentzia" praktikatzen dutenak -beharrezkoa bada, ilegalitatea praktikatzu gainera, baita espetxera eramanez izateko arriskuarekin ekintzak eginez ere- ereduak dira gaur egun. "Ekintza ez bortitza"ren bidea gehiago praktikatu beharko genuke. Hartara, ABren baitan eztabaida bat proposatzen dugunean, ez dugu soilik biolentziaren gaia eztabaidatu nahi, ordezko zein borroka posible lantzen ahal dugun eztabaidatu nahi dugu baita ere. Biolentziarik gabeko ekintzak joera berri baten agergarri lirateke.

■ **Heldu den irailean Frantziako presidentearen iraunaldia trenkatuko duen erreferenduma burutu liteke Hexagonoan. ABk Euskal Departamenduaren eta euskararen koofizialtasunaren aferrak argitzera deitu nahi ditu herritarrok.**

Erreferenduma abagune polita izan daiteke, ez presidentea bost edo zazpi urterako hautatua behar den jakiteko, herritarrek Euskal Departamenduaren eta euskararen koofizializazioaren aurrean defini daitezkeen baina. ABk test on bat egiteko gauza izan behar du, ABrentzat berarentzat ere test ona izanen baita. Gauza izan behar dugu herritarren jarrera kontabilizatzeko, eta hartara, herritarren % zenbat paratzen den gure eskaeren alde ezagutzeko. ABren jarrerak kohe-

rente izan behar du erreferendumaren aitzinean, baita aukera profitatu ere heldu den martxoko udal eta kantonamenduko hauteskundeak prestatzeko. Alegia, ezin dugu erran AB hauteskundeetan lehiatzeko mugimendu bat dela, sufragio unibertsala onartzen duena, eta era berean biolentziaren aurrean anbiguoki jokatu; jarrera hori eutsiezina da. ABko hautagaiek, kasuan kasu, biolentzia kondenatzeko gauza izan behar dute.

■ **Udal hauteskundeetan abertzale guztiak, EAJ-PNBkoak barne, elkarrekin joan zintezkete?**

Arestian erran dudak bezala, Iparraldean

□ "ABk bere ikusmoldeak eramane behar ditu Lizarrara, ez eraikuntza nazionalaren alde baina eraikuntza abertzalearen alde"

deak ez du zertan Hegoaldearen sukurtsala izan behar. EAJrekiko akordioa ez da posible izanen horrela jokatzu gero. Iparraldeko abertzaleok geure originaltasuna gordetzen badugu, itunak egin ahal izanen dira. Konparazioa, Donibane-Lohizunen, AB, EAJ eta Haika prest bide diran udal itun bat egiteko. Honezkero ari dira prestatzen, eta ekimena beste herrietara zabaltzea nahi nuke nihaurek. Abertzaleok udal hauteskundeetan hartzen dugu benetako indarra, herriarengandik gero eta hurbilago ari garenean. Parisko edota Madrileko botere guneetatik urrun gaudenean sinesgarriagoak gara, bertako gauzak alda ditzakegulako. Abertzaleok funtsezkoan ados jartzen bagara, Iparraldean jauzi polit bat egin dezakegu herriko bozketan.

■ **Didier Borotra auzapeza zentristarekin gobernatu duzue abertzaleok orain arte Miarritzeko Herriko Etxean. Datorren legealdiari begira, RPRarengana zabaldu nahi omen du ituna Borotrak.**

Miarritzeko esperientzia oso positiboa izan da. Orain, aldiz, arrazoiak arrazoi, Borotrak ituna RPRarengana zabaldu nahi du. Gu ez gaude ados. Batetik, RPRrekiko diferentziengatik; Michelle Alliot-Marie presidentea izaki, gainera. Oraingo udalbatzaren aurretikoa bere aitaren eta bere esku izan zen. Alliot-Marieren alderdia itzultzea iraganera itzultzea litzateke; gogaikarria. Horren gibelean, bestalde, Max Brisson dago, zinegotzia, pertsonaia polemista eta ia patologikoa. Gizon honek ez du egun bat bera ere pasatzen uzten jendea zirikatu gabe, kalapitak

sortarazten ditu ezker-eskuin, abertzaleak nardatu nahian dabil batez ere. Miarritzeko Herriko Etxean gaudenetik, bere harrikaden jomuga gara abertzaleok. Dioenez, guk gobernuan segitzea ez da naturala, eta nola edo hala sartu nahi du Borotrak proposatzen duen itunean; abertzalerik gabe baina. Borotrak dio ez duela gurekin hausteko arrazoirik, luzera begira jokatu nahi duela. RPRko presidentek dioenez, Max Brissonen ekimena pertsonala da, eta ez du ituna gauzatzeko eskuduntzarik; Miarritze bezalako hiri bateko ituna RPRko botere zentralaren menpe baitago. Beraz, guretzat hobe litzateke RPR alderdiak Max Brisson publikoki ezeztatuko balu; gure lana eta kanpaina erraztuko litziguke hartara ●

◆ MIKEL ASURMENDI

RESA GUIPUZCOANA, S.A.

GIPUZKOAKO KONTZESIONARIO BAKARRA

IVECO

N-1 444. km.a
Billabona (Gipuzkoa)
Tel.: 943 69 04 00
(8 linea)

Arlo guztietan aitzindariak

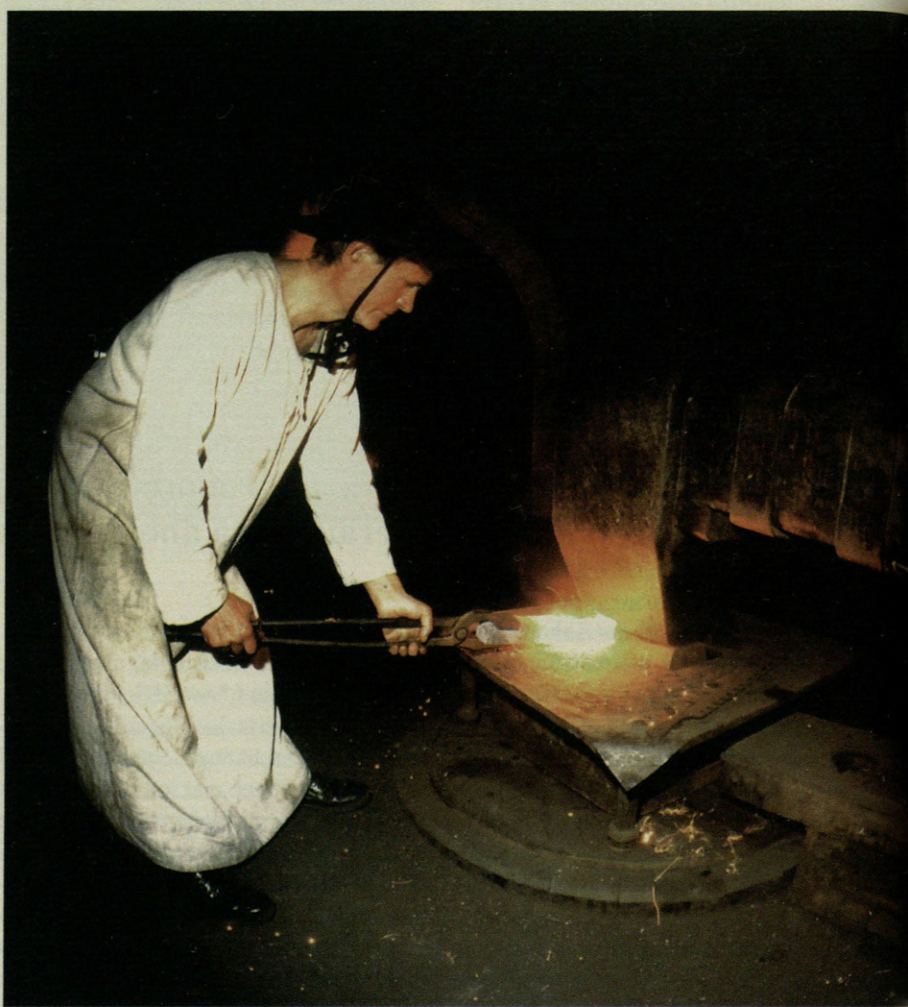

ATZO GORI-GORI.

Bizkaiko Labe Garaiak itzalita daude eta Somorrostroko meategiak agortuta. Erdi Aroko burdinolak arrasto arkeologiko bihurtu dira eta txondorrik ez da ikusten gure mendietan. Zerbitzuetan murgildutako gizarteak azkar ahaztu du historian zehar burdinak Euskal Herrian izan duen garrantzia eta duela urte gutxi gertaturiko birmoldaketaren oihartzunak ere isildu dira dagoeneko. Garai bateko ekoizpen sukarra zena, egitura industrial abandonatuen multzo hotza da gaur.

Baina Historiaurretik bertatik Euskal Herriak bere ibilbidea burdinaren aldamenean egin du. Erdi Aroan, baldintza fisiko egokiei eta berrikuntza teknologikoari esker, ekoizle hegemonikoa izan zen Europan. Eta, mende batzuk beranduago atzera egin bazuen ere, XIX. mendearen erdialdetik aurrera teknologiaren haria berreskuratu eta euskal ekonomiaren giltzarri bihurtu zen. Ekonomian ez ezik, gure kulturen eta historian ere, burdinak bere arrastoa utzi du.

*Testuak:
Nagore Irazustabarrena eta
Daniel Udalaiz*

■ XII. mendetik XVII.era Euskal Herria, zeharroletako burdinari esker Europako

Burdina gehienbat burdinaz (Fe) osatutako aleazioa da eta historian zehar eman izan zaion erabilera-eragatik, metalik garrantzitsuenetakoa. Baina metal hau ez da libre aurkitzen, beste material batzuekin (zaborrekin) nahasturik baizik. Horregatik, egokitu eta erreduzitu egin behar da eta horretarako beroa behar da. Orduan, burdinari etekina atera nahi dion lurraldeak, lehenik kalitatezko lehengaiak eskainiko duten meategiak behar ditu eta lehengaiak gorituko duen energia ondoren. Energia hori ikatzetik lortu izan da hasieratik eta horretarako egurra eta, beraz, baso zabalak behar dira. Ur errotak ere erabili izan dira (beti ere industrializazio modernoaren aurretik) eta horretarako sare hidrografiko egokia behar da. Baldintza hauek guztiak betetzen ditu Euskal

Herri atlantikoak eta kostaldea ere badu bere produkzioa erraz zabaldu ahal izateko. Industri aurreko aroetan oinarritzkoak ziren zerealetan gabezia handiak izan ditu, gainera, Euskal Herriak. Beste aitzakiarik, beraz, ez zuen behar izan lurralde honek burdinaren munduan murgiltzeko.

Euskal Herria eta burdinaren arteko harreman estuaren hastapenak ezagutzeko Historiaurrearaino egin behar da atzera (Burdin Aroraino, nola ez). Badirudi ekialdean sortutako teknikaren ezagutza zeltiarrek ekarri zutela Euskal Herrira. K. a. VI mendekoak dira Euskal Herriko hegoaldean topatu diren burdin landuaren lehen aztarnak. Gerora burdingintza Gipuzkoa eta Bizkaian garatuko bazen ere, Araba, Nafarroa eta Iparraldean azaldu zen indartsuen lehenik. Erromatarren garaian ere, interes eskaseko "saltus" a

GAUR HERDOILAK JOTA

le garrantzitsuenetarikoa bat izan zen. Azken mendean, labe garaien eraikuntzarekin batera, loraldi berri bat bizi izan zuen.

alde batera utzi zuten erromatarrek, hiruzpalau meategi solte ustiatzeko salbu (Arditurri, Baigorri, Enkarterri, Aiako harriak...). Erromatarren burdinolak "ager"ean bilatu behar dira, beraz. Inperioa deuseztu ondoren, Goi Erdi Aro guztian burdingintzak ez zuen berrikuntza berezirik eza-gutu eta haizeola txikiak izan ziren mendeetan jarduera honen oinarri. Ikatza erabiltzen zuten erregai gisa eta intxaur baten tamainako mineral zatiak. Tamaina txikiko labeak eskuz auspoari eraginez berotzen ziren eta horrek produkzioa asko mugatzen zuen. Eta hala ere, apurka-apurka eta kalitatezko burdinak eskaintakoa pasaporteari esker, Euskal Herri atlantikoan itxitasunetik irteten hasi zen.

URAK DAKARRENA. Beste lurraldeetara irekitzeko prozesu hau eta horrek ekarri zuen hobekuntza ekonomikoa izugarri azkartu zituen energia hidraulikoak. XII. eta XIII. mendeetan zehar haizeolak desagertuz joan ziren, energia hidraulikoa baliatzen zuten burdinola berrien, zeharrolen, mesedetan. Baldintza fisikoak lehenago egokiak baziren, orain sare flubial oparoari probetxua ateratzeko ordua zen, Euskal Herri atlantikoan bereziki. Horregatik burdingintzaren ardatza hegoaldeetik iparraldera mugitu zen. Eta

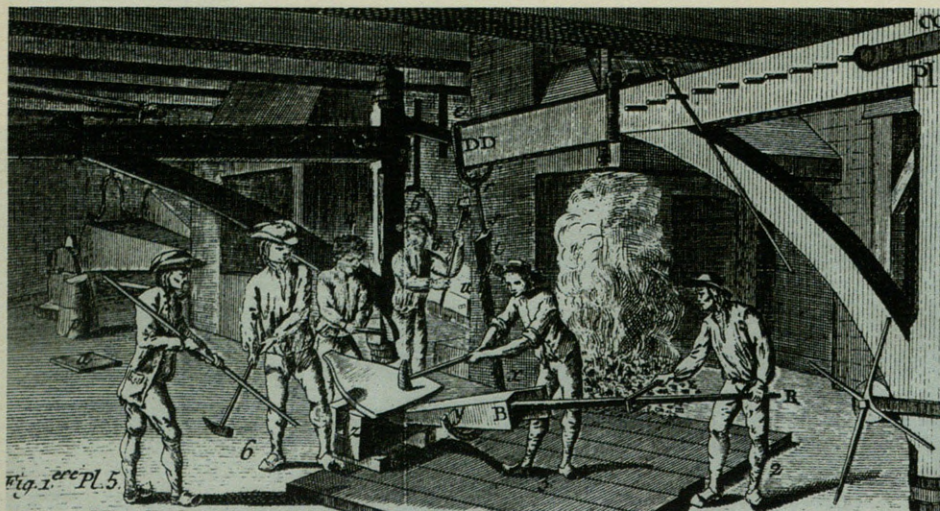
■ Bizkaia eta Gipuzkoan 200dik gora zeharrola zeuden lanean 1531n. Bakoitzak 1.200 kintal burdin ekoizten zuen urtean

koa baliatzen zuten burdinola berrien, zeharrolen, mesedetan. Baldintza fisikoak lehenago egokiak baziren, orain sare flubial oparoari probetxua ateratzeko ordua zen, Euskal Herri atlantikoan bereziki. Horregatik burdingintzaren ardatza hegoaldeetik iparraldera mugitu zen. Eta

burdinolak baso garaietatik eta mendi gailur haizetsuetatik ibai eta erreka ertze-tara. Kantauriko kostako ibar hezeak ibilbide oparoari ekin zioten modu honetan. Bizkaiko Jaurerria bere aberastasun mineralaz profitatu zen eta Gipuzkoak bere lehengai gabezia teknologiarren aplikazio azkarraz gainditu zuen.

Erdi Aroko azken mendeetan euskaldunak Europako burdin industriaren buruan jarri ziren. Bizkaia eta Gipuzkoan 200dik gora zeharrola zeuden lanean 1531. urtean. Burdinola bakoitzak batez beste 1.200 kintal metriko ekoizten zuen urtean. Garai beretsuan Nafarroa iparraldeko haranetan 32 zeharrola ari dira jardunean.

Burdinola hauetan forjaketa sistema

■ Ezkerretik eskuinera: burdinolaren funtzionamendua XIII. mendeko grabatu baten arabera; txondorretatik ateratako

erabiltzen da. Errekako urak gurpil hidraulikoa eragiten du eta honek mailua. Minerala kaltzinatu egiten da lehenik, zaborretik bereizteko. Ondoren, sutegian erreduzitu egiten da, gero mailuaren kolpepe forjaketa burutzeko. Mailuak metalaren erresistentzia eta zailtasuna ia hirukoiztu egiten du. Erdi Aroaren amaiera aldera altzairua ere landuko da metodo

naturalaren bidez, eta Arrasateko ekoizpenek ospe handia hartu zuten.

Burdinginzaren loraldia beste jardun batzuen mesedegarri izan zen. Lehen-gaiaren eskaerak gora egin ahala, Somorrostroko meategietako lana ugaritu zen. Hala ere, metalaren ugaritasunak eta erauzketa errazak, alor honetan berrikuntza teknologikorik eza ekarri zuen.

Ikazkinei ere lana pilatu zitzaien garaiotan. Txondorretan egiten zen ikatza eta XIV. eta XV. mendeetako Gipuzkoako 110 burdinolek 66.000 tona ikatz kontsumitzen zuten. Horrek esan nahi du 330.000 tona egur behar zirela, soilik Gipuzkoan. Beraz, basogintza ere garatu egiten zen burdinaren eraginez. Erdi Aroan dagoeneko, erakundeak basoen gehiegiz-

■ Burdinaren ondarearen garrantziaz jabetuta

Burdinak gure herrian izan duen eragina islatzen duten arrasto fisikoak galtzear daude kasu askotan. Horretaz jabeturik azken urteotan hainbat ekimen sortu da burdinaren ondarea berreskuratzeko. Legazpin Lenbur Fundazioa (Legazpi Natura eta Burdina) sortu zen 1997an. Zonalde hura burdinaren inguruan nola eraldatu den ezagutaraztea du helburu eta horretarako hainbat ekintza burutzen du. Hainbat argitalpen karrikaratu du dagoeneko, batzuk Legazpiko jardueraren inguruan eta beste batzuk orokorrakoak (azkena, Elena Legorbururen "La labranza del Hierro en el País Vasco" EHUrekin batera berriki ipini du kalean). Mirandaola parkea ere hor da. Bertako burdinola 1952an jarri zen berriro martxan, baina azken urteotan bere aktibitatea areagotu egin

da. Uda partean igandero dago publikoari zabalik (azarotik martxora bitarte, hileko lehen igandetan) eta ikusentzunezko bat ere paratu dute horren inguruan. Lenbur Burdinaren Bideak izeneko ekimenaren barruan dago gainera, Zerain Dezagun Fundazioa, Zumalakarregi Museoa, Ormaiztegiko Udala eta Gipuzkoako Foru Aldundiarekin batera. Ekimen honek bisitariari goiz bateko ibilbidea proposatzen dio. Legazpin Mirandaolako parkea da bisitagai, Zerainen aldiz Aizpeako Meategiak; hemen ere ikusentzunezko bat dago prestaturik eta Herri Museora ere joateko aukera bada. Ormaiztegin tren-zubia ikusteko aukera dago, baita Zumalakarregi Museora osteratxo bat egitekoa ere. Hitzordua 943 80 15 05, 943 73 04 28 edo 943 88 99 00 telefonoetara deituta egin daiteke ●

■ Mirandaolako burdinola, Legazpin.

■ Zeraingo Aizpea meategiak.

abiltzen zen burdinolatan erregai gisa; Muskiz inguruko burdinolako ur errota; Bakaiku inguruan kokatutako labea.

ko ustiaketaekin kezkatuta agertu ziren eta basoen birpopulaziorako neurriak hartu zituzten. Azkenik, merkataritza ere sustatu zuen burdinak. Barne merkataritzak lehengai eta erregaien garraioaren beharrei erantzun behar izan ziren. Kanpo merkataritzari dagokionez, euskal ekoizpenak Frantzia, Holanda eta Ingalaterran saltzen ziren, baita, aurrerago, Ameriketara ere. Dimentsio handiko merkataritzak, meagintza eta burdingintza jardueren hazkundeak bezalaxe, kapital kopuru handiak eskatzen zituen eta hori ere iritsi zen. Kreditu sistemak ezarri ziren. XVII. eta XVIII. mendea bitarte, euskal ekonomia Europako potentziek in lehiatu zen burdinari esker.

URAK DAROA. XVI. mende amaieran, Europa hamaika gerratan murgilduta zegoela, itsas merkataritzak behera egin zuen nabarmen, euskal burdingintzaren kalterako. Bitartean, teknologiak aurrera egin zuen alor honetan: ikatzezko labe garaia hedatu zen, kokea ikatza ordezkatzeko hasi zen eta Huntsmanek arragoaren metodoa asmatu zuen altzairua egiteko. Burdinurtua gero eta errazago lortzen dute euskaldunen kompetentzia diren europar burdingileek. Eta bitartean Euskal Herrian ez zen ahalegin berezirik egin berrikuntzak onartzen joan eta burdinaren bide berri errentagarrietan sartzeko (Euskal Herriaren Adiskideen Elkartek saiakera batzuk egin zituen, baina ez zuen ekoizleengandik erantzunik jaso). Ingalaterrako Sheffield-ek Euskal Herria ordezkatu zuen nazioarteko merkatuaren lehen postuan. Ingalaterra I. Industria

Iraultzan murgilduta zegoen; Euskal Herria, aldiz, Erdi Aroko sistema berberetan iltzatua. Nazioarteko erosleak galdu zituen eta Espainiako merkatua geratu zitzaion soilik. Une batez, Andaluzian metalurgiak gora egin eta merkatu espainiarra ere galdu zuen. Zeharrolak euren ateak ixten joan ziren apurka-apurka, industria modernoaren aurrean erreakzionatu ezinik.

BIGARRENEAN, BAI. II. Industria Iraultza, burdinaren alorrean, Henry Bessemer-en konbertidorearen eta Martin-Siemens labeen eskutik etorri zen. Baina askakuntza berri hauek gehiago garatu artean, kalitate handiko minerala behar izan zuten eta Bizkaiara etorri ziren lehengaiaren bila, Somorrostroa. Inguru horretako meagintzaren hazkunde berriak ondorio ugari izan zuen, goiko

ITZULPEN ZERBITZUA

eskuira

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezeroen beharretara egokituz.

*Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...*

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskuira@euskalnet.net • www.eskuira.com

■ Somorrostroko meategietatik etorri zen iraultza

Euskal Herria aberatsa da hematite eta karbonatoetan, Bizkaia bereziki. Eta Bizkaia barruan Somorrostrokoa da gune nagusia, burdin mineralaren kalitate zein kuantitateagatik. Bessemer eta Martin-Siemens sistema berri oinarritzkoak azkar hedatu ziren Ingalaterran XIX. mendearen bigarren erdian. Mineral eskaerak gora egin zuen nabarmen, baina bertako meategietako fosforodun minerala ez zen oraindik aproposa tresna berrientzako. Fosforo gutxiko hematite bizkaitarra behar zuen bere altzairu produkzioarako.

Mende horretako 60ko hamarkadan esparru honetako legedia liberalizatu

■ Somorrostro XX. mende hasieran.

eta esportazioak boom izugarria ezagutu zuen. 1876tik 1913ra bitarte, 133 milioi tona mineral atera zen Somorrostrotik eta horren %70 Ingalaterrako portuetara iritsi zen.

Altxor mineral honek ondorio garrantzitsuak ekarri zituen, baina ez bereziki meagintzan. Izan ere, urte horietan berrikuntza gutxi ezagutu zuen burdinaren erauzketa metodoak; Behe Erdi Aroko eskuzko sistema erabiltzen zen oraindik. Eskulan ugari eta merkea eskura izanik mekanizazioak behar zuen

koadroan azaldu dugun bezala. Euskal Herri atlantikoak industrializazio prozesuari ekin zion XIX. mende amaieran, teknologia berriaren aplikazioarekin.

Gipuzkoan, mineral gabeziak metalurgiaren nagusitasuna lausotu zuen nolabait. Papera eta chungintzarekin batera garatu zen burdin eta altzairugintza. Elgoibarko San Pedro, Unión Cerrajera,

Fábrica de Hierros de San Martín eta Patricio Echeverría enpresa handiak salbuespen izanik, enpresa txikiz osatu zen sektorea. Enpresa hauek geografikoki dispersaturik zeuden, gainera, eta nekazari ingurunean integratu ziren.

Bizkaian oso bestelako eredu jarraitu zen. Industria metalurgikoa Nerbioi itsasadarrean kontzentratu zen eta Gipuz-

koan baino askoz pisu handiagoa hartu zuen. The Bilbao River and Cantabrian Railway C.L. izan zen 1870ean labe garaiez hornituriko lehen planta siderurgikoa ipini zuena. II. Gerra Karlistak (1872-1876), ordea, enpresaren etena ekarri zuen. Gerra amaitu eta berehala hiru enpresa berri sortu ziren: San Francisco de Mudela, La Vizcaya eta Altos

■ Aurelio Artetaren "Fundizioa" izeneko lana, industrializazio modernoak izandako garrantziaren erakusle.

inbertsioa ez zen errentagarri. Eskulan merke eta ugaria Bizkaiaitik etorriko da hasieran, Euskal Herri osotik gero eta XIX. mende amaierarako Espainiatik langile ugari hurbilduko da. 40 urtetan Bizkaiko populazioa bikoiztu egiten du inmigrazioak. Etorkinak Ibarrekerran bilduko dira zonalde hau goitik behera aldatuz.

Etorkinez gain, kapitala ere bildu zen inguru honetara eta meategietako akziodunak finantza ahalmen handiko oligarkia bilakatu ziren, Ibarra, Chavarri eta Rivas buru zituztela. Burdin erauzketaren etekinak industria eta enpresa berrietan inbertitu ziren (altzairutegi berrietan kasu).

Gainera, burdina Ingalaterrara era-

man beharrak merkataritza eta ontziterian eragin zuen. Bizkaiko portuetatik Ingalaterrara 21 unti irteten zen astero. Nerbioi itsasadarreko zein meategi inguruetako azpiegiturak ere hobetu ziren ondorioz.

Errentagarritasunaren bila, Ingalaterrara abiatutako ontziak ez ziren handik esku hutsik itzultzen; altzairutegiek beharrezko zuten erregaia ekartzen zuten trukean eta horrek hazten ari zen euskal altzairugintzari bultzada garrantzitsua eman zion.

Somorrostroko burdinak Bizkaiko gizartea eta ekonomia irauli zuen horrela. Egun, Europako burdin iturrik garrantzitsuenetakoa izan zena agorturik dago ●

AITOR BAYO

■ Somorrostroko meatzaria iragan hamarkadaren hasieran.

Hornos de Bilbao. Azpiegitura eta teknologia egokiz horniturik hirurek egin zuten gora urte gutxitan. Baina 1890 eta 1895 urte bitarteko mundu mailako krisiak hiru enpresa bizkaitarretan ere eragingo du. Horren aurrean AH de Bilbao

eta La Vizcayak bat egin eta Bizkaiko Labe Garaiak (AHV) taldea sortu zuten 1902an. Euskal burdingintzaren ardatz, AHV talde babestu, monopolista eta autarkikoa bilakatu zen. XX. mendearen hastapenetan egoera itxaropentsua zen

(eta ondorengo orrietan ikusiko dugun bezala, itxaropen horiek erraz gainditu ziren). Egun, aldiz, XXI. mendearen hastapenetan gaudela, euskal burdingintzak ez du itxaropenerako arrazoi handirik ematen ●

KURSAAL

batzarrak egiteko leku berezia

ETA
GIPUZKOA
batzarren ondoren aisialdiaz
gozatzeko inguru paregabea

**DONOSTIA
SAN SEBASTIAN
CONVENTION BUREAU**

Reina Regente, 10 · 20003 DONOSTIA · SAN SEBASTIAN
Tel.: 943 481 466 · Fax: 943 428 122
e-mail: bureau@donostia.org · <http://www.ssconvention.com>

Euskal siderometalurgiak -AHVk bereziki- hedapen ikusgarria izan zuen, gerraosteko lehen garaietan. Beherakada 73an hasi zen petrolioaren lehen krisialdiarekin batera. 80 eta 90eko hamarkadetan birmoldaketa larria izan zuen sektoreak.

XX. MENDEA: HAZKUNDE DISTIRATSUTIK BIRMOLDAKETA ILUNERA

■ Goiko irudian, AHVko Sestaoko fabrika, oraindik martxan zela. Alboko orrian, fabrika bera 70eko hamarkadan.

AHVk (Bizkaiko Labe Garaiak), bere jarduerarekin jarraitu izan balu, 2002. urtean beteko zuen bere mendeurrena. Haren lurretan, gaur egun, instalazio berri eta moderno bat besterik ez da geratzen. Orain dagoen enpresa horrek, Aceria Compacta de Bizkaia ACBk, garai batean 15.000 langilerekin baino gehiago produzi dezake askoz plantila txikiagoarekin. Ikusgarria da garaiak nola aldatzen diren!

Halaxe da, AHV, 1902an hasi zen 200 enplegatu, 14 ingeniari, 75 kontramaisu, 5.620 langile arrunt eta 230 meatzarirekin, eta 32 milioi pezeta (1,3 milioi libera inguru) baino askoz gehiago ez zen kapital sozialarekin. 147.778 tona inguruko ekoizpena zuen. Gerra zibilaren ondoren

izan zuen sekulako hedapena. 1940an Compañía Siderúrgica del Mediterraneo erosi zuen. 1941ean, Sociedad Española de Fabricaciones Nitrogenadas SQA (Sefanitro) sortu zuen. 1946an Aguas y Saltos del Zadorra eratu zuen, Bizkaian

■ Bizkaiko Labe Garaiak gaur.

zituen lantegiei argindarra hornitzeko, eta Regatoko obrak amaitu zituen ur-horniduraren arazoa konponduta uzteko. 1948an Orconera historikoa erosi zuen. 1950ean Saguntoko labe garaiak handitu zituen. 1954an Aceria Siemens osatu zuen, bertako produkzioa bikoizteraino iritsiz. 1958an Laminación en Bandaseko hotzeko ijezkailu edo laminadorea jarri zuen Etxebarrin, Basconia S.A.rekin jabekidetzan. 1960an, Blooming-Slabbing ijezkailu berria jarri zuen Sestaon. 1966an beroko zerrenden ijezkailua hasi zen lanean Ansion. 3.000 milioi pezeta kostatu zen eta AHVk ordurarte egindako obra garrantzitsuenaren izan zen.

Sozietateko lehendakari gisa, Claudio Boada, 67tik aurrera, eta Villar Mir, 1970ean, izan ziren garai horietako heda-

■ Negozioa errentagarria zenean soilik sartu zen jokoan banka.

Euskal Herriko burdinaren historia aztertzerakoan aurkitzen den alderdi garrantzitsu bat Bankak siderurgia-ko eta altzairu berezi eta arrunteko enpresekin izandako jarrera da. Banka oso presente egon da enpresen "oparotasun" garaian, dirua erraz emanez, etekin ederrak "zurrupatzeko" aukera ona zuelako. Hau da, erabat "errentagarri" zitzaionean. Eta bere dirua eta laguntza ukatu egin du "urritasun" garaian, etekin errazik lortu ezin zuenean.

Horrela, euskal siderurgia, nagusiki Bizkaiko Labe Garaian Taldean bildurik, euskal enpresa pribatuaren gotorlekua izan zen 1975ean Franco hil zen arte. Euskal finantza erakundeek -Hegoaldekoak jatorriz eta egoitza sozialez, orduko Banco Bilbao eta Banco Vizcaya- enpresa honen aldeko jarra hartu zuten hasiera batean, etekin handiak ematen zizkietenean. Beste hainbat banku espainiar eta atzerriko enpresa pribatu ere haien ondoan egon zen garai oparoetan. Horren adibide garbia United State Steel-ena izan zen, 1964an

AHVren kapitalaren %25aren jabe egin zenean.

Gerora, UCDren gobernuarekin sozietatea INIren eskutara igaro ondoren, Banka eta enpresa handiak susmoa hartzen dute euskal siderurgia, aurrez Espainiakoa eta Europakoa bezalaxe, krisialdian sartuko dela. Kapitala eta laguntza alde batera uzten dute. Gerora, birmoldaketa egin, AHV erabat suntsitu eta milaka lanpostu galdu ondoren eta haren ordeztu, gutxieneko langile kopuru batekin lan eginez, errentagarri izan daitekeen minialtzairutegi konpaktoa, ACB, eraiki zutenean, berriro hasi ziren beren partaidetza eta laguntza eskaintzen. Horrela, ACBren lehenengo bazkideen artean ia euskal eta espainiar finantza entitate guztiak zeuden sarturik, BBK, BBV, BCH, BEX, BBV, Banco Urquijo eta abar.

Antzeko jarrera hartu zuen Bankak Altzairu berezien arloan, azken urteetan inolako aurrekaririk gabeko birmoldaketa eta milaka lanposturen galera izan zuenean. Azkenik hainbat enpresatik bakar bat geratu zen: Sidenor ●

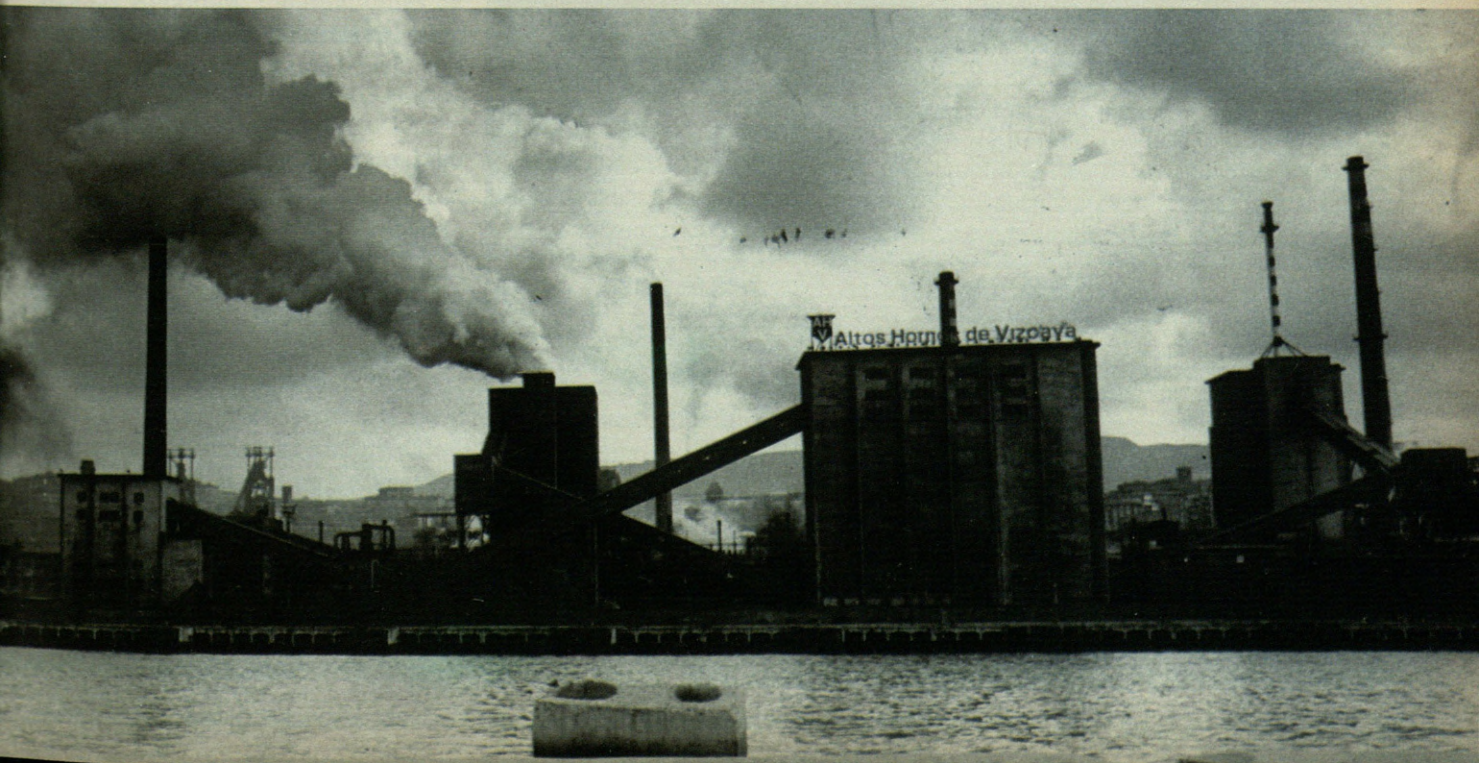
kuntza arrapaladatsua arduradunak, gerora etorriko zen hondamendia eraginez. Neurrigabeko itxaropen onen garaiak ziren, Barakaldo eta Sestaoko ekoizpena 1.300.000 tonataraino handitu nahi zen, eta horrek %50eko hazkunde esan nahi zuen. Etxebarriko Bandas 300.000tik 400.000 tonatara handitu nahi zen. Ez zuten 1973ko udazkeneko petrolioaren krisialdia aurreikusten, krisialdiak ekarri zuen prezio gorakada aurreikusten ez zuten bezalaxe, eta horrek ondorio oso larri eta sakona izan zuen

siderurgia arlo guztian. II. Mundu Gerra amaitu zenetik etengabeko hazkunde izan zuen altzairu gordinaren kontsumo orokorrak erabateko geldialdia izan zuen mendebaldeko herrialdeetan.

Boada, INIren lehendakari izana, 77an itzuli zen AHVra, eta garbi jakinarazi zuen "AHV aurrera atera nahi bada, Euskadiko eta Estatuko Administrazioen laguntza handi bat" beharko zuela. AHVren nazionalizatzeko estaliaren garaian ekin zitzaion, AHVren suntsipenari. Entitate pribatuak ez zuten inondik ere

bertan inbertitu nahi, negozioirik ikusten ez zutelako. Kreditu ofizial publikoak hasi ziren. Lehenengoa 4.500 milioi pezetakoa, UCDren garaiko Suarezren Gobernuak erabaki zuen, enpresaren saneamendurako eta berregituraketarako, Espainiako Estatua Europako Batasun-ean sartzeari begira.

Hortik aurrera, lanpostuak galaraziz egindako birmoldaketa prozedurei ekin zitzaion. AHV Taldeko plantila, bere garai onenetan izandako 22.000 langile-
ren kopurua, beheraka eta beheraka hasi

■ Labe Garaietako langileak 1992an Madrila eginiko martxa. Dena den, birmoldaketak mobilizazio gutxi eragin zuen.

■ Altzairu berezi eta arruntaren birmoldaketa

Krisialdiak euskal altzairu berezien sektorean ere eragin larria izan zuen. 1984an Euskal Herrian 11 enpresa zeuden eta gaur egun Sidenor eta GSB taldeak soilik aritzen dira. 15.000 lanpostu inguru galdu ziren.

Lehen ekintza plan bat burutu zen, Aceriales sortu zen eta hainbat enpresa desagertzea eta beste batzuk -V.Luzuriaga, Fundiciones Echevarria, Aceros de Irura, BW.- altzairuaren jarduera uztea eragin zuen. Afora eta Patricio Echevarriak krisialdiaren irtenbidea ekimen pribatuaren bidetik eraman zuten, eta gainerakoek Acenor talde publikoa osatu zuten, eta honek ere porrot egin zuen.

Azkenik, sektoreko enpresa publikoek Sidenor Taldea osatu zuten, eta Orbegozo (Hernani) eta Aceros de Llodio lantegiak itxi zituen. Taldeak Forjas Alavesas (Gasteiz), Olarra (Bizkaia) eta Echevarria (Basauri) bildu zituen, Reinosako Foarsa-rekin batera. Bestalde, Afora eta Patricio Echevarriak beren martxa jarraitu zuten eta GSB taldea osatu zuten, Eusko Jaur-laritzaren babesarekin. Olarra enpresa Digeco-Roda eusko-italiar taldeari saldu ondoren, talde hartako gainerako enpresen pribatizazioari ekin zitzaion, eta, aipatutako taldeaz gainera, GSB eta Corporación Alfa sartu ziren. 1995eko azaroan, Espainiako Gobernuak Sidenor Taldea Digeco-Rodaren eskaintzari eman zion.

Gaur egun Sidenor Basaurin Altzairutegi berria irekitzekotan dabil.

Bertan 11.400 milioi pezeta inbertitu ditu eta 750.000 tona ekoizteko gaitasuna du. Instalazio horiek gaur egun Gasteizen eta Basaurin dituztenak ordezkatuko dituzte. 1.200 langile baino zertxobait gehiagorekin, 1999an 63.000 milioi pezetako fakturazioa, 649.000 tona inguruko salmenta eta 2.607 milioi pezetako etekin garbia izan zuen. GSBk, berriz, Sidenor baino fakturazio askoz txikiagorekin, eta 1.000 langile baino zertxobait gutxiagorekin, azken urteetan, 2.500 milioi pezetatik gorako irabaziak izan ditu.

ALTZAIRU ARRUNTA. Siderurgiako krisialdiak altzairu arruntan ere bere eragina izan zuen, eta hau ere ia guztiz kontzentraturik dago Euskal Herrian. 1986koa izan zen bere historiako urterik beltzena. 1974an Espainiako Estatuko altzairuaren ekoizpena eta kontsumoa 12,2 milioi tonaren inguruan orekaturik zeuden. Data horretatik aurrera geroz eta desoreka handiagoa sortzen joan zen, eta 1985ean kontsumoa 6,5 milioikoa zen eta ekoizpena berriz 14 milioikoa.

Egoera horretan sektoreak esportazioa jo zuen arren, ezinbestekoa izan zen bisturia ere lanean jartzea. Nahiz eta ez siderurgia integralean bezain modu larrian. Barneko kontsumoa erori zen urteetan, esportazioari esker orekatu zuten sektoreko enpresek. Enpresak hainbat taldetan integraturik daude: Marcial Ucin, J.M. Aristráin eta Celsa katalana, Nervacero eta Arregui euskal lantegiekin ●

zen: 17.000, 12.000, 8.000, 5.000, azkenik plantila erabat desagertarazi arte. 1983-85 bitarteko kopuru batzuk gogoratu besterik ez dago. 1983an, 83.745 milioi pezetako fakturazioarekin, eta 11.064 langilerekin, AHVk 5.390 milioi galdu zituen. 1984an, 98.249 milioi pezetako fakturazioarekin, eta 10.805 langilerekin, 5.321 milioi galdu zituen. 1985ean, 87.655 milioi pezetako fakturazioarekin, eta 10.228 langilerekin, 5.239 milioi galdu zituen. Ondorengo urteetan, salbuespen batzuk kenduz, diru eta langi-

□ **Birmoldaketaren gizarte mailako ondorioak arintzeko eta langileen "matxinada" saihesteko, ehunka mila milioi erabili ziren**

le galerak biderkatu egin ziren.

Aldi berean fondo publikoetako hogeitaka mila milioi pezeta inbertitu zituzten enpresa modernizatzeko. Lortu zen neurri batean modernizatzea, plantila geroz eta gehiago eta modu nabarmenagoan murriztu zen eta berriro etekinak lortzen hasi zen. Baina ez dago irtenbiderik. Siderurgiaren mundu osoko krisialdiak eta merkatarien Europak ez dio irtenbiderik uzten AHVri. Azkenik, Felipe Gonzalezen Gobernu "sozialista" da, 1985-93 bitartean, aurrekaririk gabeko birmoldaketari aurre egin beharko diona. Gobernu sozialistako Barne Ministro ohia, Corcuera, garai batean sindikalista izana, giltzarrietako bat izan zen birmol-

■ Zuzenean edo zeharka, 40.000 lanpostutik gora suntsiturik

Burdinaren krisialdiak lanpostu ugari galarazi du Euskal Herrian azken urteotan. Zuzenean nahiz zeharka. Ez da erraza kopuru guztia kalkulatzea, batez ere 80ko hamarkadan eta 90ekoaren hasieran, siderurgian, altzairu berezietan eta altzairu arruntean galdu zirenak. Kontuan hartu beharra dago siderurgia enpresek, eta oso bereziki AHV taldeak, instalazioetan bertan lan egiten zuten enpresa laguntzaileetan lanpostu ugari eragiten zutela. Instalazioen kanpoko merkataritzan duen eragina ere aztertu beharra dago. Oraingo Sestao eta Barakaldo ikusi besterik ez dago, zenbat negoziok itxi behar

izan duen jabetzeko (tabernak, dendak, okindegiak...). Bertako errolda nabarmen jaitsi da.

Gauzak horrela izanik, AHV Taldea, Altzairu Bereziak, Altzairu Arruntak eta horien enpresa laguntzaileak kontuan hartuz, ez litzateke burugabekeria 35.000 lanpostu galdu direla adieraztea. Eta horien ekoizpen ingurunean kokaturiko kanpoko merkataritza guneeetan galdutako lanpostuak gehituz, 40.000ra iritsiko ginateke.

Birmoldaketaren aldekoek esango lukete milaka batzuk salbatzea lortu dela pentsatu behar dugula. Birmoldaketarekiko hartzen dugun ikuspegian dago koska ●

daketa hura lortzeko itun sozialaren bideraketan. Espainiako Gobernuan sartu izana, Felipe Gonzalezen sari bat izan zen, "langileen odola" ibaira iritsi gabe lortu zen birmoldaketa anker hartan eskainitako laguntza ordainezinaren ordainetan.

Corporación Siderúrgica Integral, CSI, AHVren birmoldaketa eta suntsiketa gauzatzeko prozedura burutzeko erabili zen baliabidea izan zen. Ensidesan ere bai, nahiz eta Asturiaseko sozietate honek tratu bereziki hobea jaso zuen Gobernu sozialistaren eskutik. Aceralia, CSI publikoaren oinordekoa, sortu zenean, AHV Taldeko hainbat enpresa, esate baterako Etxebarriko Laminaciones de Bandas Bizkaian, Laminaciones de Lesaca eta Perfrisa Nafarroan, talde horretan sartu ziren. Talde honek, aldi berean, ACBko kapitalaren %65 kontrolatzen du.

Birmoldaketaren gizarte mailako

ondorioak arintzeko eta langileen "matxinada" saihesteko, ehunka mila milioi erabili ziren. Langileak langabezian uzi zituzten 52 urterekin, baina jubilaziorako 65 urteetara iritsi arte baldintza ekonomiko eta sozialak ziurtatzen zaizkie. AHV 1996ko uztailaren 2an itxi zen ia inolako langile-mugimendurik gabe. Izan ziren mobilizazio bakarrak euskal siderurgiaren suntsipena aldeztatik aurretik ezagutzen zuten sindikatu batzuek bideratu eta kon-

MONIKA DEL VALLE

■ ACB altzairutegi konpaktoa.

trolatutakoak izan ziren. Ehunka batzuk, oraindik adin horretara iritsi gabeak zirenak, beste nonbaiten kolokatu zituzten, eta beste batzuk bete-beteko langabezian geratu ziren. Aceria Compacta de Bizkaia, ACB, izango zen euskal siderurgia erabat itxiztat ematearen prezioa. Une horretan, ezaugarri horietako Europako lehenengoa izan zen.

ACB 94ko uztailaren eratu zen sozietate bezala. Instalazio berrietako obrak 1995eko otsailaren hasi ziren eta, 50.000 milioi pezeta inguruko inbertsioa egin ondoren, 96ko uztailaren 22an atera zen lehenengo labe elektrikoaren lehenengo galda. Lehenengo bobina, berriz, urte horretako urrian atera zen. 350 langilerekin 1.000.000 tona produzitu daitezke. Bere lehen urteko ekitaldian, 35.000 milioi pezetako fakturazioarekin, dagoneko 2.000 milioi pezetako irabaziak izan zituen. Ondorengo ekitaldietan nabarmen gaituzte dituzte irabaziak ●

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde!

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

Heldu den astetik aurrera atal berri bat aurkituko duzu, irakurle, ARGIAko azken orrialdeetan: "Mantxut". Jon Alonso eta Asisko Urmenetak pentsatu eta taxututako lan honek euskaldunon hizkera kolokiala aberasteko tresna izan nahi du.

"MANTXUT": GURE HIZKERA JORITZEKO TRESNA UMORETSUA

Mokoroa bildu eta txahala bota huela? Non ibili hitzen bada? Ez al hidan esan katxaka hartu eta etxera hindoala?

-Bai, motel, baina begiz jota nian neska hura ahoko zuloan neukaala ikusi eta saiatzea pentsatu nian. Azkenerako, badakik, ez gainkatu eta ez deus, kristo-ren atxurrarekin etxera.

-Mantxut?"

Hala galdetu ohi dio ongi aditu ez duenak solaskideari: mantxut? Espainolaren "mande?" eta frantsesaren eta ingelesaren "pardon?" en parekoa da Nafarroa Behe-rean eta Zuberoan erabiltzen den esamoldea. Eta heldu den astetik ARGIAko atal berriaren izena ere bada.

Euskaraz hainbeste esamolde eduki arren, zenbait gauza adierazteko erdaretara jotzeko dugun joera begibistakoa da eta gazteen erregistro kolokialak sarri hemendik, espainol edo frantsesetik, edaten duela ere bai. Aspaldidanik hedatua dagoen kezka da hori eta horri, modu xumea bada ere, aurre egiteko sortu du Zazpiak Batman kolektiboak atal berri hau.

Zazpiak Batman izenpean, Jon Alonso idazlea eta Asisko Urmeneta komikigile eta ARGIAko kolaboratzailea ditugu proiektuaren gidari. Hauen laguntzaile

izan dira "Iparreko bikingoak" (Ainize, Eñaut, Jon eta Beñat) frantseserako itzulpenetan eta "Asteasuko komandoa" (Jose Luis Agote) maketazioan. Zazpi kide orotara; horregatik Zazpiak Batman kolektiboak. Zazpioi "Akrobat" bikotea gehitu zaie azken fasean, lokuzioak ingelerara emateko.

Duela zenbait hilabete heldu zioten proiektuari Alonsok eta Urmenetak, betiere arestian aipatu kezka horri irtenbide bat emate aldera. Urtetan bildutako

ten lokuzioak asmatu ditugu, inori bai-menik eskatu behar izan gabe", dio Asisko Urmenetak.

INDAR METAFORIKOA. Euskararen indar metaforikoa azpimarratu nahi dute biek ala biek lan honekin, ez dugula zertan erdaretara jo, "batzutan zendako ez, baina jakinda euskarak badituela bereak, balia ditzagun. Betiere jakinik hizkuntza batua nahi dugula, Iparralde nahiz Hegoaldeko esamoldeak har ditzakegu. Jon Alonsok erraten zuen bezala, hizkuntza batek bere indar metaforikoa galtzen badu, bereak egin du. Batua arras ongi dago, bitarteko nazionala da, baina gaur eguneko batu horri, euskaltegiatik, ikastoleatik, lizeoetatik ateratzen diren euskaldun berri gordin horiei, lanabes bat ematea da helburua. Ez guk ematen ditugunak buruz ikas ditzaten, inondik ere, baizik eta eredutzat hartzeko eta gero norberak bere inguru, gustu edo umorearen arabera moldatu eta berriak asmatzeko".

Asmaketa lan horretan jardun izan da halaber Koldo Izagirre idazlea; zenbait lokuzio berri sortu zuen "Agirre zahararren kartzelaldi berriak" liburuan. Erromintxelatik, buhameen hizkuntzatik hartu zituen pasaitarrak hitz asko, baina baita berriak sortu ere, "arrunt politik, modernoak eta hizkuntzaren senean oinarrituak", Asisko Urmenetaren hitzetan. Beraz, ageriko da badela hizkera kolokiala landu, bersortu eta berrasmatzeko sentsibiltate bat.

Asteroko "Mantxut"ek lokuzioa bera, marrazkia, glosa bat (noiz eta nola erabili behar den adieraziz), adibide bat

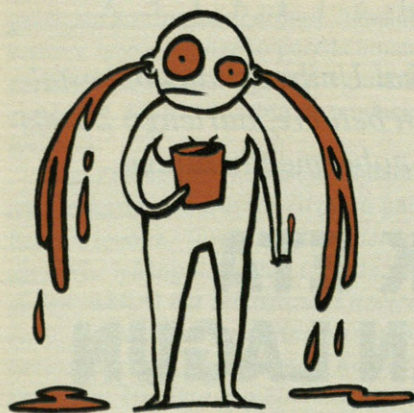

esamoldeak, batzutan klasikoengandik, bestetan hainbat eskualdetan erabiltzen direnetatik, pilatu eta horiei forma berezia ematera deliberatu ziren. Herri hizkeratik bildutako "erranairu horiek baliatzen ahal ditugu, gauza aunitz eta aunitz ez baitago sobera hedatua; batetik, errekopilazio lana, arkeologi lana edo dialektologi lana egin dugu; eta bestetik asmaketa lana. Gure beharrei, gure umoreari eta gure inguruari erantzungo dio-

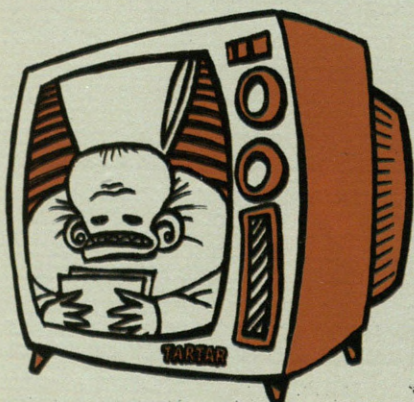
Euskara sailaren babeslea:

**Pausoz pauso, egunez egun
etorkizuna argituz**

eta espainol, frantsez eta ingelesezko itzulpena izango ditu. Gehienak esamoldeak izango dira, baina baita hitzak eta adjektiboren bat ere. Espresibitate eta indar metaforikoaren aldetik, eta baita estetikoki ere, gustatu zaizkien 64 bildu dituzte lehen sail honetan, heldu den

asteen abiatuko den honetan. Akademizismo hertsitik aldendu nahi izan dute, "honek inposatzen dizkigun habeetatik", eta umoretsu eta erabilgarri egin. Orain, irakurlearen harrera zein den jakitea falta da. Beste hiru halako, behintzat, prestatuak dauzkate ●

◆ ERIZ ZAPIRAIN

Arturoren kaiera

EAJ-REN 2000-2004 PLANA

Eusko Alderdi Jeltzalearen zuzendaritzan (EBB) idazkaria den Josune Ariztondok, alderdiak 2000-2004 urteetarako Euskara alorrean duen jarduera plana aurkeztu zuen ekainaren 28an. EAEko instituzioetan EAJk dituen kargudunak izan ziren bertan, eta baita euskalgintza munduko hainbat enpresa eta elkartetako ordezkariak ere, Kontseiluko zuzendaritzakoak barne. "Alderdiak harreman zuzen eta ohikoa behar du izan -hauteskunde kanpainak gaingidutuko dituen- euskararen gizarte azpiegiturekin", iragarri zuen Ariztondok bileran.

ALDIZKARI BERRIA ARBIZUKO PLAZARA

"Oihan Ederra" aldizkaria argitaratu du Arbizuko Zizkerte kultur taldeak, herrian burutzen diren ekimenen berri emateko asmoz. Herriko iragana eta oraina dituzte hizpide aldizkari kaleratu berrian; alabaina, arbizuaren memoria berreskuratu nahi izan dute. Ez dute diru laguntzarik izan, baina Udalak saltzen ez diren aleen ardura bereganatuko duela adierazi du.

EUSKAL HARREMAN SAREA ELGOIBARREN

Euskarazko harreman sarea ezarri dute Elgoibarren, Gurean Bai hitzarmenaren baitan. Hala, 20 elkartek eta Udaleko 7 departamentuk euren arteko harremanak (ahozkoak eta idatzizkoak) euskaraz izateko konpromisoa hartu dute. Bestalde, Gurean Bai hitzarmena sinatu zuten beste 28 entitateek euskarazko sarean parte hartzeko aukera izango dute.

EUSKALTZAINDIA SAREAN

Euskaltzaindiak web orria jarri du sarean. www.euskaltzaindia.net helbidean erakundearen historia, jarduera eta argitalpenez gainera, Akademiak erabakitako aizen hizkuntz arauak eta Hiztegi Batua kontsulta daitezke. Euskaraz ezezik, gaztelaniaz, frantsesez eta ingelesez eskaintzen du informazio guztia.

Urrea

■ Kontseiluak eta Euskal Konfederazioak Bai Euskarari Akordioaren Ipar Euskal Herriko lehen fasearen emaitzak aurkeztu dituzte. Otsailaren 25etik hona erakunde ugari atxiki zaizkio. Besteak beste, Bayonne diffusion presse, Biarritz Olympique, Oreka elkarte eta Euskal Herriko arte martzialen elkarteak.

I k a t z a

■ Paueko dei auzitegiak erabaki du Postak ez duela euskara "diskriminatzen". Hala, AEK-k euskarazko gutun bakoitzeko 2,18 libera (54 pezeta) ordaintzen jarraitu beharko du, makinek ezin omen dituztelako irakurri. Helbidea frantsesez daramaten kopuru handiko gutunen prezioa, aldiz, 1,87 liberakoa da.

NEREA ETXARR
BAT CENTRAL-FC
64200 BAIONA

Mamitsu datoz Biarritzen eta Iruñean egingo diren Udako Euskal Unibertsitateko ikastaldiak. "Elkarrengandik ikastea" goiburuari eutsiz eta lagungiroan beti ere, aurtengo 28. ekinaldian eskainiko diren 35 ikastaro oparoen artean bost nabarmendu ditugu.

IRUDIAK, LAZTANAK ETA ETORKINAK BIO ETXEAN LAGUN

Sarasua anaiek behin abestu zuten: "Larraonara gatz txalo batzuen bila... bihar etziko langabetu pila". Txaloak jaso bazituzten ere, oker zeuden, orduko "bihar etziko" lan hark pilarik ez du utzi-eta. "Garai hartako etsipenak ez dira oraingo berak. Orain, ezagueraren gizartea iristear dagoela, prestakuntza norberaren garpenerako giltzarria da, lehen bezala, norberarena eta gizartearena" dio Xabier Isasi UEUko zuzendariak. Aurtengo ikastaldiak hiru jakintza eremutan banatu dituzte: Arteak eta Komunikazioa, Giza eta Gizarte Zientziak eta Zientziak. Horien guztien artean bost azpimarratu nahi ditugu, ikastaroen edukietan dagoen eskaintza anitzaren adierazle: Biarritzen egitekoak diren hiru: "Irudia eta historia", "Sexologia" eta "Euskal "Euskal Herri@.kom?" eta Iruñean aldiz, Kazetaritzako "Hitchcock-en armiarma sarea" eta Fisikaren barruan dagoen "Bioklimatika: eraikuntza ekologikoak".

■ Irudia eta Historia, Hitzak baino azkarragoak

Historia irakasle eta historiazale guz-

tiei zuzendua dago "Irudia eta historia" ikastaro erakargarria, uztailaren 10etik 13ra.

Gaur egun historiaren irakaskuntzak duen erronka garrantzitsua alde didaktikoa lantzea da. Ikasgai bat azaltzean entzuleen interesa bereganatzeko modurik onena topatzea izaten da ikastetxe zein unibertsitateko ikasle nahiz irakasle-en kezka; horrela, klase magistrala baztertzeari eska-tzen da. Baina betiko klase magistrala aipatzen denean, zeri buruz dihardugu? Eta honen ordez zer eskaini? Ikastaro honetan, beti ere irudiaren gizartean bizi garela kontuan hartuta, gai historikoak azaltzeko irudia nola erabili jorratuko da adibide batzuen bidez. Era berean, Euskal Herrian gero eta erakunde gehiagok har-tzen duenez irudi historiko

■ Sexologia ikastaroan, kontaktuak landu eta harre*

■ Asterixen komikiak historia ezagutzeko baliagarriak direla frogatuko dute Irudia eta Historia ikastaroan.

gorde eta artxibatzeke ardura, hauetako batzuen lana ezagutzeko parada ematen da; Euskadiko Filmategiaren eginbidea esaterako, Martin Ibarbia zuzendariak azalduta.

Iban Zaldua EHuko historia fakultateko irakasleari bururatu zitzaion gaia. Berak dioenez, "urte askotan historia azaltzeko lehengaia testua izan da, irudiaren indarra eta zehaztasuna itzalean utziz. Baina ez dago dudarik irudiak, bere zentzurik zabalenean hartuta, argazkia, komikia eta zinema, tresna

baliagarriak direla historia irakasteko".

Orain, ikus-entzunezkoen gizartean bizi garela, bide berriak urratu behar dira irudiek testuari iragana arakatzeko eta argitzen lagun diezaioten. "Horren hari-ra komikia ere helduleku aproposa izan daiteke testuetan murgiltzeko, horra hor Asterix komikia, Cesarren garaia irudikatzeaz gain, Frantziako gizartearen adierazle ere badena. Zinemarekin beste hainbeste egin daiteke, testu iruzkinen osagarri eta baliabide didaktiko gisa".

Hona hemen ikastaroko hitzaldien nondik norakoak:

"Ondarearen azterketa integrala bideo emanaldi baten bitartez. (Deba Goieneko adibide bat)" Xabier Larrañaga UNEDeko irakaslearen eskutik; "Historiaren desmitifikazioa: Asterix eta Obelix" izango du hizpide Isidora Emborujoko EHuko irakaleak; "Zarauzko Fotomuseoaren aurkezpena"; "Amerikaren irudia" Oskar Alvarez eta Idoia Arrieta irakasleek azalduz, "XX. mendea irudietan barrena" Josu Chuecaren eskutik; "Herri bateko historia: Biarritz, bisita gidatua" eta "Zumalakarregi museoaren aurkezpena" egingo du Mikel Alberdi museoko teknikariak.

■ Sexologia Gizonezko gutxi

"Erdi eta bihur ditzagun hitzak haragi" izenpean Sexologia ikastaldia egingo da, uztailaren 10etik 13ra bitartean. Norberaren esperientziatik abiatuz, kontaktak lantzerakoan eta harreman sexualak edukitzerakoan gorputzarekiko zein muga aurkitzen ditugun aztertuko da ikastaro honetan. Oztupo hauen kontzientzia hartuta, jokoen bidez landuko dira, laztanen tailerra oinarria izango delarik.

Helburu nagusia pertsona sexudunak garela ohartaraztea da, gure gorputza landu eta norberak dituen mugak eta oztopoei aurre eginez. Talde dinamikaren bidez banakako lanak, taldeko lanak eta ariketa praktikoak egingo dira.

"Parte hartzaileek irekita egon behar dute talde dinamikan sortzen diren ekimenetan murgiltzeko. Guk, jakina, iradokitzen egiten dugu, ikasleek, hasierako lotsa eta beldurra gaindituz, sentsazioak elkarrekin landu eta senti ditzaten" argitzen digu Eli Olaskoaga sexologoa eta Hirusta kolektiboko kideak.

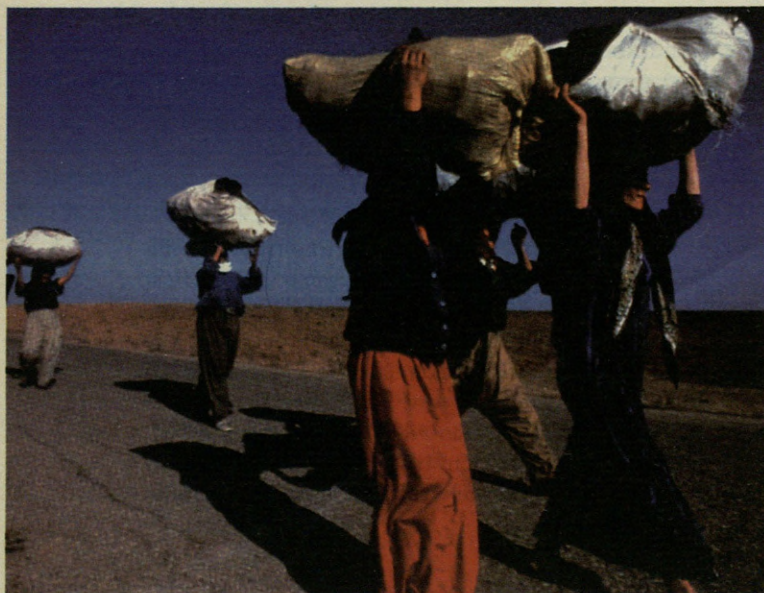
Azken unera arte ez dute jakiten zenbat gizonezko eta zenbat emakumezko parte hartuko duten, "jakinminez egoten gara beti, nahiz eta normalean oso gizon gutxi animatzen den. Sexualitatea modu garbiago bizitzen dutelako izan daiteke, emakumeak aldiz, barneratuago izaten du.

Dena den, beldurra eta aurreiritziek ere zerikusi handia dute oraindik. Alde batetik beti da aberasgarria gizonezko gehiagok izena ematea, modu horretan bat baino gehiagoren sexualitatea ere ezagutuko genukeelako; baina bestetik, ez da ezinbestekoa, azken batean, ikastaroaren muina norberaren sexualitatea atzematean datza-eta".

Sexualak edukitzean gorputzaren mugak aztertuko dira.

■ Inmigrazioaren ondorioak Euskal Herrian izango dituzte hizpide, besteak beste, Zientzia Politikoetako ikastaroan.

■ Zientzia Politikoak Batzuek eta besteak

Soziologia eta Zientzia Politikoen baitan, uztailaren 10etik 13ra

"Euskal Herri@.kom?" ikastaldiak gaur egun gurean ematen den eztabaidaren mamira jotzea du helburu, alegia, komunitaterik ba ote dugu

Euskal Herrian? Edo eraiki beharra ote dago? Hala balitz, zeren arabera? Ikuspegi unibertsal batetik edo ikuspegi komunitarista batetik? Nondik eta nora abiatzen da Euskal Herria? Hiritik herrira, herritik hirira... Izan ere, gizartearen era-

ketak hainbat kezka pizten du herri honetan: zer nolako oinarriak beharko lituzkeen, beharrezkoa ote den, egiteke dagoen, nola, zein aktorek hartuko luketen

□ "Oraingo egoera politikoa dela eta, abertzaleei etorkinak baztertzea leporatzen zaie. Errealitatea bestelakoa da, baina"

parte,... Ikastaro hau galdera horiei erantzuna ematen saiatuko da, beti ere gaiaren zabalatasunak eskatzen dituen zehaztasunak emanez. Horretarako, baliabide ugari erabiliko da, esate baterako: egon daitezkeen diskurtso ezberdinak, dikoto-

mikoak, osagarriak, berritzaileak... Gaia hiru zatitan banatuko da. Lehenbiziko egunean eztabaida teorikoari utziko zaio tarte, bigarren egunean komunitate politiko eta sozialari eta, azkenik, hirugarrenean, hizkuntza eta komunitateak izango dira mintzagaiak.

Gisa horretan, Emilio Lopez Adan "Beltza" idazleak "Herritasuna eta ziu-

dadania politikoa" izango du aztergai, Xabier Aierdi EHUKo irakaslea oster, "Heritik Hirira: beharrezko transizioa" gaiaz ariko da eta, Jagoba Zulueta "Hizkuntza komunitatea Euskal Herrian" gaiaren inguruan. Geo Politikan doktore

den Julen Zabalok "Hizkuntza ez da (beti) arima" gaiari helduko dio. "Inmigranteak Euskal Herrian" hitzaldiaren haritik, Miguel Angel Elorzarekin batera ariko den Cesar Martinez hizlariak dioskunez, "globalizazioaren testuinguruan, Europak datozen urteetan biziko duen etorkin uholdearen arazoaz mintzatu gara. Europako Batasunak 'Apartheid? kutsua duten neurriak hartu ditu, herri txiroetatik etorritako etorkinei sarrera debekatuz eta sartzeari lortu dutenei oztopo eta trabak jarritz. Beraz, eredu ideala zein litzatekeen azalduko dugu".

Bestetik, inmigranteen etorrera Euskal Herrira izango dute eztabaidagai. "Gurera etorritako etorkin gehienek, euskara ez dela beharrez-

■ Hitchcocken muntaia aztertuko da Kazetaritzan. Irudian "Rear Window" (1954).

□ "Euskal Herrian antzina erabiltzen ziren eraikuntza irizpideak ingurumena, eguraldia eta gure psikologiarekin bat zetozen"

koa ikusirik, bizkarra eman diote gure hizkuntzari, horrek euskaldunengan sortzen duen etsipenarekin, elkarbizitza kaltezeraino. Gainera, oraingo egoera politiko petrala dela eta, abertzaleei etorkinak baztertu nahi izatea leporatu izan zaie. Errealitatea zeharo bestelakoa da baina, euskaldunek harrera beroa egin baitiete beti kanpotarrei, herri honen eraikuntzan parte har dezaten" gehitzen du Cesar Martinezek.

■ Kazetaritza Hitchcock, gehiegi zekien gizona

Iruñeako ikastaroen baitan eta uztailaren

17tik 21era, "Hitchcock-en armiarma sarea" ikastaroa dugu, zinegile ingelesaren zinemaren gaineko begirada, irudiaren teoriak eta filmen muntaiaz hausnarketa egin nahi duten komunikazio arloko ikasleei zuzendua. Ainhoa Fernandez de Arroyabe eta Olatz Arregi irakasleen eskutik, ikuslea harrapatzen duten filmen estrategia nagusien garapena eta bilakaera aztertzea du xede ikastaldi honek. Eta nor hobe horretarako Alfred Hitchcock baino? Bere zinemaren izaeraren inguruan sortu eztabaida non pausatzen den ere finkatu nahi da. Alegia, zinema nola ulertzen duen eta bere lanak sortzeko ikus-entzunezkoen tresnak nola erabiltzen dituen jorratuko da. Horrez gain, egitura formalen logika arakatu, eta istorio bat kontatzeko eta ikusleengan zirrara pizteko erabiltzen duen narrazio moldeetara gerturatuko dira, oinarritzko duen bere tresnari bereziki erreparatu, muntaia, alegia, ariketa praktikoak barne. Orobat, "Vertigo" filma eredutzat hartuz, sortzaile honen unibertso sinbolikoaren inguruko hausnarketa ere egingo da, hala nola, emakumeen (ilehoriak gehienetan) zeregina bere filmetan eta heriotzaren estetika.

■ Fisika Ongi etorri Bio-etxera

Azkenik, Fisika eta ingeniariatzako ikasleei zuzendua, "Segi dezagun izadia kutsatzen, arraioa!" eta "Bioklimatika: eraikuntza ekologikoak"

gaietan sakontzen duen ikastaroa egingo da, uztailaren 24tik 28ra bitartean. Globalizazioa dela medio eta tokian tokiko ezberdintasunak kontuan hartuta, ikastaro honek bi gai ukituko ditu nagusiki: bioklimatika eta kutsadura.

Kutsadurari dagokionez, ikuspegi desberdinak uztartuko dira, ingurumenaren kutsadura gero eta ikuspegi berritzaile gehiagotik arakatzeko ari baita gaur egun. Zenbait kutsadura mota eta horien eraginak aurkeztuko dira: material biodegradakorak, ozonoa, kutsadura elektromagnetikoa, espazio eta ibaietako kutsadura, hondakin erradioaktiboak, airearen kalitatea eta trafikoa, eta abar.

Bestalde, bioklimatika deritzon sakonduko dute, hau da, betiko eraikuntzan erabilitako irizpideak baliatzen dituzten eraikinetan. Adibidez, orain ez bezala, Euskal Herrian antzina erabiltzen ziren eraikuntza irizpideak ingurumena, eguraldia eta bertako baliabideekin zein psikologiarekin bat zetozen. Ikastaroan beraz, bioklimatikako zenbait kontzepturen oinarritzko azalpen fisikoa eta zenbait efektuen erabilera miatuko da. Ondoren, Euskal Herrian funtsezkoak izan diren eraikuntza materialak jasaten duen prozesua aztertuko da Bioetxe Eraikuntzak enpresako burua den Josu Jauregiren eskutik. Zura, prezeski, basoan dagoen arbolatik hasita baserriko zutabeetaraino. Zureko eraikuntza, basotik egongelara, eta Bioklimatikako irizpideak erabiliz eraikitako etxea, adibide bat pausoz pauso. Hurrengo pausoa, etxe baten eraikuntzaren azterketa birtuala egingo da teknologia berriak erabiliz. Amaitzeko, teoriari adibide zehatzak gehituko zaizkio irteera baten bitartez ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

■ Ikastetxe bioklimatikoa Abadiñon.

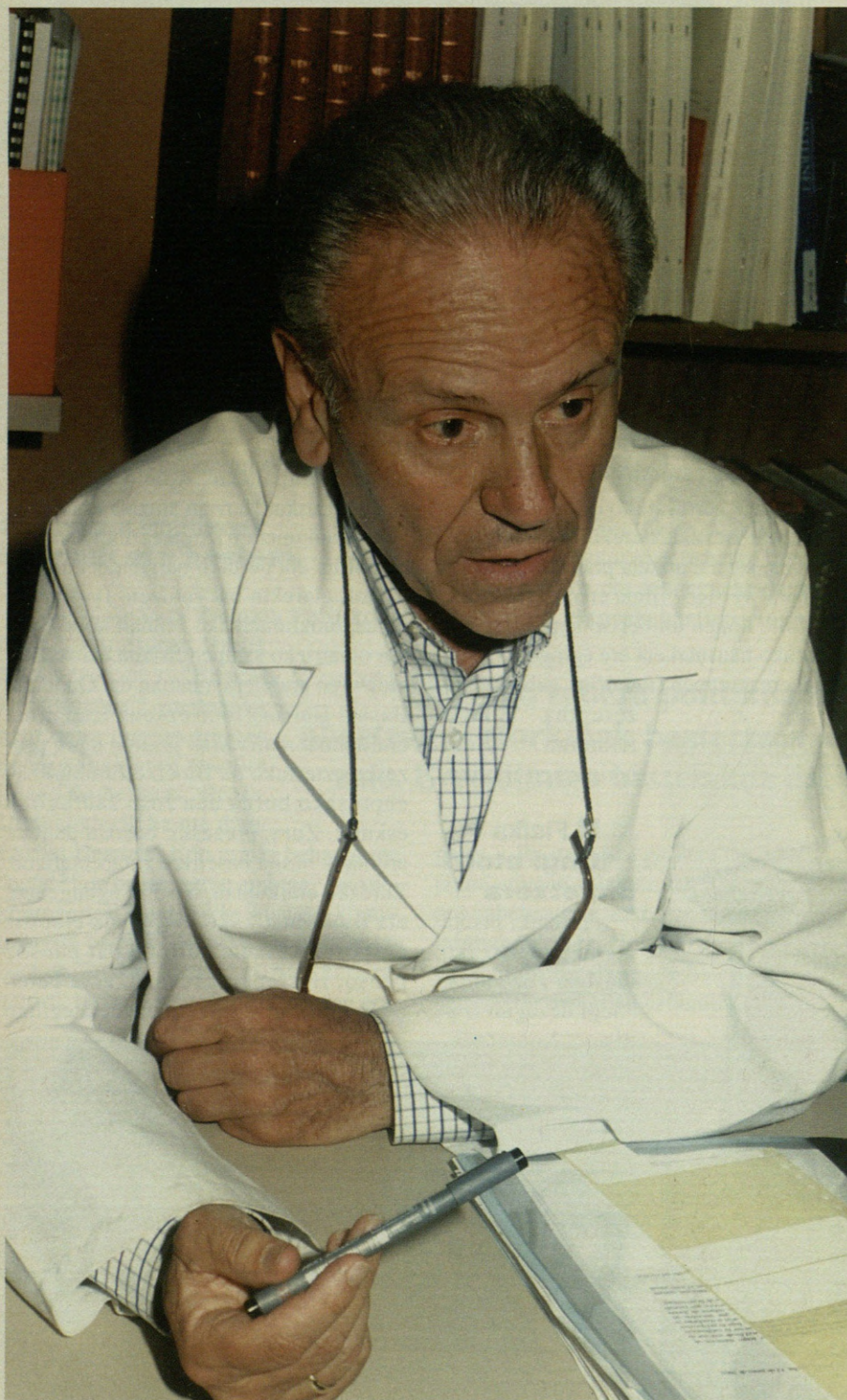
ERROTA - EL MOLINO KANPINA

- Hesiz mugatutako partzelak saneamenduz hornituak.
- Argi-ondarra eta ur edangarria.
- Ur beroko zerbitzu zabalak.
- Bungalowak alkilerrean.
- Literak dituzten gelak taldeentzat.
- Supermerkatua. Taberna, jatetxea, self-service.
- Igerilekuak. Squasha. Minigolf.
- Haur parkea. Gazteentzako gela.
- Familia nahiz taldeentzat literadun gelak.

AZKEN BERRIKUNTZAK

- Telebista daukaten bungalowak
- Piraguak eta pedaloak errekoak kajan.
- Bizikletak alokairuan.
- Tenisa, saskibaloia, futbol zelaia eta petanka

Tel.: 948 34 06 04 - Faxa: 948 34 00 82 • 31150 MENDIGORRIA (Nafarroa)

*Aranzadi zientzia
elkartearen barruko istiluak
konpontzen ari direla
dirudi. Urte askotan bere
zuzendaria izan da, baina
orain Jesus Altuna
berastegiarrak
Historiaurreko
departamendua zuzentzen
du. Jose Miguel
Barandiaranen laguntzaile
handiena haren izena
daraman Fundazioaren
buru da.
Bere proiektuak, Ekaingo
erreplika, Atapuerca,
Zestoako Irikaitz
aztarnategia, argitalpenak,
bekak, Aranzadi,
arkeologia, museoak eta
gehiago dira. Hauek
guztiak izan ditugu
mintzagai Zorroagan,
Aranzadiren egoitza berri
eta zabalean.*

“30 URTE DARAMATZAT ARKEOLOGIA MUSEOA ESKATUZ”

Atapuercako aurkikuntzek nola aldatu dute Lezetxikitik lehen euskal gizonari buruz duzun teoria?

Atapuercak garrantzi handia dauka. Atapuerca edo Atapuerta izan daiteke. Bada jakintsu bat hori defendatzen duena. Bi gauza daude eta oso garrantzitsuak. Batzuetan dena bat bezala hartzen da Atapuerca. Alde batetik giza hezur oso zaharrak daude, gutxi, baina oso zaharrak, 800.000 urtekoak. Eta gero bada beste multzo handi bat, beste leku batean; askoz ere berriagoak dira, 300.000 urte dituztenak. Bi horien artean 500.000 urte daude. Garai hartako hainbeste hezur inon ez da oraindik azaldu. Atapuerca hemendik bertan dago. Orduan, Euskal Herrian egon zitekeen bizitzaren lehen gizakia. Bestalde, On Joxe Mielekin lanean ari ginela aurkitu genuen 1966an Arrasateko Lezetxiki kobazuloan emakume gazte baten beso hezur oso zaharra.

Orduan ikusi genuen Erdiko Paleolitoko geruzaren azpian zegoela, Behe Paleolitoko izan zitekeela. Orain badirudi kideasun bat duela Atapuercako zenbait hezurrekin, hain zuzen 300.000 urteko hezurra dela. Guk ez genuen garai hartan eta oraindik ere ez dugu

zehaztasun hori lortzeko sistemarik. Radiokarbonoa 200.000 urtera arte iristen da, hortik atzera ezin daiteke horrekin ezer egin. Beste metodo batzuk sortu dira. Afrikan esate baterako datazio asko ditugu oso zaharrak, baina suerte handia izan dutelako. Han hezurren gainean askotan sumendi batek eztanda egin baldin badu hantxe zabaltzen dira errautsak eta errauts horiek tapatzen dituzte. Baina errauts horiek ez baldin badituzu ezin duzu askotan antzeko dataziorik egin. Nolanahi ere beste sistema batzuk sortzen ari dira. Termoluminiszentzia izeneko sistema berri bat badago eta horren bitartez ari gara zozter egiten. Orain arte esaten genuen Lezetxikiko hezurra zaharra dela, 100.000 urte baino gehiago dituela, baina zenbat gehiago ez genekeen: 150.000, 300.000, 400.000 urte... Hortik, alde batetik egon daiteke kideasun bat Atapuerca eta gure aztarnategiaren artean.

■ Zestoako Irikaitzeko aztarnategia ere hor dago.

Azken urte hauetan Antxieta taldeko azpeitiar gazte batzuk aurkitu dute Zestoan Behe Paleolitoko aztarnategi hau, oso zaharra eta garrantzi handikoa. Hain zuzen, Antxieta taldekoak izan ziren orain dela 30 urte Ekaingo kobazuloa aurkitu zutenak. Irikaitz hemendik aurrera asko entzungo da, Zestoako futbol zelai parean dagoen parajea, aire zabalean dago, ez da kobazuloa. Eta garrantzia, honexegatik dauka: orain arte Behe Paleolitoko kultura han hemenka, bakan-ka Iruñea inguruan, Hiriberrin, Lizarra inguruan, Baionan, Bidarten... tresna batzuk bakarrik azaldu direlako ezagutzen genuen. Itxuraz eta tipologiaz oso zaharrak dira, baina ez dira azaldu bere lekuan, lekuz kanpo baizik, estratigrafia-rik gabe, testuingururik gabe.

Orain arte ez genuen Euskal Herri osoan aztarnategi bat ere Paleolitoko, aztarna batzuk bakarrik. Orain arte Euskal Herrian tresnei bakarrik galdetzen genien garai haiei buruzko informazioa biltzeko, orain aztarnategiari ere galdetuko diogu eta aztarnategi horrek eman dezake zer nolako landaredia zegoen

orduan. Orain arte hezurrik ez da azaldu, terrenoak azidoak direnean hezurak galdu egiten direlako, baina sua aurkitzen baldin bada orduan datazioa egin dezakegu termoluminiszentzia metodo horren bidez. Badakigu Irikaitzeko aztarnategiak 200.000 urtetik gora daukala, baina 300.000, 400.000 edo 500.000 urte duen jakingo dugu.

■ Urte hauetan zientzia aldetik aurkikuntzak egiteko aurrerapen dezente eman da. Horrek fidagarritasun handiagoa emango du, ezta?

Batez ere datazio sistemak ari dira aurreratzen. Garai hartan, Lezetxiki aztertu genuenean karbono 14 bakarrik ezagutzen zen metodo bezala. Horrekin gehienez ere 25.000-40.000 urtetara iristen zara, gehiago ez. Beste gai batzuk erabiltzen direnean (potasioa, argona, uranioa), horretarako beste aurkikuntzak behar dituzu. Esate baterako Afrikan sumendietatik ateratako errauts horiek.

□ **“Orain arte tresnei bakarrik galdetzen genien garai haiei buruzko informazioa biltzeko, orain aztarnategiari ere galdetuko diogu”**

Hamarrekoa

JOXE MIEL BARANDIARAN

«Maisu handia eta lagun ona»

KORO MARIEZKURRENA

«Nik bakarrik erdia egingo nuke»

JUAN MARI APELLANIZ

«‘Bilbo bukatzen da belarra hasten denean’ esaten du. ‘Natura etsaia da’ esaten zuen, nik alderantziz; babes, edertasuna»

IGNAZIO BARANDIARAN

«Elkarrekin lan asko egin dugu»

AMELIA BALDEON

«Gasteizko Museo Arkeologikoko zuzendaria. Tresneria aztertzea eskatu diot askotan»

ALVARO ARRIZABALAGA

«Gurekin hasi zenean aspertu egingo zela esan nien bere gurasoei, baina ez zen aspertu»

JUAN LUIS ARSUAGA

«Oso baldintza txarretan egin du lan Atapuercan eta gero etorri dira ondorioak»

PAKO ETXEBERRIA

«Oso leiala Aranzadiren momentu zailetan, oso lagun ona»

CONCHITA DE LA RUA

«Bide bat ireki du ADN aztertzeko»

A. VON DEN DRIESCH ETA I. BOERSNECK

«Haiekin hasi nintzenean hau basamortu bat zen. Laguntza handia eskaintzen zidaten»

Hemen ez daukagu horrelakorik. Garai batean izan ziren hemen sumendiak, baina momentuz ez daude. Baina orain ari dira beste metodo batzuk sortzen eta metodo horien bitartez aurrerantzean ere guk jakin dezakegu gauza gehiago.

■ ADNaren bitartez?

Baita ere, baina hain hezur zaharretan ADN gutxi geratzen da. Bsaina har daiteke eta hori ere dantzan dabil momentu honetan. Leioako unibertsitatean, Antropologiako departamenduan, ari dira ADN hori lantzen. Horiekin ere erlazio handia daukagu. Esate baterako, Conchita de la Rua da hango katedraduna eta alor hori aztertzen ari da momentu honetan.

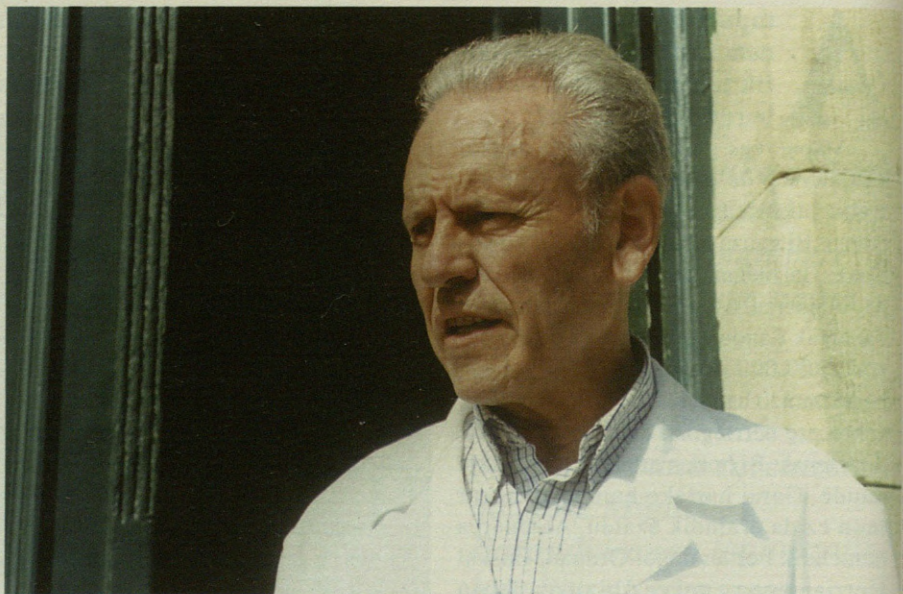
■ Nola ikusten duzu gaur egun Gipuzkoako ondare arkeologikoa?

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak atera duen lege hori garrantzi handikoa da. Orain arte ez zeuden babestuta trikuharriak eta gainerakoak. Trikuharriak eta, erraz galtzen diren ondarea da, menditan zabaldua daudelako. Gaurko mendietan lan handiak egiten dira, makina zahar asko dabil hor bueltaka, pista asko irekitzen dira. Orain udalek badakite zer daukaten eta zer nolako babesa eman behar zaaien. Hori dela-eta lehendabizi Diputazioaren bitartez, basozainekin egin dugu programa bat, ondare horretatik hurbilen beraiek daudelako. Megalitoz megalito joango gara non dauden erakustera, leku horiek babesteko. Batzuk nabari-nabari azaltzen dira, baina beste batzuk oso apalak izaten dira eta sasi tartean edo ote tartean daude. Ia ez dira ikusten eta horiekin dago arriskurik handiena.

Bestetik Eusko Jaurlaritzarekin garbiketa bat egitea hitzartuta dugu. Zikinak (otea edo sasia) kendu, megalitoa agirian utzi eta zutarritxo bat jarriko dugu hor megalito bat dagoela adierazten duen informazioarekin.

■ Orain udal batzuek aztarnategiak erosi dituzte.

Arrasatek erosi du Lezetxiki eta Zestoak erosi nahi du orain Ekaingo tontorra. Terreno horiek guztiak publiko egiten badira beti hobea da partikularrak baldin badira baino. Orain Aralarrekoarekin daukagu beldur pixka bat. Proiektuaren arabera pistak ireki nahi dituzte eta beldurrez begiratzan diegu. Konprenitzen dugu artzainei erraztasunak eman behar zaizkiela, baina beldur naiz ez ote diren

■ “Ekain ez da zeharo itxiko, beharbada pixka bat mugatuko da”.

sortuko pistak alde guztietatik. Pistak egiteko garaian kontu handiarekin joka dezatela eta ez dezatela megalitorik hondatu. Nahiko leku badago txiribuelta bat egiteko eta megalito bat ez hondatzeko.

■ Ekaingo kobazuloaren erreplika zein fasetan dago?

Lanak oso poliki doaz, batez ere Frantzia egiten ari direnak, hau da, erreplika bera. Panel guztiak errepikatzen ari dira eta gero bukatutakoan eramango dituzte hara. Bitartean Zestoan egingo da zuloa kobazuloa errepikatzeko. Hemen obra orain aterako da lehiaketara. Udazkenerako hasiko dira lanak erreplika

da, hain zuzen neurritz egiten direlako bisitak. Oraingo funtzionamendua izango du gutxi gorabehera, beharbada pixka bat mugatuxeagoa.

■ Erreplika zenbat jende bisitatzea espero duzue?

Zenbait ikerketa egin dute Zestoako Udaleko ekonomistek eta beraiek esaten dutenez Loiola ere hor dago eta bertara urtean zehar etortzen direnak kontuan hartuz, Zumaia hondartza kontuan hartuz... pentsatzen dute gutxi gorabehera 400.000 pertsona sartuko direla urtean. Automantentzeko adina erraz izango du eta akaso laguntza ateratzeko ere bai bigarren fase horretarako.

■ Gero eta indar handiagoa ari dira hartzen zientziarekin erlaziozako museoak Donostian. Kutxaespazioa zabaltzeaz dago, Aquar

riuma berri egin dute... Arkeologiak ba al du Donostian horrelako museo baten beharrik?

Beharra bai. Gutxienez 30 urte daromatzen arkeologia museo bat eskatuz. Kasurik ez didate egin orain arte. Beharko litzatekeela uste dugu. Gauza asko dago hemen, Barandiaranek lan asko egin zuen. Barandiarani egin zitzaizkion omenaldi asko bere garaian, baina omenaldi hobere-na arkeologia museo bat eraikitzea izango litzateke. San Telmo museoarekin ari dira orain, ez dakit zer egingo duten. Proiektu bat bada oso polita, orain dela sei edo zazpi urte egindakoa.

□ “Basozainekin egin dugu programa. Megalitoz megalito joango gara non dauden erakustera”

dihoan leku horretan, Ekaindik 600 metrotara. Nik pentsatzen dut lehendabiziko fasea, hau da, erreplika 2001 urte bukaerarako amaituta egongo dela. Bigarren fasean museo bat jarri nahi dugu, labarretako arteari buruzkoa, batez ere. Museo hori Zestoko Udalak erosi duen Lili jauregian egingo da.

■ Eta koba orijinalarekin zer egingo da?

Nahiz eta historiaurregile ez izan, jendeak sarrera izango du, ez da zeharo itxiko. Ondo zainduko da, orain arte bezala. Ekainek ez du inongo arriskurik, oso ondo mantendu da eta mantentzen

Zestoakoa, Paleolitoko arteari buruzkoa izango da, batez ere. Historiaurrea ere aipatuko da noski, batez ere inguruko aurrehistoria, aztarnategi asko daudelako han, hasi Paleolitotik, Irikaitzetik eta zutarriak ere badaude. Burdin Aroko herriska bat azaldu da orain Azkoitia eta Azpeitia artean. Oso aberatsa da paraje hori guztia Historiaurrean. Bitartean probintzian beste ezer ez bada sortzen arkeologia museo bezala, aipatutakoak zabal-tzen jarraituko du.

■ Zein da Aranzadiren osasuna?

Orain ari dira asko aztertzen Erdi Aroko aztarnategiak, arkeologia historiko-ko aztarnategiak. Hor gazte berri asko sartu da, garai bateko karobiak, olak, ermitak... ikertzen. Azken urteotan arkeologia arriskugarria sortu da. Gaur egun hiri barneetan, gune historiekoetan, legeak agintzen du obra bat egitera baldin bazoaz aurretik azterketa arkeologikoa egitea. Zergatik da arriskugarria? Legeak agintzen du, baina hor ari den arkeologoak txosten zorrotz bat egiten badu, aparkalekua txikiagoa egin behar duela edo beste leku batera eraman beharko duela esaten badu, kons-

truktoare horrek ez dio sekula arkeologo horri gehiago deituko. Zer gertatzen ari da? Oso txosten bigunak egiten dituztela arkeologo batzuk eta ondare asko galtzen ari dela. Esate baterako San Telmoko plazan Erdi Aroko harresia aurkitu zen, ez Boulevardean aurkitutakoa, hori atzokoa da, Erdi Arokoa, askoz ere garrantzi handiagokoa. Dena hankaz gora joan zen, ezta enteratu ere ez zen egin Donostia orduan. Unibertsitate asko ari dira horren aurka. Zaragozkoa, Granadakoa, azken momentu hauetan Madrilen ere bai, horren aurka hasi ziren. Ondare asko ari da txikitzen, desagertzen, hain zuzen txosten bigunak egiten direlako. Eta gero beste gauza bat dator. Arkeologo horiek kobratu egiten dute, "profesionalak" dira. Profesionala niretzat lanbidea ondo egitea da,

■ "Ondare asko ari da txikitzen, informe bigunak egiten direlako".

ez dirua kobratzea, baina ulertzen dut ere profesionalak kobratu egin behar duela. Arkeologo horrek indusketa bat egin ondoren beste indusketa batera joatea nahi du, dirua irabaztera, ez da esertzen lasai laborategi batean ateratako gauzak aztertzeko. Indusketa horietatik ateratzen diren gauzak biltegietan almatzen diren dira eta

□ "Aralarrekoarekin daukagu beldur pixka bat. Pistak egiteko garaian kontu handiarekin joka dezatela"

ez dira aztertzen, ez dira publikatzen, ez dakigu ezertxo ere horiei buruz. Horregatik esaten dut arriskugarria dela arkeologia hori. Eta horregatik esaten da gaur egun bi arkeologia daudela. Bata, zientifikoa (plannifikatua, eztabaidak eginez) eta indusketa

ahal den bezala eginda txosten bigun bat egin eta aurrera jotzen duena.

■ Profesionalizazioa behar al da ikerketa munduan? Zaletuekin egin al daiteke, Aranzadin dauden asko bezala?

Profesionalizatu bai, noski, baina kontzientzia galdu gabe. Noski, horretan dabilzanek irabazi egin behar dute, mundu guztiak bezala. Ez dira bizi haizetik, baina arriskua hor dago, kontzientzia behar da, horrek agindu behar du.

■ Aranzadin azkenaldi honetan Karlos Olaetxea eta Xabier Peñalverren tesiak azaldu dira.

Orain dela 20 bat urte ikusi genuen Kristo aurreko milurtea, Burdin Aroa hain zuzen, gutxi ezagutzen genuela. Esate baterako hemen Gipuzkoan mairu-

baratz batzuk ezagutzen genituen Oiartzun eta Adarra-Mandoeigiko mendi horietan, baina ez genituen ezagutzen bizilekuak, kastroak edo herriskak. Bat bakarra ezagutzen genuen, Intxurrekoa, Tolosa eta Albiztur gainean. Barandiaranek azterketa txiki bat egin zuen han. Eta orduan ireki genuen bide hori eta Xabier Peñal-

ver hasi zen bide hori urratzen. Zaila zen, batez ere aztarnategi horiek oso handiak direlako. Koba bat oso mugatua dago, garbia dago, han erraz egiten duzu lana, baina halako aztarnategi bat hartzea ez da erraza. Hala ere nahikoa kementa izan zuen gazte honek horrekin hasteko. Honela, aztarnategi batzuk eginez eta beste mairubaratzak prospekzionatuz eta abar burutu du bere tesi doktora. Orain dela hilabete edo irakurri du Gasteizen. Eta joan zen urtean, apirilean, aurkeztu zuen Karlos

Olaetxeak beste tesi bat Burdin Aroari buruz. Azken urteotan hona etorritako gazte bat da, berastegierra hain zuzen, nire herrikoa. Arkemetria egin zuen, alegia, bere tesiak batez ere aztertzen ditu zeramikak, petrografia aldetik, zein buz-

tin klaserekin egiten zuten, nondik zeto-
rren buztin hori... Bi tesi horiek dira
azkenaldian egindakoak hemen, biak
Burdin Aroari buruzkoak.

■ Zertan ari zara orain?

Gauza gehiegi, nahiago nuke batekin
bakarrik aritzea, baina... Alde batetik ari
gara Kantabria eta Bizkaia arteko aztar-
nategi bateko hezurak aztertzen, ameri-
kar bat ari da ikerketa burutzen. Eta bes-
tetik oraintxe bukatu dugu
Labeko Kobako azterketa.
Bariantea egin aurretik
aztertu genuen zortzi hila-
betetan zehar, han ateratako
guztia aztertu genuen eta
laster argitaratuko da Labe-
ko Kobako azterketa osoa.

Lan interdiziplinarra egin da. Batzuk
suharriak edo tresneria aztertu dituzte eta
beste batzuk animalien hezurak. Sedi-
mentologiarekin ari dira bestetzek, pali-
nologian ere bai...

■ Erakundeen aldetik laguntza de- zente duzue. Barandiaranen garaietatik egoera hobetu egin da beraz.

Ez gara errazak asetzen, baina orain
ezin dugu kexatu. Lezetxiki industen
genuenean Vespa koskor batean Atauna

joan, Barandiaran atzean hartu, atzeko
parrilan maleta, hanka tartean morrala
jarri eta Arrasatera joaten ginen. Hantxe
egoten ginen hilabete osoa eta gero buel-
ta. Orduan itzulerakoan etortzen zitzaie-
gun furgoneta bat ateratako gauza guz-
tiak San Telmora ekartzeko, baina gu geu
berriro motoan bueltatzen ginen. Beste
garai batzuk ziren, sosik ere ez genuen-
eta.

□ “Sara etxea ere erosi zen. Bere iloba falta denean museo koskor bat bihurtuko dugu Don Jose Miguelen oroimenez”

■ Barandiaran Fundazioaren eskutik museo bat egiteko asmoa duzue, On Joxe Mielen oroimenez.

Barandiaran Fundazioa Eusko Jaurla-
ritzak, Nafarroako Gobernuak eta hiru
Diputazioek babesten dute. Sara etxea
ere erosi zen. Bere iloba falta denean
museo koskor bat bihurtuko dugu On
Joxe Mielen oroimenez. Apala izango da,
On Joxe Miel zen bezala, baina hor egon-
go dira jasota oroimenak, bere lantegia,

bere liburutegia. Gainera orain dela den-
bora gutxi Ignazio eta Maitek eman digu-
te Barandiaranek gerra aurretik egindako
liburutegia. Galduta zegoela pentsatzen
genuen gerrarekin eta On Joxe Mielek
bakarrik gerra ondorengo liburuak zitue-
la, denok ditugunak.

Orduan, On Joxe Mielen liburute-
giak ez zuela gehiegi balio uste genuen.
Baina askoz ere interesgarriagoa zen
gerra aurreko liburutegia,
berak bere patrikatik ero-
sitako liburuak. Horiek
denak azaldu dira. On
Joxe Mielek kanpora joan
behar izan zuenean jaso
zituzten Seminariotik.
Oso interesgarriak dira,

hor ikusten delako alde batetik zein
asmo, zein gogo eta metodo erabiltzen
zituen bere gaztaroan. Diru gutxiago
zeukan, baina hala ere hor sartzen zuen
bere diru hori. Liburu ertzetan bere nota
asko daude eta papertxo asko ere bai
bere iritzi eta pentsaerekin. Etorkizune-
an On Joxe Mielen biografia kritiko bat
egin nahi izanez gero, egundainoko
materiala daukagu hor

◆ JOXEMI SAIZAR

T a n t o a

Altuna eta Gipuzkoako arkeologia

Alvaro Arrizabalaga
Arkeologoa

Jesus Altunaren ekarpena, euskal Arke-
ologia eta Historiaurre alorrean, hiru
atal nagusitan sailkatu daiteke. Bate-
tik, ikasketa arkeozoologikoen (geruza
arkeologikoetan berreskuratzen diren
animalien hezurren azterketa) sortzaileta-
riko bat dugu, Iberiar Penintsula mailan.
Azterketa hauek, aurreko garaietako bal-
dintza klimatikoak, zein gizaki prehistori-
koen ohitura sozioekonomikoak nolakoak
ziren aztertzeko nahitaezkoak dira. Bere
zaletasun zientifikoen artean, Arkeozoolo-
giarekikoa da aipagarriena.

Bigarren atala talde prehistorikoek egi-
niko artea, bereziki labarretakoa, litzateke.
Ekain eta Altxerriko kobazuloei buruz
argitaratutako monografiak bi aztarnategi
hauek mendebal European dagokien tes-
tuinguruan kokatzen dute. Zeresanik ez,
horrenbeste urteetan amestutako Ekaingo
erreplikaren proiektua bere laguntza tekni-
koari esker mamituko da, epe laburrean.

Bukatzeko, Altunaren eragina bereziki
garrantzizkoa da egungo Gipuzkoako
Arkeologiaren egoera ulertu ahal izateko.
On Joxe Miel Barandiaranen eskutik
Lezetxiki eta Aitzbitarte IVan lanari ekin
ondoren, beste hainbat lekutan (Ekain,
Torre, Erralla, Amalda edo Aitzbitarte
IIIan, besteak beste) aritu da, landa lane-
tan. Gipuzkoako Ondare Arkeologikoen
bildumaketa (Aranzadi Zientzi Elkarteak
aurrera eramanda) bere zuzendaritzapean
egin da, 1982tik hona. Bere hurbiltasune-
an lan egin duten hainbat ikerlarien Dok-
torego Tesiak, Gipuzkoari buruzko eza-
guera arkeologikoa eraberritu dute, azken
bi hamarkadetan. Azken finean, eta bi
lerrotan laburbiltzea zaila izan arren,
zientzia gizon honen eragina zeharo oina-
rrizkoa da, egun Gipuzkoa eta Euskal
Herriko Historiaurreaz idazteko

Euskara Nafarroan, etorkizun iluna?

Ez da inoiz erraza izan euskararen alde lan egitea Nafarroan, oztopoz beteriko bidea ibili behar izan dugu euskaldunok eta zantzu guztien arabera, aurreantzean ere horrela izango da. Ederki aski gogoratzten ditut Felix Martíren hitzak AEK-ko irakasleonekin baldintzak ezagutu eta gero: heroismoak ezin du betiko iraun. Gure herrialdean euskarak aurrera egin du milaka euskaltzaleren ahalegin izugarriari esker, horretaz inork ez du dudarik. Baina, euskararen etsaiek ederki dakite heroismoak ezin duela betiko iraun eta ondorioz, ez digute erraztasunik emango euskarak bere bidea egin dezan amore emango dugunaren esperantzaz. Jai dute.

Horrela ulertu behar da diskurtso bortitza, uholde gisa gure gainera etorri dena, galdutako denbora korrika eta presaka irabazi nahiko balute bezala. Ulertezina dena, baita azalpenik ez duena ere, azaltzen saiatu dira iritzi publikoan eragin nahirik, buruan dituzten neurri murriztaileak kosto politikorik txikienarekin onartzeko bidea izan dezaten. Nafarroako gizartea ez dago euskararen kontra eta badakite lan handia egin beharko dutela errealtate hau aldatzeko; euskararen kontra jartzeko gezurra, iraina eta intoxikazioa erabili beharko dituzte, bizi izan dugun kanpaina mediatikoan ikusi dugun bezala. Gizartean sakonki errotua dago hobe dela jakitea ez jakitea baino. Nafarroako errealtate elebiduna ukatu dute arlo kuantitatiboan oinarrituz, euskaldunekiko jarrera antidemokratiko eta intoleranteak erakutsiz, giza eskubiak ez baitaude erlazonaturik gizakien kuantitatearekin, baizik eta gizaki izaerarekin.

HALA ERE, gure ustez Nafarroako gizartea, oro har, euskararen alde dago eta datuak ditugulako esaten dugu. Nabarmenenak matrikulazio datuak dira, baina ez bakarrik.

1999ko apirillean egin zen inkestan galdera hau ageri da: Nafarroan 40 urte barru zein hizkuntzatan hitz egin dadin nahi zenuke? Emaita benetan argigarria da: %51,7ak bietan berdin nahiko luke, %8,7ak euskaraz gehiago erdaraz baino eta %5,9ak euskaraz bakarrik. Hau da, Nafarroako populazioaren bi herenak gutxienez elebitasuna nahiko luke 40 urteko epean. Izan ere, matrikulazio datuek bat egiten dute horrekin eta esan liteke pentsatu ez ezik horren aldeko apustua ere egiten dutela. Azter dezagun alderdiz alderdi:

UPN alderdik boto emaleen artean %40,2ak nahiko luke bietan berdin eta %0,3ak euskaraz gehiago. Nolanahi ere, euskarak duen sostengu zabalaren adierazle garbiak dira datuok. Beraz, UPNren botoak Oinarriak taldeak lortutako sinadurekin

alderatzeko ezegokitasuna agerikoa da, alderdi honen botoemateen artean ere euskararen aldeko apustua soma daitekeelako. PSNren kasuan %46,9ak bietan berdin nahiko luke, EHrean, %25ak bietan berdin, baina %37ak euskaraz gehiago eta %34,8ak euskaraz bakarrik. Ezker Batuaren kasuan %69,2ak bietan berdin, %60ak EA-EAJren kasuan (EHren kasuan bezalaxe kopuru handiak daude bakarrik euskaraz eta euskaraz gehiago erantzunetan) eta CDNrean %61ak nahiko luke bietan berdin. Bukatzeko abstentzionisten artean %68,2ak nahiko luke bietan berdin.

Datu hauek ezagutu ondoren galdera bat egin behar diogu gure buruari. Errealitatea izanik Nafarroako populazioaren bi herenak elebitasunaren aldeko apustua egiten duela, zergatik aurkitzen dugu euskararen kontrako jarrera bortitza?

Iñaki Lasa

Nafarroako AEK-ko arduraduna

“Nafarroako gizartea ez dago euskararen kontra eta badakite lan handia egin beharko dutela errealtate hau aldatzeko, (...) gezurra, iraina eta intoxikazioa erabili beharko dituzte bizi izan dugun kanpaina mediatikoan ikusi dugun bezala”

diren bitartean. Berreuskalduntzea gizarte prozesua da, gizartearen inplikazioa eskatzen duena eta ezinbestean protagonista bilakatzen duena. Administrazioaren aldetik munduko erraztasun guztiak ez lirateke ezer herriak borondaterik ez balu, eta era berean, oztopo guztiak gaildi daitezke borondate hori egiazkoa bada. Gizartea euskararen alde mobilizatzea, etengabeko kontzientizazio lana egitea, era koordinatuan aurrerapausoak emateko euskaltzaleen artikulazioa bultzatzea, gizartearen erabateko inplikazioa lantzea, euskara ikastea eta erabiltzea dira etorkizuna irabazteko bideak. Prozesu luze baten aurrean gaude eta Korrikan irudikatzen dugun bezalaxe gure zeregina lekukoa hurrengoari ematea da, egin beharreko lana ongi egin dugula jakiteak ematen duen pozarekin ●

ARRAZOI politikoetan aurkitu behar dugu erantzuna. Alderdi espainolistek benetako beldurra diote euskararen garapenari nazio kontzientziaren sortzailea izan daitekeelako, kolokan jarritzaren proiektua. Euskararen aldeko mugimenduari leporatzen diote politizazioa, beraiek direnean euskararen berezko garapena eragotzi nahi dutenak eta prest daudenak gure izaeraren adierazlerik garrantzitsuenak den euskara behin betiko desagertarazteko arrazoi politiko hutsengatik. Hil ala bizikoa da euskararentzat normalizazioa lortzea, euskaldunok gure bizitza euskaraz egiteko eskubidea dugu, hizkuntzaren balio komunikatiboa murrizten duten neurrian, hilzorian egongo baitira bai gure hizkuntza baita gure izaera ere.

Aurrera begira mugimendu euskaltzaleak kalitatezko eskaintza erakargarria luzatu behar dio gizarteari orain arte egin duen bezala. Etengabe aldarrikatu behar ditugu gure eskubiak, ez dagoelako askatasunaz hitz egiterik eskubide hauek bermatzen ez

E Z P A

PRINTZA

HURBILEKO
KOMUNIKAZIOA

Mikel Irizar Goiena Telebistako bateratzaileak honako adierazpenok egin zituen "Gara" egunkarian herri komunikabideen eginkizunari buruz:

"(...) Gure helburua hasieratik, herri komunikabide hauen bitartez, euskararen aldeko apustua egitea izan da. Arestian aipatu dugun komunikazioen mundu zabal horretan gutaz eta gure hizkuntzaz hitz egingo duten mezu gutxi izango direla pentsatzen dugu. Hori dela eta, esparru horretan beste batzuei aurre hartzen badiogu, gutaz eta gure hizkuntzaz hitz egingo duten hedabideak izango dira eta hori hainbat ezaugarri mantentzeko ona da. Azken finean, gure nortasunetik, iraganeetik etorkizunera zer eramateko gai garen frogatzean datza gure erronka, horren funtsa, guretzat, hizkuntza delarik. (...) Herri komunikabideek garrantzi izugarria dutela pentsatzen dugu. Mundu zabal, interkomunikatu eta interaktiboa hurbil dugun garai hauetan, nola baiteko komunitate naturalak sortzea oso garrantzitsua da. Egun, mundu birtual horretan, komunitate birtualak sortzen ari dira eta, hauek txarrak ez badira ere, oreka bat lortzeko, komunitate naturalak, berezkoak eta oinarri sozialak izango dutenak beharrezkoak dira. Zentzu horretan, herri komunikabideek eginkizun garrantzitsua betetzen dute, hurbileko komunikazioarekin nortasun kolektiboa gordez eta mantenduz".

ALTZ@NET PROIEKTUA MARTXAN

ALTZAKO Historia Mintegiak Altz@net proiektua aurkeztu zuen ekainaren 30ean. Proiektuaren lehen fasean Altzaren web orri bat jarriko dute Interneten, altzatarren komunikazio gune bihurtuko dena. Proiektuaren xedea altzatarren iragana ezagutarazi, orainari buruz informazioa eskaini eta etorkizuneko komunitatea garatzea da, Donostiaren menpekotasunik gabe.

USTEZO HISTORIA ALDERDIKOIA

EKAINAREN 28an aurkeztu zuen Espainiako Historiako Errege Akademiak irakaskuntza ertainean irakasten den Historiari buruzko txostena. Hori burutzeko Espainiako Autonomia Erkidegoetako hainbat ikasliburu ikertu dute 300 akademikok. Txostenak Euskal Herriko ikasleei eskaintzen zaizkien edukien artean, bereziki kritikatu zituen ikastoletan ematen diren Historia eskolak. Eta bertan irakasten den Historia alde bakarrekoea eta alderdikoia dela dio. Txostenak Erein argitaletxeak argitaratu duen hainbat eskola liburu aztertu du. Horrez gain Galiziako Galaxia argitaletxearen lanak ere ikertu ditu eta Kataluniako hainbat ikasliburutan aurkitu dituzte desitxuraketak. Hezkuntza Ministerioak Humanitateen erreforma burutzeko baliatuko du txostena.

■ 1937ko Gernikako bonbardaketa.

ONTZI ZAHARREN BERRIKUNTZA

PASAI Donibaneko Ontziola tradizionala ekainaren 26an inauguratu zuten eta 27an ekin zioten XVIII. mendeko ontzia egiteari. Amaitu ondoren, jendeari nabigatzen ikasteko aukera eman nahi zaio eta horrez gain, ontzia portuz portu joango da euskal portuen arteko harremana sustatzeko. Oarsoaldea Garapen Agentziak kultur ondare historikoa babestu eta turismoa erakartzeko bultzatutako Pasaiko Badia aisialdi eta kultur parkearen aurreneko proiektua da Ontziola. Baina parkearen asmo nagusia Ontzi Museoa sortzea da.

PABLO SARASATEREN DISKOA

PABLO Sarasate Orkestrak urrian hasiko duen denboraldi berria prestatu du jada. Ziklo-

H I T Z B I T A N

- Aimar Arrese eta Igor Etxeburuak esana da hau "Euskaldunon Egunkaria": "Euskararen normalizazioa ez da ofizialtasunaren ondorio ezinbesteko eta automatikoa, baina Nafarroan, eta Euskal Herrian, euskarak lurralde osorako ofizialtasuna behar du".
- Zihara Enbeita honela mintzo zen bertsolaritzari buruz "Gara": "Ez dago denontzako tokirik bertso zirkuitu nagusian (...). Baina, leku estua izateaz gain, ez da batere segurua. Egunero erakutsi behar duzu zirkuitu horretan egotea merezi duzula".

L A K

KULTUR TXANGO

Azken hamarkadan Norvegiako hamabost bat abesbatza inguratu da Euskal Herrira. Oraingoan berriz, Norvegiako Norges Barneog Ungdaskor Forbund taldeak Hondarribiko Eskifaia abesbatza gonbidatu du. Bertara joaten den Euskal Herriko lehen taldea izango da. Guztira 20 lagun joango dira, Naioribitarako kideekin batera. Uztailaren 7tik 22ra bitartean lauzpabost kontzertu eskainiko dute. Besteak beste, Mokoroa, Busto, Escudero eta Garbizuren lanak interpretatuko dituzte. Ia kantu guztiak euskaraz dira. Abestiez gain, Eskifaia euskal kulturaren berri eman nahi die. Horregatik, 20 margolari gazteren litografiak eta hainbat euskal idazleren testuak erakutsiko dituzte bertan.

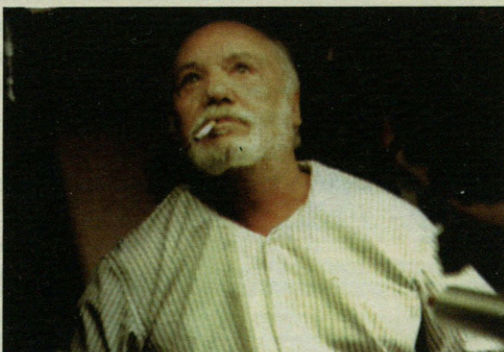
ko 10 kontzertu eta hainbat emanaldi eskainiko ditu. Abuztuan gainera, Pablo Sarasateren lanen diskoa grabatuko du Naxos disko etxearen eskutik.

AUÑAMENDI OSOA SAREAN

IRAILLEAN jarriko da Auñamendi Entziklopedia osoa interneten, ekainean Eusko Ikaskuntzak jakinarazi zuenez. Guztira, dagoeneko 50 ale ditu entziklopediak eta beste bi plazaratzear daude. Sarean jarritakoan, Interneteko entziklopediarik handiena bihurtuko da. 100.000 sarrera eta 50.000 irudi izango ditu, eta guztira, 120 milioi karakterez osatua egongo da.

BUÑUELEN BEGI ZAURITUA IKUSIZ

GASTEIZKO Ikus-Entzunezko XV. Jaial-

■ Buñuelen film askotako aktore da Rabal.

- Eneritz Epelde eta Kimetz Larrañagaren adierazpenak dira hauek "Euskaldunon Egunkaria"n jasoak: "Dantzarako ez da sekula dirurik egon, eta oraindik ere txapelketak dira dantza soltea ateratzeko modu bakarra. Saioak ez dira nahikoa dantzan aurrera egiteko".
- Imanol Muruak honela zioen Historiako Errege Akademiak argitaratutako txostenaren inguruan egunkari berean: "Akademiaren azterketa gaztelerazko testuetan oinarritu da eta, oinarri horiekin, ikastolei eta Nafarroako D ereduko ikastetxe batzuei zuzentzen dizkiete kritikak. Oinarririk gabeko salaketak, beraz, eta gaizki bideratuak gainera (...)".

ALBERTO ELOSEGI

■ Anuntxi Arana.

IZENAK

Anuntxi Arana etnologoak mitoei buruzko ikerketa argitaratu berri du Gatzuzain argitaletxearen eta Gure Irratiaren eskutik. "Mito hurbilak" izeneko lanean Anuntxi Aranak Gure Irratian urtebete zehar mitoei buruz eginiko emankizunetako edukia eta mitoei buruz berak eginiko ikerketa zenbait biltzen dira.

Jose Azpiazu gitarrak joleari omenaldia egin zion Euskal Herriko Gitarra Elkarteak ekainaren 23an Oñatin. Ekitaldian Azpiazuren biografia eta disko bikoitza aurkeztu ziren. Diskoan gitarrajole oñatiarrak sortutako doinu batzuk eta berak egokitutako beste batzuk bildu dira.

Mariasun Landak idatzitako "Sorgina eta maisua" haur liburua kaleratu berri du Elkarlaneanek Kuku saillean. Liburuko irudiak Jokin Mitxelenak egin ditu.

CARI GARAIALDE

■ Mariasun Landa.

"GUZTIA ARIN BIZI IZAN DUGULAKO DA GURE MUSIKA HORRELAKOA"

Lekeitiotik pare bat kilometrora, Mendexa auzoan, baserri bat berriztatzen dihardute. Musikan bezala, horretan ere autodidaktak dira, ez dute inoren beharrik. Izan ere, talde bezala landutako ibilbidea 13 urteko lan gogor eta astuna izan da. Gaur, oraindik, langileen indar eta kementari tinko eutsiz, garai benetan gozoa bizi dute eta horren adierazgarri, kalera-tu berri duten azken lana, "Zuzenean'00", taldearen lehenbiziko zuzeneko diskoa. Disko horren aitzakian hitz egin dugu Aulo abeslariarekin. Lekeitioko portuan ez dira adar hotsak entzuten, baina "burrunbada" itzela nabari daiteke mendi tontorrean.

■ **Urtebete igaro da "Askatasun tau-pada" kaleratu zenutenetik. Orain "Zuzenean'00" diskoan zuzeneko lanak bildu dituzue, biluztu egin al zarete 13 urte ondoren?**

Gu beti izan gara zuzeneko talde bat, hainbat kontzertu eskaintzen dugu eta gure aspaldiko asmoa zuzeneko disko bat grabatzea izan da. Nahikoa zaila izan zen abestiak aukeratzea, 90 abesti ditugu eta horietatik 20 aukeratzea ez da erraza izan; makina bat zerrenda egin genuen eta bakoitzak gustukoaren dituen kantuak sartu nahi zituen. Azkenean, bat etorri ginen eta diskoa grabatzeari ekin genion.

■ **Oiartzun eta Kanbon eskainitako kontzertuak biltzen dira diskoan. Zergatik aukeratu zenituzten bi kontzertu hauek taldearen estreinako zuzenerako?**

Lehenengoa Oiartzunen izan zen, toki txiki batean; lasai egotea ezinbestekoa zen grabaketa on bat egiteko. Interesgarria zen bi kontzertuak grabatzea, horrela erabaki genuen; bat ondo grabatuz gero, bigarrenera lasaiago joateko. Oiartzun-goa ondo irten zen eta Kanbora lasai joan ginen. Bertan, ordea, giroa aparta izan zen eta bikain jo genuen. Beraz, azken disko honetan entzun daitezkeen abesti gehienak Kanboko kontzertukoak dira.

■ **Lehen esan bezala, disko berrian 20 kantu sartu dituzue. Zuen jarraitzaileen gustuak asetzeko baliatu al duzue zuzeneko lan zabal hau?**

Gure lehen diskoaren jarraitzaile mordoak dugu; beraz, lehen diskoko abesti gogorrenak bilatzen aritu ginen. Make-tatik "Dirección obligatoria" abestia ere sartu dugu, zale gazteenek aspaldi egin genituen kantak ezagutzeko. "D.O." orain dela 12 urteko abestia da eta 70 minutuko diskoa egiteak horrelako gauzak egiteko askatasuna ematen dizu.

■ **"Dirección obligatoria" abestiarekin batera argitaragabeko "Elkartasuna" abestia ere jaso duzue. Fan sutsuenentzako oparia izan al da?**

Etsaiak-en jarraitzailea gustura sentitzeko horrelako zerbait egitea zen gure asmoa. Disko batek normalean 40 minutu izaten ditu guk 30 minutu gehiago sartu dizkiogu. Opari bat da bai, gure abestiekin asetuta geldi daitezten.

■ **Azaroan Mexikon eta Kuban izan zineten. Nolakoa izan zen bertakoek taldeari eginiko harrera?**

■ Hamairu urteko ibilbidearen ostean, Etsaiak.

Azaroan Kubara joatea lortu genuen. Hasiera batean "Reincidentes" taldea gurekin batera joatekoa zen baina azken unean Argentinara joatea erabaki zuten. Sekulako gogoia genuen Kuba ezagutzeko eta bizitzan izan dugun esperientziarik interesgarriena izan da, dudarik gabe. Gure pentsaera duen jendearentzat Kuba paradisua da. Harrituta gelditu ginen, jendeak kristoren martxa du, rocka gustuko duen gazte mordo dago. Habanako Teatro Nacionalean jo genuen, bete egin zen eta gazte askok kalean gelditu behar izan zuen. Hankaz gora jarri zuten dena, aretoan zeuden mahaiaik eta aulkiak alde batera kendu eta kontzertu osoan ez ziren gelditu.

Mexikon ere izan ginen, astebete bertan igarotzea erabaki genuen. Aurretik izan ginen, 97an hain zuzen, eta hiru urte hauetan jarraitzaileen gosea erabat handitu zela konturatu ginen. Kanean jo genuen, D.F.eko punky guztiak biltzen diren merkatu batean. Hankaz gora jarri genuen dena. Arena Lopez Mateos aretoan ere jo genuen, borroka librearen egiten

Elgoibarko Udala

Kultura sailaren babeslea:

ONDO PASAU
SAN BARTOLOME JAIXAK

Ik taldekoek 70 minutuko lehendabiziko zuzeneko bilduma plazaratu berri dute.

den ring batean; Mexikoko 15 talderekin batera jo genuen. Pixka bat ikaratu ginen, mexikarren dantzatzeko modua gogorra delako.

■ **Euskal Herrian kontzertuak gauez egiten badira ere, Atlantikoaren bestaldean goizez jo duzue. Nolakoa izan zen esperientzia?**

Normalean han kontzertuak goizeko 11:00etan hasten dira, guztiz desberdina

da. Hemen ez bezala, jendea oso beroa da eta ez du alkoholaren beharrik dantzatzeko. Mexikon gazteak lasai egoten dira taldea eszenatokira irten arte; gero, jotzen hasten zarenean... kristorena!

Eukal Herriko musika entzuteko gosea dute, beti izan dute begia Euskal Herrian jarrita. La Polla, RIP edota Eskorbuto bezalako taldeak miresten dituzte. Egun, gu gara hemengo ordezkariak.

riak bertan. RIPEko kantzak jotzen ditugunean jendeak ezagutu egiten ditu; "Lepoan hartu" jotzen dugunean, gazteek euskaraz abesten dute, harriztekoa da.

Habanan bi kontzertu eskaini genituen. Bertan talde afro-kubatar bat ezagutu genuen, 20 gazteko perkusio talde bat, eta eurekin bildu ginen goiz batean "Burrumbada" klipa grabatzeko. Abestiarren erritmoak erakutsi genizkien, kamioi zahar bat hartu eta Habana zeharkatu genuen. Pozik gelditu ginen emaitzarekin, erritmo nahasketa interesgarria lortu genuen. Azken kontzertua "Patio de Maria"n eman genuen, gaztetxe moduko areto batean; bertan biltzen dira Habanako rock zale guztiak. "Burrumbada" kliparen parte hartu zuen afro-kubatar taldea eszenatokira igo eta gurekin aritu zen. Une batean eszenatokian 20 bat pertsona geunden, aparta izan zen!

■ **Hainbat klip grabatu duzue dagoneko. Azken hau Habanan burutu duzue. Oztoporik izan al duzue?**

Klipak egiten eskarmentua badaukagu, zorarena izan dira denak. Adibidez, lehen klipari, 30 orduz egon ginen filmatzen Eako lantegi huts batean. Mutrikuko portuan ur azpian ere grabatu dugu, azken bideoklipa untzi batean filmatu genuen, "Bakearen guda" mendian... Habanan ez genuen arazorik izan, kamioia hartu eta nahiz eta malekoitik joatea debekatuta egon, bertatik abiatu ginen eta dena bapo irten zen.

■ **Punk eta hardcorearen oinordekoak zaretela esaten dute. "Etsaiaren etsaiak" lehenengo diskotik egun arte taldearen estiloa aldatu egin al da?**

Beti planteatzen diogu hori gure buruari. Estiloa ez dugu aldatzen baina beti gaude garapen batean, gure asmoa

Mila izarreko
Hotela ireki da
Valdegobian.

4 BUNGLOW ALOKAIRUAN

Ipar-txabola tankera, era guztietako aukerak: sukalde, bainugela dutxak, berogailu aparta, ur beroa, teilatondoa, 6 pertsonentzako tokia eta aparkalekua bertan.

VALDEREJO PARKE NATURALAREN INGURUAN KOKATUA EUSKAL HERRIKO TOKI EZEZAGUNETARIKO BATEAN

• ZERBITZUAK •

Taberna - Jatetxea - Jokastokia - Supermerkatua
- Erizaindegia - Bungalowak - Ur beroa dohainik
- 240 toki - 71 partzela - Erreka

• IHARDUERAK •

- Tirolina - Puenting-a - Rapela - Mendi Bizikleta
- Piragua - Valderejon txangoak - Mendi irteerak
- Zaldian ibilaldiak - Igerilekua

taldearen gustuak eta musika aberastea da. Disko batetik bestera aurrerapen bat ikusten da, gauza berriak sartzen ditugu: neska baten ahotsa, perkusioa, sample-rra... Azkenean 7 kideko talde bat bihurtu gara, hasi ginenean baino bi gehiago. Etsaiak punka, rocka eta hardcorearen batasuna da, musika gogorra eta arina. Agian, gauza guztiak arin bizi izan ditugulako gara horrelakoak.

■ **Su ta gar, Ekon edota Dut bezalako taldeekin joko duzue udan. Euskal rock mugimenduaren gorakada bizi al dugu?**

Maila aparta dagoela uste dut, Euskal Herrian musika aldetik aberastasuna dagoela nabari da. Nik egunero ikusten ditut estilo ezberdinetako taldeak. Euskal Herrian garapena dagoela ikusten da eta hori oso ona da guztiontzat. Guztiz harrituta nago bertoko taldeek duten

MONIKA DEL VALLE

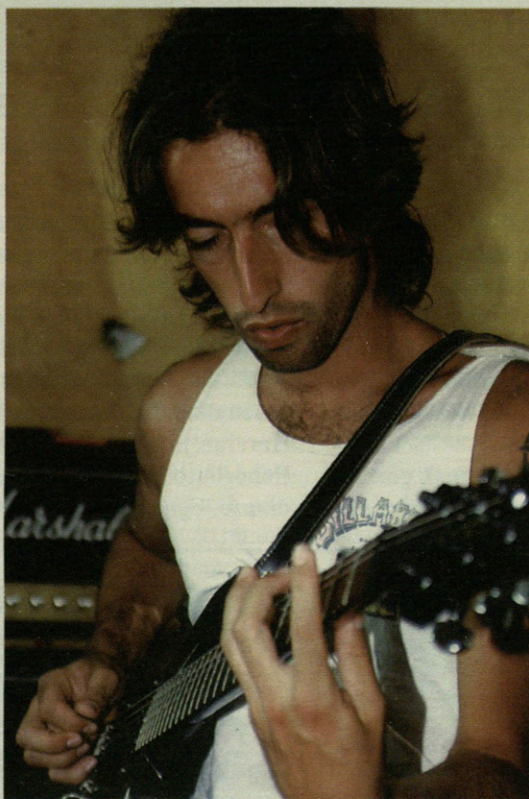

MONIKA DEL VALLE

MONIKA DEL VALLE

■ "Etsaiak punka, rocka eta hardcorearen batasuna da, musika gogorra eta arina".

MONIKA DEL VALLE

mailarekin.

■ **1987 urtean Lekeition jaiotako talde hura eta gaur egungoaren artean zein ezberdintasun daude?**

Orain gutxi hil da gure lehenengo kidea, Jokin Erdozia, berari dago zuzendua azken diskoa. Izan ditugun esperientzia guztiak gainera oso onak izan dira, ezagutu ditugun taldeak, harremanak jendearekin; orokorrean elkertasuna izan

Hasi ginenean joko bat bailitza hartu genuen, denbora pasatzeko. Beti maite izan dugu musika eta rocka, borroka mota bat delako. Bost urte egon ginen maketa atera arte eta disko bat kaleratzea ez zitzaigun burutik pasatzen. Gaur egun, 6 disko grabatu ditugu, beste bi Mexikorako eta zenbait bideo.

Musika lanbide nahi genuen, nahiz eta dirurik gabe ibili eta gauza asko alde batera utzi behar izan. Une hartan aldatu zen dena. Asteazkenean taldearen elastikoak egiten genituen, taldearen fanzinea... musikaz eta musikarako bizi ginen. Ez dugu izan inoiz managerrik, diskoaren maketazioa gure esku dago eta taldearen CD guztiak oso landuta daude. Klipak guk

kontrolatzen ditugu, lokala bilatu dugu, gure estudioa burutu dugu... oso garrantzitsua da talde batentzako diru presiorik ez izatea.

■ **Euskal Herriko eta munduko eszenatokietan aritu zarete eta taldea heldua da. Ibilbide luze honen ostean zer ondorio ateratzen duzu?**

Pozik nago bizirik gaudelako. Hainbeste kilometro egin ditugu -Paris, Amsterdam, Madril...- furgonetan eta bizirik egotea pozgarria da.

da nagusi. Denak gaude istorio berdinean sartuta. Bihotza pozik izatea garrantzitsua da, oso zaila da gustuko duzun zerbaiten kontura bizi ahal izatea. Urte askotako lana izan da, momentu txarrak igaro ditugu; gure gurasoek garbi esan dezakete. Jende askoren laguntzarekin heldu gara hona, gaur egun gauden tokira.

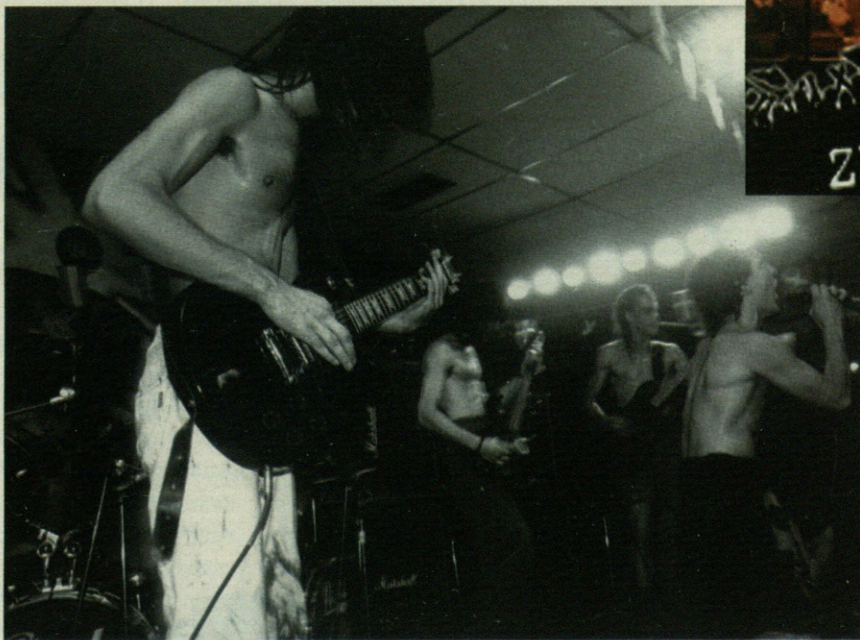
■ **Musika salatzailea egi-tea talde gazte-en kontua al da?**

Nik behintzat hori inoiz ez gertatzea espero dut. Musika borrokarekin lotzen dut, ez dut uste borrokarekin lotua ez legokeen musika egingo nuenik. Hala ere, talde gazte asko daude eta horietako askok ez dute inolako salaketa-

rik egiten, ez dira hain zuzenak, agian ez da ona hain zuzenak izatea.

■ **Negu Gorriak taldearen aldeko sententziaz zer iritzi duzu?**

Gertatutakoa oso interesgarria da,

■ Zuzenean eskainitako 20 abesti bildu dituzte, batzuk lehen diskokoak.

■ **"Zuzenean'00" taldearen lan berria.**

adibide delako beste kasu batzuentzako. Kasu hauek irabaztea garrantzitsua da beste talderen bati gauza bera gertatuz gero. Flitterekoek izan dute arazo hau eta irabazi dute baita ere. Dударik gabe, egun taldeek izan dezaketen arazoa da eta horrelako sententziak beti dira onerako ●

◆ **IÑIGO BIDE TXEA**

■ Uek proiektua

Etsaiak taldeko gitarrak, Keuk alegia, berak konposatutako zazpi abestiko disko bat grabatu berri du Gaztelupeko Hotsak disko etxearekin. Ez da izan bakarkako lana, izan ere, "Uek" izena daraman disko honetan hainbat musikariek esku hartu du: besteak beste, Josu Monjek, Paulillo Etsaiak taldeko bateriajoleak, Josu Psychophonykoak, Ekon taldeko Juanitok, Mikel Etsaiak taldeko baxuak, Lorelei taldeko Nortonek eta Ondarruko abesbatzak.

Keuren esanetan, diskoak estilo ezberdinak lotzen ditu: New Age, rocka... joan zen uztailean hasi eta aurten bukatu dute grabaketa. Lanaren aurkezpena urrian izango da eta laupabost kontzertu eskainiko dituzte Euskal Herrian ●

asteburu honetan...
...GARAGARDO lantegian
BAZKALDUKO DUGU !

BERTOKO
euskal GARAGARDOA

**DEITU
ARINAGO!**

Barazar Mendatea - ZEANURI

94 673 94 74

Dar-Dar antzerki konpainia berria sortu dute Legorretan Zinkunegi anaiek haur eta helduentzako lanak ekoizteko asmoz. Lehena, "Alizia bitxikerien lurraldean" haur antzezlanak izan delarik, helduei zuzendua dagoen "Ametsak amaitu dira" prestatzen dihardute orain.

UNTXI BIZKOR BAT ANTZERKI MUNDU BITXIAN BARRENA

Harrobi oparoa dugu Legorretakoa. Mila biztanle eskas dituen herri honetatik Jose Ramon Soroiz eta Xabier Agirre aktoreak eta orain Dar-Dar atera dira-eta. Zinkunegi anaia dira ekimenaren bultzatzaileak: 28 urteko Asier aktorea eta 25 urteko Iker anaia teknikaria, soinu eta argiez arduratuko dena. Tolosako Orixe Institutuan ikasten zegoela sortu zitzaion Asierri antzerkiarekiko grina. "Behin, kalean nindoala, kartel bat ikusi nuen: antzerki ikastaroa Kultur Etxean, Maite Agirreren eskutik. Izena eman, gustura aritu eta horren ondoren Errenteriako antzerki eskolan trebatzen hasi nintzen". Gero, Sevillan lau urte eman ditu antzerkia ikasten eta, beste antzezlan mordo bat egin ostean, iaz, Legorretara itzuli zen. "Sevillako eskolak askoz bitarteko gehiago ditu hemengo edozein eskolak baino; irakasleak kanpotik ekartzen dituzte, Ingalaterra, Frantzia edo Argentinatik, alegia. Arlo gehienak jorratzen dira: Clown, bufoia, artearen komedia, errealismoa, musika, akrobazia eta abar" azaltzen digu Asierrek. Tartean, hala ere, Goenkalen aktore gisa jarduteko aukera izan eta, diru premian, etenaldi bat egitea erabaki zuen Sevillako ikasketei berrekin ahal izateko. Goenkalen, Iker gazte homosexualaren rola jokatu zuen Asierrek.

Bi aukera egoten dira lana lortzeko garaian: telefonoak jo arte itxaroten egon "eta bestea, telefonoa alde batera utzi eta zeuk zure lana sortu. Modu honetan gainera, guk erabaki dezakegu zer kontatu, zeinekin eta nola; horrek bultzatu gaitu Dar-Dar sortzera". "Helburu nagusia antzerkitik bizibidea ateratzea izanik, merkatu eta ikusle guztiengana iritsi beharra dago,

hori hasteko. Bestetik, kalitatezko lan garaikideak egin nahi ditugu, gure obrak ahal den gehien mugituz herri txikienetatik handienetara". Halaxe, urtean bi ikuskizun taxutzeko asmoa dute, bat haurrentzat eta bestea helduentzat. Bide honi lotzeko hautatu lana Lewis Carroll-en liburuan oinarria duen "Alizia bitxikerien lurralde-

an" dugu. "Antonio Daniel Garcia Orellana sevillarrak egindako antzerki ego-kitzapena abiapuntu hartuta ere, klasiko honi gure ekarpena egingo diogu, Mozarten musika erantsiz eta, mundu magiko hori aberastearren, eszenografia goma-espumako elementuekin osatuz: maskarak, buruhandiak, harizkoak... era ezberdinetakoak denak".

GAZTEEN BIZIPENAK.

Haur antzerkiaz gain, kutsu soziala duten gaiak taxutzeko asmoa ere badute. "Konpromiso soziala eta etikoa oso kontuan hartuko dugu gure ekoizpen guztietan. Nire ilusioa bi punturen arteko oreka aurkitzea da, erdibide bat, hau da, ez dugu inor gutxi erakarriko duen antzezlanik nahi, baina ezta zerbait zeharo komertziala ere, konpromiso-ari uko egin gabe publikoarentzat erakargarria den zerbait baizik. Ez da erraza, baina saiatuko gara". Ahalegin horren emaitza dugu helduei begira egindako "Ametsak amaitu dira" antzezlanak, irailerako estreinatzea espero dutena. Asierrek Madril en ezagutu zuen Antonio Hernandez antzerkigilea testuari azken ukitua ematen ari zaio. Bi gazte marginalen istorioa du kontagai. Egun batean, batek, hiesa duela jakitean, ikusiko du nola nahigabe bere ametsak momentu batean pikutara joan daitezkeen. Hala ere, gaitzaren gaia azaletik baino ez da ukituko. "Ziurrenera bi aktoreentzako lana da, gizon eta emakume batentzat, alegia. Hirugarren bat ere sar liteke".

Aipatu bi ikuskizunetan, aktoreak Asier bera, Izaskun Lopetegi eta Elena Aparicio izango dira. Hain zuzen, Dar-Darren inguruan aktore talde finko bat osatzea dute xede.

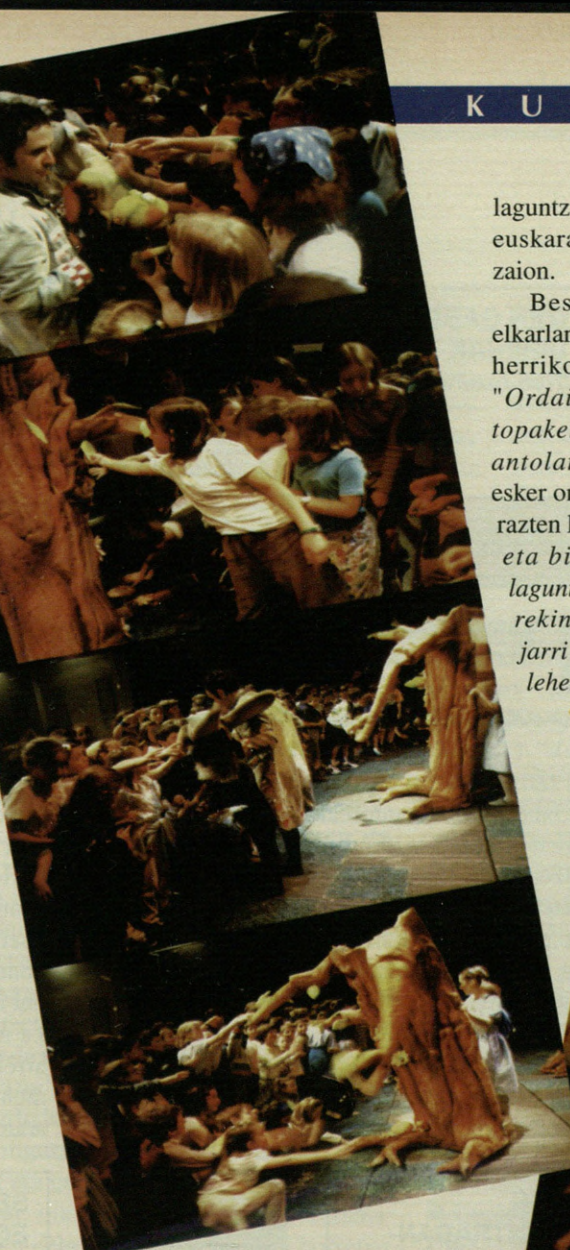

ZINEMAREN ERAGI-NA.

Ikuspegi kritikoa du Asierrek antzerkiak gaur egun dituen moldeen inguruan. "Sortu zenetik izugarrizko bultzada eman dio zinematik arteari orokorrean. Nire ustez, bai eleberriri, bai antzerkiari, biziberrituko badira, zinematik edateko garaia iritsi zaie. Orain arte zinematik pinturatik nahiz eleberritik hartu ditu elementuak, eta zinematik aukera gehiago dauzka gauzak kontatzeko antzerkiak baino, denbora eta espazioari dagokienez bereziki. Bada, hor egon liteke koska. Jakina, antzerkiaren indargunea hitza da eta zinemarena aldiz, irudia. Horrekin ez dut esan nahi antzerkiak irudiaren lengoaia hartu behar duenik. Ez horixe, nik testuko aktoretzat hartzen dut nire burua". Horren harira, Antonio Hernandezek idatzi eta zuzenduko duen "Ametsak amaitu dira" lanak zinematik edaten du, esaldi laburrak sartuz eta erritmo bizia ezarritz. "Aktoreen bat-batekotasuna eta momentuko sormenari garrantzi handia ematen die testua eta eszenaratzeari indartzeko", dio Asierrek.

Dar-Dar sortzerakoan gure artean profesional mailan lanean dabiltzan konpainiei erreparatu diete. "Horra hor Euskal Herritik kanpo sarri ateratzen direnak: Tanttaka, Txalo, Ur eta abar. Zergatik ari diren ondo, gaizki daudenak zergatik ari diren gaizki eta halako kontuak aztertu ditugu. Izan ere, antzerkian urte mordoska eman eta gero, ondorio garbi batera iritsi naiz: profesionaltasuna behar dela, hau da, harreman laboralak kontratuz finkatu behar direla. Hemen oso maiz gertatzen da: lagun talde bat elkartu eta lanean gogo biziz hasi arren, gauzak ez badaude kontratu batean zehatz-mehatz jarrita, alferrik izaten da ahalegina".

□ "Konpromiso soziala eta etikoa oso kontuan izango dugu gure ekoizpen guztietan, beti ere publikoarentzat erakargarria baldin bada"

HUNKITZEAREN

ARTEA. Oholtza gainean dagoela oso gutxitan gertatu zaio Asierri publikoa hunkiaraztea, eta jakinaren gainean dago: "Beste aktore batzuek aiseago lortuko dute hori. Zoritzarrez, niri bizpahiru aldiz baino ez zait gertatu halakorik. Antzerkian, komunikazio gertakari hutsa den aldetik, mezu bat helarazi nahi diozu publikoari, alegia, zuk bidaltzen duzun mezua ikusleak buruz eta bihotzez jasotzea. Hori ordea ez da beti zure esku egoten, obraren arabera ere izaten da edo publikoaren arabera. Baina gauza horiek guztiak noizbehinka batzen direnean, une zirrargarri hori sentitzen duzu. Orduantxe, 'hauek ni bezala ari dira arnasa hartzen' pentsatzen dut nire artean".

Dar-Darren ekoizpen guztiak euskaraz estreinatuko dira, gaztelarazko bertsioa gerorako utziz. "Ametsak amaitu dira" obran kasu, Antonio Hernandezek zuzendari

laguntzaile euskalduna izango du alboan, euskarazko bertsioa eratzeko lagun diezaion.

Bestalde, Legorretako udalarekin elkarlan hitzarmena sinatu du Dar-Darrek herriko antzokia erabili ahal izateko. "Ordainetan nolabait, haur antzerki topaketak eta helduentzako lantegiak antolatzen hasiak gara". Amaitzeko, esker onez ageri da Asier konpainia abiarazten lagundu duen jendearekin: "Anaia eta biok harrituta gaude musutruk laguntzeko jendeak agertutako jarrerarekin. Ez zaigu eskurik falta fokoak jarri edo zamalanak egiteko. Ea orain lehen fruituak jasotzen ditugun" ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

Astia Hartuta

L I B U R U A K

**IZEN GABE,
DIRENAK**
*Tere Irastortza*Pamiela
93 orrialde
1.140 pta.

Pamielaren Sirena poesia sailean karrikaritzen den 20. liburua da Tere Irastortza-ren azkena. Bereak dira halaber sail honetako beste lau liburu: "Derrotaren Fabulak" (1986), "Osinberdeko Khantoreak" (1986), "Manual devotio gabecoa" (1994) eta "Gabeziaren Khantoreak. Antologia" (1995). Hiru ataletan bildu ditu idazle zaldibiarrak "Izen gabe, direnak" titulua eta "Haurdunaldi beteko khantoriak" azpititulua duen lan honetako poemak. "Sormin" izeneko lehenengo atalean, sortzeko borondatearekin nahasten den beldurra aztertu du. "Sormen" atalean, amatasunarekin lotzen da idazketa eta bakardadearen kontrako aldarrikapena egiten du. "Sorzin" izenburuko azken atalean, sormenerako desioa eta sormen naturala jorratzen ditu ●

**LOS
CONTRABANDISTAS DEL
BIDASOA**
*Gaizka Sopelana*Txalaparta
120 orrialde
1.800 pta.

Exilioan hamazazpi urte daramatzan Gaizka Sopelana bilbotarrak bere lehen eleberria dakarkigu, Txalapartaren eskutik. Amaiaren istorioa kontatzen du sentimenduz beteriko "Los contrabandistas del Bidasoa" liburuak. Amaia Madrilen bizi da, baina uda garaia iristean, Complutenseak atek ixten dituenean, Euskal Herrira, Gorbea magaleko Areatzara etorriko da. Familiaren baserrian bere lehengusu Loretxu eta izeba Edurne ezagutuko ditu eta eurekin euren oinordekoen ikuskizun magikoak ezagutu eta biziko. Egunerokoan murgildurik, Loretxuren atxilotzeak eta honek jasandako torturek aldaketa eragingo dute Amaiarengan. Orduan amaituko da betiko bere haurtzaroa: Amaiak bere lehengusua erlekukoa hartuko du ●

**HAIZKORA
ZUHAITZAREN
ERROARI
KHEINATZEAN**
*Patxi Salaberri*Pamiela
141 orrialde
1.425 pta.

Patxi Salaberri EHUKo irakasleak Axularren gogoetak eta erranak bildu ditu "Haizkora zuhaitzaren erroari kheinatzean" izeneko edizio honetan. Idazle urdazubiarren "Gero" ospetsua modu irakurterrazago batez eskaini nahi izan du Salaberrik. Edizioaren egileak hitzaurrean dioen moduan, "ez da hori izan hautaketarako arrazoi bakarra; bazen besterik ere, hots, Axularren hausnarketa eta pentsamendu horiek hizkuntza bereziki ederra, aberatsa, neurtua eta doinuduna hain zuzen, honelako gogoeta eta sententzia lan gorenetan ohi denaren parekoa". Gogoeta horiek entresaka moduan eta deskontestualizaturik eman arren, Axularren prosaren ezaugarriak nabarmentzen erakusten direla uste du Patxi Salaberri aramaioarrak ●

**SEXU
EGUNSENTIAK**
*Fernando Morillo*Elkarlanean
120 orrialde
1.130 pta.

Gazte batek gazteei buruz idatzitako eleberria da "Sexu egunsentiak". Asier protagonistak hamabost urte ditu, eta bere bizitza nahasmen osoa da: Nagore gustatzen zaio, baina ez da ausartzen hitzerdirik esaten ere; gero Clare etorriko da Ameriketatik, edertasunezko miraria dirudiena; Asierren arreba Zuriñe ere tartean dago, baita bere adiskide Txomin ere... Gazteok sexuaren inguruan bizi dutena, elkarrizketa ugariz eta arinez kontatzen du Fernando Morillok. Umorez eta sentiberatasunez beteriko istorioa da, gazteentzako nobela askotako topikoetatik haratago sinesgarritasuna eta emozioa uztartzen dituen. Aurretik sari garrantzizkoak irabazi dituen idazle azpeitiararren bigarren liburua da hau (aurrekoa "Bila nazatela" izan zen) ●

D I S K O A K

BARATZE BAT

Pier Paul Berzaitz

Elkarlanean

2.450 pta.

Hamalau kantu biltzen ditu Pier Paul Berzaitz pastoralgile ezagunaren disko berriak. Bere kanturik maiteen eta sentikorrenak, tradizioaren erreferentziak (Pier Topet Etxahun, Etxahun Iruri...) eta etorkizuneko ausardiak nahasten ditu bertan. Horrela, bere musikarekin batera, Itxaro Borda, Jean Louis

Davant, Beñat Sarasola eta Manex Erdozaintziren hitzez ere gozatu ahal-ko duzu lan honetan. Muskildiko 48 urteko konpositoreak bakardade, amodio, alaitasun eta tristeziari kantzen dio. Musika moldaketak Karlos Gimenezek egin dizkio eta produkzio artistikoa honen eta Cesar Ibarretxe-ren gain egon da ●

E g i l e a r i G a l d e z k a

“Sexuaren gaia funtsezkoa da, are gehiago gaztetan”

Hamabost-hamasei urteko gazteek sexuarekin duten harremanaren inguruan garatzen da liburu honen istorioa. Zergatik hautatu duzu gai hau?

Denetarik ibiltzen naiz frogatzen eta hala suertatu da. Hala ere, sexuarena baino gehiago zen gazte horiek adin horretan aurkitzen duten nahaspila, eta hor ezinbestekoa da sexuarekin lotzea.

■ Sexua “mila buruhauste eman arren deskubritzeko irrikarik handiena sortzen diguna” dela diozu liburuan. Gaztetan eta gero ere bai?

Bai, nik uste dut bizitza osoan mantentzen dela baina bereziki adin horretan sortzen dira halako buruhausteak. Gaia funtsezkoa iruditzen zait, baina adin honetan, lehendabiziko aldiz denez, are interesgarriagoa.

■ Oraingo gazteek aurrekoek baino modu askeagoan bizi dute sexualitatea?

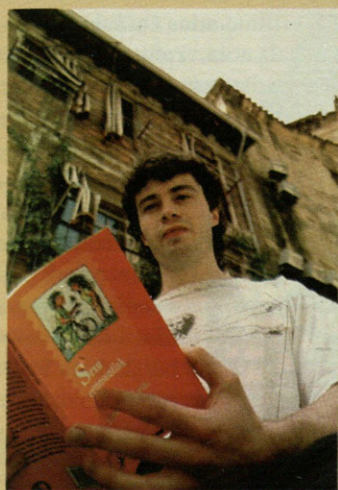
Hori dirudi. Badirudi, oraingo gazteekin hitz eginda, ikuspegi askeagoak dituztela, baina gu beranduago hasi baginen ere, nahasmena nahasmena da. Orain lehenago hasten dira, baina nahasmena ez dio inork kentzen; hori gaintitu beharreko arazoa da.

■ Idazkera aldetik, eta gazte hizkera denez, zer landu duzu gehien?

Batez ere saiatu naiz irakurterraza egiten. Elkarriketa asko sartu dut, gazteei zuzenduta izaki, baina horrek ez dio sakontasunik kentzen. Landuta bai, baina erraztasunaren aldera joz.

■ Gazteei soilik zuzenduta al dago liburua?

Muga horiek aipatzen dira beti. Niri gehien gustatzen zaizkidan liburuak ustez gazteentzat direnak dira. “Printze txikia” adibidez izugarrikoa iruditzen zait eta ez zait umeentzako liburua iruditzen, edo nork irakurtzekoa baizik ●

Fernando Morillo

“Sexu egunsentiak” en egilea

EZ EROSI ZURE PROGRESIBOAK ITSU ITSUAN

Urrutira eta hurbilera betaurreko berekin bikain ikusteko ez dira aski kristal progresibo onak. Hoberenak behar dira: VARILUX, oso ongi graduatuak eta aditu batek egokituak: MULTIOPTICAS.

Horregatik, VARILUX MULTIOPTICASekin fidatzen da eta MULTIOPTICASek VARILUX gomendatzen du.

Ez erosi itsu itsuan.

MULTIOPTICAS kreditu txartelarekin ordain ezazu nahi duzun moduan eta unean

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS

ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

VARILUX BEZALA,
FIDA ZATEZ
MULTIOPTICASekin

Anabel Arraiza eta Iñaki Beraetxe, Goenkaleko Sara eta Mikel, izango dira ETB-1en udan emango den "Festaburu" saio berriaren gidari. Ostegunero, hilaren 6an hasita, herri ezberdinetako bitxikeriak, ezagunekin solasak, musika eta antzezpenak izango dira.

GOENKALETIK FESTA KALERA

Goenkalen gehien nabarmen-tzen diren aktoreak ditugu Anabel lakuntzarra eta Iñaki donostiarrak. Ekinaren ekinez sinesgarritasuna eman diete beren rolei, bakoitzak bere estiloa duela. Iñakik bikoizlariak aktore lanetan izan ohi duten zurruntasuna gainditu du, hasieran erre-gistro mugatua edukitzetik espresibitate handiagoa lortzera; Anabel berriz, Joseba Salegiren "Ione, igo zerura" filmeko pro-tagonista izan da. Halaxe, bi aktore hauek jendartean duten tiradizoa baliatzeko asmoz, "Festaburu" aurkez-teko aukeratu dituz-te. Saioak Euskal Herriko zenbait hiritara joko du hango lagunik ezkutuen, dibertiga-rrien eta xelebree-nak ezagutarazteko, bide batez, leku horietako kultura eta tradizioen berri ere emanez. "Festa-buru"ko osterak Lekeition hasiko da

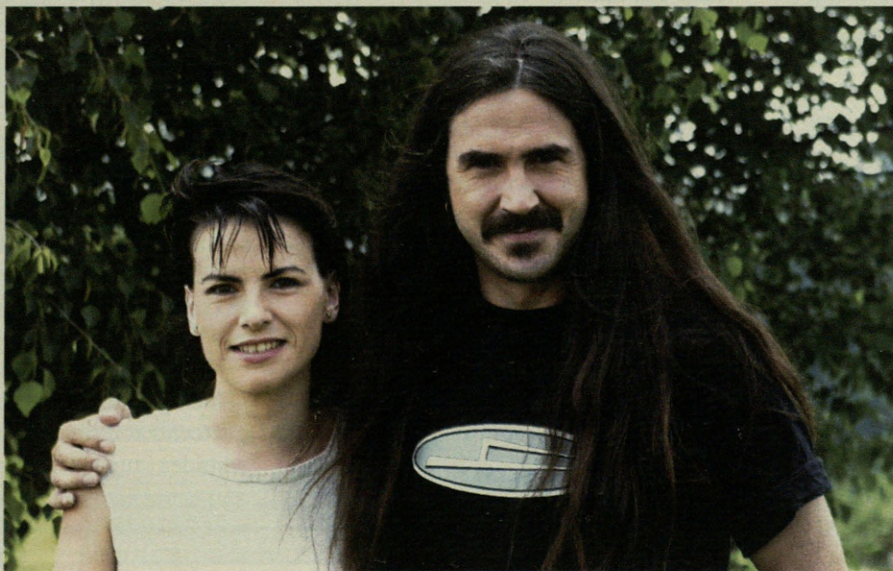
eta gero Lesaka, Donostia, Bakio, Sara, Gasteiz, Azpeitia eta Zarautz bisitatuko ditu, datorren uztailaren 6an hasita eta zortzi ataletan zehar.

Bestalde, Euskal Herrian zehar egini-ko ibilaldiak saioaren muina izanik ere, "Festaburu"ko platoak zenbait lagun har-tuko du gonbidatu. Anabel eta Iñakirekin solas arinean arituko diren famatuen arte-an, Klaudio Landa, Xabier Euzkitze, Iñaki Perurena, Ilazki Serrano esataria

eta Mikel Laskurain aktorea ditugu, bes-teak beste. Kirol munduko zenbait aurpe-gi ezagun ere izango da, Haimar Zubel-dia txirrindularia, kasu. Horrez gain, zenbait atal tartekatuko dute saioan, ordu eta erdiz, erritmo arina eta saio ikusgarria sortzeko, hala nola, erreportari berezi bat, zenbait umorista eta "Egungo kontuak" izeneko atala, non aktore ezagun batzuek saiorako propio prestatutako zenbait bakarrizketa botako duten. Halaber,

egun-egungo musi-ka taldeak ekarriko dituzte. Kaleko musika eta antzer-kia, eta saioak berak duen balleta-ren ikuskizunak izango dira ikusgai, besteak beste.

Saioaren atal ezberdinei gatzak eta piperra ematearren, eskarmentuko gidoilari taldea hartu dute, horien artean Andoni Egaña, Anjel Lert-xundi eta Inaxio Mujika direla. Dena den, "Festaburu"ren

■ Anabel eta Iñakirekin arteko harremana da "Festaburu" saioaren ardatza.

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ ETB EGOITZA BERRI BATEN BILA

Iurretako instalazioak zaharkituak geratu dira 17 urteren buruan. Digitali-zazioari heltzeak toki zabalagoa eskatzen du, kazetariak beren lantokitik berriak idatzi, ahotso sartu eta irudiak editatu ditzaten. Oso litekeena da erre-dakzio berria eta albistegietako estu-dioak bilduko lituzkeen eraikina Bilbon kokatzea ●

■ LEO BASSI-REN HORDAGOA

Leo Bassi "bufoi garaikidea"k "Gran hermano"ko etxe aurrefabrika-tuaren ondoan dagoen finka alokatu du, bizilagun aspergarria izateko asmoz. Aldamio batera igo, musika klasikoa ipini eta lorategia zelatatuz, George Orwellen "1984" eleberria "Gran her-mano"ko lehiakideei irakurriko die, mokordoak jaurtitzeko prest dituela ●

■ NAVARROREN ITZULERA UDAZKENEAN

Antena 3tik modu txarrean ateratzen diren, berriro itzuliko da Pepe Nava-rro putre sarraskijalea. Tele Seko "Cronicas marcianas" saioari pastelaren zati bat kendu diezaion deitu badute ere, Sardari benetako itzalik egin ezean, osterak kenduko dute. Gaizki pentsatzea ez da aski Navarroren saioaren nondik norakoak asmatzeko ●

bereizgarria Anabel Arraiza eta Iñaki Beraetxe hartuko duten jokamoldea da, aurkezleen ohiko estilotik urrun samar azalduko dira-eta, beren agerrialdiak joko bihurtuz eta beren ukitu pertsonalarekin antzeztuz.

ENTRETENIT-ZEA HELBURU.

"Festaburu"z gain, udako programazioa goitik behera aldatuko da euskarazko katean. Goenkale telesaila izango da hilaren amaiera arte jarraituko duen bakarra. Hona hemen berrikuntza nagusiak:

Ikusentzule gazteenak erakarri nahiz, goizero lau ordu eta erdiz haur eta gazteentzako marrazki bizidunak eskainiko dira; urteak igaro arren oraindik xarma galdu ez duten kla-

■ ETBk udan emango dituen saioetako aurkezleak.

sikoak, hala nola: "Pottokiak", "Yogi hartza", "Scooby Doo", "Tom eta Jerry" eta "Ninja Dortokak".

"Gaur egun" albistegiak Karlos

Arguiñano sukaldariari pasako dio lekukoa eta, jarraian, "Jaiak 2000" saioa etorriko da. Astelehentik larunbatera, Joxe Felipe Auzmendik eta Txetxu Altolagirrek Euskal Herriko herri eta hirietako jaien berri ekarriko dute. Gauerdian berri, astelehentik ostiralerara, musika zaleen txanda izango da, "Oporrock" saioa aurkeztuko baitu Joseina Etxeberria Euskadi Gazteko esataria. Azkenik, asteazketan, "Euskal Herria lau haizetara" dokumental anbiziosoa helaraziko da, non Euskal Herriko itsas labar, ibar eta hiriguneak helikopterotik hartuta

erakutsiko zaizkigun, airean dabilztan arranoen antzera ikuspegi zeharo ezezagun eta liluragarria emanez ●

◆ **BEÑAT DOXANDABARATZ**

HARTU ARGIA ASTERO

- Urtebetean 46 ale
- Euskal Kulturaren Urtekaria doan
- Orain harpidetuz gero, gure azokako opari bat zuretzat

- Zure helbidean jasoko duzu merkeago
- Gure azokako produktuetan deskontu bereziak
- Zozketa eta eskaintza berezietan parte hartzeko aukera

URTEBETEKO HARPIDETZA (BEZa barne) • Hego Euskal Herria: 15.600 pzta / 93,76 euro • **Ipar Euskal Herria:** 746 libera / 113,73 euro
• **Espainia:** 15.600 pzta / 93,76 euro • **Beste Atzerriak:** 20.100 pzta / 120,8 euro • **Airez:** 31.450 pzta / 189,02 euro

Izena:1. deitura2. deitura:

N.A./I.F.K.:Helbidea:

Posta kodea:Herria:Tel./Faxa:e-posta:

Ordainketa mota (markatu x batez): Bankuz ☐ Transferentziaz ARGIAren kontura ☐

(Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik)

Banku edo aurrezki kutxa:Titularra:

Titularren telefonoa:Titularren helbidea:

Entitatea Bulegoa K.D. Kontu zenbakia

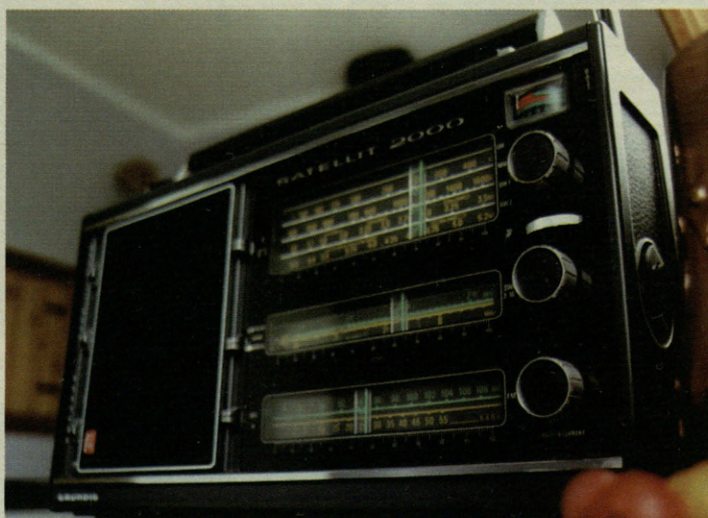
DATA:

SINADURA:

Telebistan bezala, irratan ere iraultza ekarriko du digitalizazioak. Hori dela eta, irratiaren etorkizuna izango dute aztergai UEUko ikastaldien baitan, uztailearen 24tik 28ra bitarte.

DIGITALAK FM-KO IZARRA HIL ZUEN

Telebista digitala denon ahotan dabil azkenaldian. Baina maizenik, ahaztu egiten zaigu irratan ere iraultza teknologikoa ate joka dugula. Hain zuzen, produkzioan euskarri digitalak sartu dira dagoeneko. "Gasteizko Hala Bedik eta Xiberoko Botzak ordenadore bidez emititzen dute; horrek gainera, aukera handiagoa ematen die ekoizpena hobetu eta informazio trukaketa errazteko, ordenadore bidez nahi adina soinu jaso eta muntatu daiteke eta", azaltzen digu Arantza Gutierrez ikastaroko arduradunak eta EHUKo irakasleak. Bestetik, iraultza teknologikoa dago, emanaldietan eragin zuzena izango duena, DAB (Digital Audio Broadcasting) delakoa alegia. "Zenbait adituk dioenez, horren ondorioz, FM eta AM desagertu

■ Digitalizazioak FM eta AM desagertaraziko ote ditu?

egingo dira". Egun, irrati kate ugari bezain anitzak ditugu entzungai Euskal Herrian: irrati komertzialak, Estatuak (RNE eta Radio France), autonomikoak, udal irratiak, libreak... Halaxe, Gutierrezen irudiko, "irrati digitalaren garape-

nak eta legediak aldaketa franko ekarriko dituzte epe erdira. Espainiako Estatuak legedia badago; Frantziar aldir, araudirik ez bada ere, aurreratuagoak daude. Baina bi Estatuak oso zentralistak dira eta deskonezioak nekez baimenduko dituzte". Frekuentzia digitalen banaketa egitean beraz, hainbat euskal irrati FM eta AM-an zokoratuta geratzeko arriskua dago monopolio gutxi batzuen mesedetan. Horren harian, euskaraz ari diren irratiaren geroa izango dute eztabaidagai. "Baztertuak gera daitezkeen arren, irrati hauek beti izango dute beren programazioa Internet bitartez ezagutarazteko aukera. Adibidez, Bilbotik Iparraldeko irrati bat ongi entzutea gutziz normala izango da sare baliatuz" ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

Aurpegia

Iñaki Otxoa

"Hiru kortxea" musika saioa egiten du Gasteizko Hala Bedi irratan.

"Binilozko single bat egokigailurik gabe jarri nuen behin"

Hip Hop musika du gustukoa Iñaki 22 urteko gasteiztarrrak. Asian Dub Foundation eta Kashbad dira bere talde kutunak. Magisteritza ikasketak amaitu berri, denbora gehiago darama Hala Bedin karrera ikasten baino, 15 urte zituela hasi baitzen irratan. Egun, beste bi kiderekin batera, "Hiru kortxea" saioa egiten du, ostiraletan 19:00etatik aurrera. "Musikan dauden berrikuntzak

eta hemengo nahiz kanpoko taldeekin elkarriketak ematen ditugu". Irrati librea izaki, "diskoetxeen morrontzatik libre gaude nahi dugun musika ipintzeko". Musikaren ardura ere badu: "Irisiten zaigun musika fonotekan antolatu eta ordenadorean sartzen dut". Hasi zeneko pasadizoa kontatu digu: "Binilozko disko single bat egokigailurik gabe ipini nuen behin, kontuak atera nola entzun zen" ●

Bagak

■ **"HI BIZI HAIZ, HI" SAIOKO ENKANTEAK**

Mundu zabalean lankidetzan dabilzan euskal kooperanteek lagundu nahian, Euskadi Gazteko irratsaioak 2.800.000 pezeta (112.000 libera inguru) biltzea lortu du irailetik ekainera bitarte egin dituen zazpi enkante eta salerosketetan. Dani Arizala eta Ainhoa Urkiak entzuleek erakutsi duten portaera eta partehartzea eskertu nahi dute. Lortu diruarekin esaterako, Asier Bengoa kooperanteak josteko makinak erosi eta Bolivian gazteentzako tailer bat antolatu du; eta Amazoniako Piaroko haur-eskolan altzari eta liburuak izango dituzte orain ●

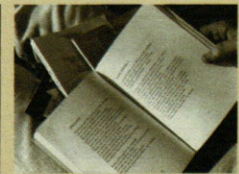
GETXO uztailak 12
Bertsotako saioa
Andoni Egaña, Sebastian Lizaso, Jon Sarasua, Unai Iturriaga, Jon Maia eta Beñat Gaztelurrutia izango dira bertsotan.
Biotz-Alai plaza
21:00

GERNIKA uztailaren 4tik abuztuak 31ra
Erakusketa
Erramun Landaren 120 marrazki mutu ikusgai izango dira.
Euskal Herria Museoa

ZARAUTZ uztailaren 4tik 30era
Erakusketa
"500 urte egun baten" izenburupean Luis de Mata kazetariak Ponferradako Hospital de la Reina-ren 500 urteak laburtu ditu argazkietan.
Photomuseum

ANGELU uztailaren 15era arte
Olerki Txapelketa
Jeux Floraux du Pays Basque elkarteak euskaraz idatzitako olerki hoberena 1.000 liberekin sarituko du.
Xehetasun gehiago: Jeux Floraux du Pays Basque elkartearen

BILBO uztailak 6
Dantza, musika eta olerkia
"Danzando entre raíces" ikuskizuna Galatea elkarte kulturalaren eskutik.
Euskalduna Jauregiako A1 Antzerki gela

BILBO uztailak 7
"Txonta" omentzeko ekitaldia
Zukoitz, antzerkia, Anje Duhalde eta kontrairio ikusteko parada izango da Senideak-ek eta Amnistiaren Aldeko Batzordeek antolatuta.
Kafe Antzokia
22:00
Sarrera: 500 pezeta

AZPEITIA uztailaren 15era arte
Antzerki proiektu berrientzat deialdia
Udalak Euskadiko Euskal Antzerki Topaketan barnean, euskal antzerki taldeen lanak bultzatzeko deialdia antolatu du. Irabazten duen lanak subentzia izango du eta Topaketetan estreinatuko da.
Informazio gehiago: 943 157200 telefonoan. Maria Pilar-engatik galdetu.

TOLOSA uztailak 8
Azoka
Nekazaritza Ekologikoaren azoka burutuko da Biolur-Gipuzkoak eta Tolosako Udalak antolatuta.
Triangelu plaza

MIARRITZE, uztailaren 9tik 16ra
Surf Jaialdia
Aste osoan zehar lehiaketak, kontzertuak, proiektzioak eta beste hainbat ekitaldi izango dira surfaren inguruan.
Hondartza

IRUÑEA uztailak 12
Kontzertua
Doctor Deseo taldearen emanaldia San Ferminen baitan.
Txoznak
1:15

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa

*gizarte-ekintza
obra social*

*Zientziari unea eta gunea
eskaintzeko garaia da.*

Miramon.Zientziaren KutxaGunea

Kutxan beti eskaini izan diogu tarte oparoa kulturari: hor ditugu, esate baterako, Erakusketak, Kontzertuak, Argitalpenak, eta makina bat lankidetza garrantzitsu, Zinemaldiarekin, Musika-Hamabostaldiarekin, Aquarium, Kilometroak eta beste hamaika jarduerarekin.

Eta halaxe jarraituko dugu etorkizunean ere.

Baina gure gizartea ez dago geldirik. Etengabe aurrera doa. Horregatik, pentsatu dugu bazela garaia, modu erraz eta atseginean, zientziaren ezkutukiak aurkitu ahal izango ditugun gunea bat eraikitzekoa: **Miramon.Zientziaren KutxaGunea**, hain zuzen. Dena askoz ere argiago ikusiko duzun gunea.

Gipuzkoako barnealdea 120 km • 2-4 egun *Herrialdeko arima eta bihotza (I)*

Oñatialdeko mirari arkitektonikoak

■ Arantzazuko Monasterioa euskal artean mugarrria izan da.

Ez dakigu zein izango den zehazki Gipuzkoako zentru geografikoa, baina ibilbide honen muturretako bat den Gipuzkoako Begiratokia ez da oso urruti ibiliko.

Horrenbestez, izen horri egokia deritzogu, herrialde honetako bihotzean kokatzeaz batera, bertako baserriz zipritindutako paisaia ezin hobeto islatzen duelako.

Baina bihotzaz gain, arima ere garrantzitsua delako, gipuzkoarrentzat maitatuenetakoak diren bi eraikin erlijiosoak ere lotu nahi izan ditugu, hainbeste eztabaida artistiko-teologiko sortarazi zuen Arantzazuko Monasterio harrigarria, eta Italiako basilika handiak gogora ekartzen dituen Loiolako San Inazioaren Santutegia.

Eraikin zibilei dagokienez, bisitatuko ditugun Oñati, Azkoitia, Azpeitia eta Bergara, ez bakarrik Gipuzkoan, baizik eta Euskal Herriko hiri monumentalen artean aberatsenetakoak kontsidera ditzakegu, batez ere ikusteko aukera izango ditugun lehen eta azkena.

"Burdinaren Haranean" bestelako herri interesgarri batzuk ere ikusiko ditugu, eta bukatzeko, alde zahar interesgarri bat, Arrasatekoa, alegia.

OÑATI ikustekoa da!

www.gipuzkoa.net/onati/

TURISMO BULEGOA

Foruen Enparantza, 4

Tel: 943 - 78 34 53

Fax: 943 - 78 30 69

E-mail: turismo.onati@udal.gipuzkoa.net

20560 OÑATI

ONATI (I)

Herrialdea: Gipuzkoa
Donostiara: 74 km.
Altitudea: 231 m.
Biztanleak: 10.660
Euskaldunak: %80
Azalera: 108 km2
Dentsitatea: 99 bizt./km2

Jaiak:
 Korpusa (Korpus igandean)
 San Migel (irailak 29)
 Arantzazuko Ama (irailak 9)
 Errosarioko Ama (urriko 1. igandea)

Zuloaga margolariak "Euskal Toledo" deitu ziola diote, eta Zarrazoirik ez zitzaiokeen falta izango. Izan ere, gorabeheraz betetako herri honek bisitariari aberastasun monumental zabala erakusten dio, bertako Unibertsitatea bezalako harribitxiak adibidez.

Gainera, soberan dituen ingurune ikusgarrien artean Euskal Herrian Andra Mariri eskainitako santutegirik ospetsuena izan daitekeena gordetzen du, Arantzazukoa, hain zuzen ere.

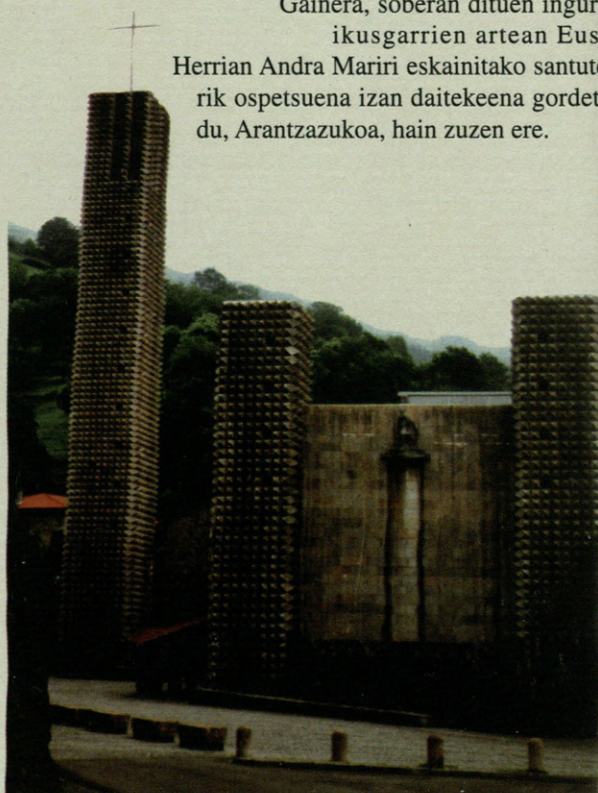
 GIPUZKOARREN ARIMAREN ZATI BAT abiapuntu-tzat aukeratu dugun inguru honetan aurki genezake. Izan ere, Arantzazuko Monasteria euskaldunon artean bisitatu eta maitatuenetakoa da, kondairarengatik, elizarengatik eta baita inguratzen duen paraje basati izugarriarengatik.

Bertako fraide baten esanetan "lehen eliza modernoa" kontsidera genezakeen artelan erraldoi hau, bere garaian oso iskanbilatsua izan arren, gaur egun euskal arte modernoaren lanik garrantzitsuentzat jotzen da.

Jaitsiera goiko partea bezain ikusgarria da, batez ere ezkerraldean geratzen zaizkigun horma garai eta arrokatseuek sortzen duen paisaiari esker. Tarteka, parajea mirestu ahal izateko behatoki naturalak ditugu.

9. kilometroan Oñati herri monumental ederrean sartzen gara, zentrua gure ezkerraldean dugula. Gipuzkoako osotasun arkitektonikorik bikainenetakoa, bertako eraikin zibil eta erlijioitsu ugari eta ederren artean Sancti Spiritus Unibertsitatea nabarmentzen da, euskal Berpizkundeko benetako harribitxia.

Arantzazuko Monasterioa euskaldunon artean bisitatu eta maitatuenetakoa da

■ Monasterioko aurrealdeak arantzez beterik dirudi.

Moyua

bileta zerbitzuak

- klinikak • etxebizitzak • lekualdatzeak • tramiteak • koroia-erramuak
- eskelak (periodiko, irati eta paretetan) • oroigarriak

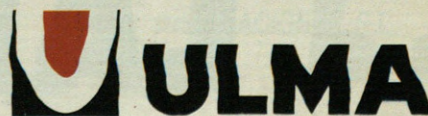
Kale Zabarra, 5 - 2a - D. 20560 OÑATI • Tel./Faxa: 945 78 54 47

Etorkizuna begira daukagu...

Etorkizunak, bere desafio eta herronkekin, etengabe begiratzen digu eta ULMA Taldeko errealitate sozio-enpresariala agerazten duten baloreengatik lan egitera bultzatzen gaitu.

- Berrikuntza eta Sormena, Nazioartekotze prozesua eta Fidagarritasuna eta Zerbitzua, Etorkizun ezin hobearen oinarria egun finkatuz joateko erantzun onena dira.

Ongi etorri Oñatira

Gipuzkoako Bihotzean
ARREGI NEKAZAL TURISMOA

Garagaltza auzoa 21
20560 OÑATI
Tel./Faxa: 943 78 08 24
12 pertsonentzako lekua

Debagoiena

DEBAGOIENENKO MANKOMUNITATEA
Turismo Ekintzetarako Zentroa
Santa Ana Antzokia, OÑATI
Tel.: 943 78 31 67 Faxa.: 943 79 67 72

Antzuola
Aretxabaleta
Arrasate
Bergara
Elgeta
Eskoriatza
Leintz-Gatzaga
Oñati

OÑATI GARAIEA

PEUGEOT AGENTEA

**MOTA GUZTIETAKO IBILGAILUAK
KONPONTZEN DITUGU**

- Karrozeria
- Mekanika
- Elektrizitatea
- Aire Egokitua
- Salmenta

Goribar auzoa, 9 • 20560 OÑATI
Tel.: 943 78 13 50 • Faxa: 943 78 33 69

MEMESA
INDUSTRIA HORNIDURAK

OÑATI
Tel.: 943 71 80 80
Faxa: 943 71 80 45

ARRASATE
Tel.: 943 71 24 25
Faxa: 943 71 22 98

ARETXABALET
Tel.: 943 71 24 11
Faxa: 943 71 21 19

LANA

KOOP. ELK.

• **EGURREZKO PANELAK**

MONDRAGON
CORPORACION COOPERATIVA

Santxolopetegi, 24

20560 OÑATI (Gipuzkoa)

Tel.: 943 78 07 00

Faxa: 943 78 32 22

E-mail: info@lana-scoop.es

<http://www.lana-scoop.es>

JAUNEN MENPE

Inguruko monumentu megalitikoek erakusten diguten moduan paraje hau aspalitik populatua izan da, batez ere Neolitiko eta Brontze Arotik.

Dena den, gaur ezagutzen dugun Oñati XIII. eta XV. mendeen artean sortzen joan zen. Horrela, berau aipatzen duen eta ziurtzat jotzen den lehen agiria XIV. mende hasierakoa da.

Hurrengo mendeetako historia sendien arteko liskarrek (banderizoen borrokek), populazioaren askatasun nahiak eta bi probintzien artean bizitzeak markatuko ditu.

Lehenbizi, Oñati Gipuzkoan barne kasu bitxia dela esan behar da, zeren zuzenean Erregearen menpe bizi beharrean (Hego Euskal Herriaren gehiena bezala), hainbat mendetan zehar lehenbizi Jaurerri eta gero Konderri izan zen. Horrek esan nahi zuen belaunaldiz belaunaldi populazioak noble-sendi baten nahien menpe bizi behar izan zuela: Oñatiko Jaunen menpe.

XV-XVI. mendeetan egoera honetan bizi ziren beste herri gehienak Koroaren eskuetan geratuz joan ziren bitartean (Arrasate, Ganboa, Araia...) Oñati salbuespena izan zen.

Ondorioz populazioak lehendik zetorren askatasun-borrokari indar handiagoz ekin zion, lehenbizi matxinadekin, eta geroago, Kontseilu eta Eliz-Batzarrearen laguntzaz, legalki.

1652an azkenik, Gipuzkoako foruaz gozatzeko aurkeztu zen auzi legala galdu arren, pixkanaka Gebaratar Kondeen urruntzeak eta ideia politiko berriek azkenean Oñatiko Kontseiluaren finkapena ekarri zuten.

1845ean, dekretuz Jaunen Eskubideak ezabatzean, Oñati Gipuzkoan sartu ahal izan zen, bere desioa betez.

■ "Sancti Spiritus" Unibertsitateko aurrealdea ikusgarriki landua dago.

Sendien arteko borrokei dagokienez, inguru honetan oso gogorrak izan ziren, batik bat Lazarraga Ganboatarr eta Uribarri Oñatiarren artekoak. Azkenean, bien arteko bakea eta Udal botere-txandaketa etorri zen, 1747an Udaletxea eraikitzen hasi zen arte. Bere armarrarian biak agertzen dira, arranoak eta oreinak sinbolizaturik.

Bukatzeko, herriaren bizitzan garrantzi handia izan duen "Sancti Spiritus" Unibertsitatea derrigorrez aipatu behar dugu. 1542an Rodrigo Sanchez de Mercado Zuazola Avilako Apezpi-kuak sortua gorabehera batzuekin 1901. urtera arte eman zituen eskolak, euskal kulturaren eragin nabarmena izanez.

Oñatiko herria, zuzenean Erregearen menpe bizi beharrean, hainbat mendetan Jaurerri edo Konderri izan da

Ormazabal
INSTALACIONES, S.L.

Sukaldeak • Bainuak

Apaolaza, 2
Tel./Faxa: 943 78 16 40
Sta. Marina, 4
Tel.: 943 78 30 58
20560 OÑATI

Arantzazu Santutegia

1469an Rodrigo Balzategi izeneko artzainari Ama Birjina agertu eta "Arantzan zu?" galdera ospetsua egin zionetik denbora luzea igaro da, baina bost mende hauetan mendi-bailara basati eta izugarri inguratutako leku hau gero eta pertsona gehiago erakartzen joan da.

Lehenbizi ezkutuko leku honetan baselizatxo bat besterik altxatu ez bazen ere, oñatiarrek, arrasatearren laguntzaz bertaraino galtzada bat egin zuten, eta bide berriak lagundurik bertaratzen zen jende pila ikusirik, azkenean erlijio-ordenak ere interesa jartzen hasi ziren.

Horrela, Frantziskotarrak 1541ean bertan geratu ziren, monasterio bat fundatuz, hainbat aldiz suteak suntsitu eta berreraiki behar izan zena, azken Karlistaden ostean.

Gertatu zena zera da, tenplu eta monasterioaren azken berreraikipen hau erromes-mordo berriak biltzeko txikiegia gertatu zela, eta 1951n, berriz ere erreformatu beharrean basilika berri bat egitea erabaki zen.

Fraideek jainkotegi berri, galanta eta modernoa nahi zuteenez, ideia-lehiaketa bat ireki zen, ondorioz Euskal Herriko lehen tenplu moderno eta "ezberdina" suertatuz, ezagutzen ez duena harrituta utziko duena.

Hori dela-eta, bere garaian nahikoa polemikoa izan zen eta lanak behin baino gehiagotan moztu behar izan ziren. Eraikitzeke ondoko komentua eta aurreko elizaren oinarriak eta planta latindarra errespetatu ziren.

Aurrealdean bi dorre laukitu jasotzen dira, eta atzealdean altuagoa den antzeko kanpandorrea. Hirurak milaka diaman-te-punta itxurarekin landutako harriek estaltzen dituzte, paisaia karstikoa eta arantzaren punta zorrotzak irudikatuz.

Aurrealde biluziaren oinarrian Jorge Oteizaren apostoluak ditugu, arroketan sortzen den izotzarekin jokatzu planteatu zituen hustutako eskultura harrigarriak. Goiko Pietatea ere berak eginikoa da.

Ia lurpean dagoen arkupearen ostean Eduardo Txillidaren apropos herdoilduriko atea ditugu, lurpeko munduan barneratzea sinbolizatzen dutenak. Barrualdean beste ezuste atsegin bat: 600 metro karratutik gora dituen erretaula nagusia, harrizkoa dirudiena baina zur polikromatuz egindakoa.

Bere erdian, artzainari agertutako Andra Mariaren tailu gotiko txikia, seguraski XIII. mendekoa baina XV.ean erreformatua eta kreta-harriz eginikoa.

Azkenik, barrua argizatzen laguntzen duten beirategi urdinskak, eta Nestor Basterretxeak ikusgarriki apaindutako kriptaz apimarratu behar ditugu, besteak beste.

Horrenbestez, santutegia euskal arte modernoaren agerpen oso nabarmena kontsidera dezakegu, kokatzen den haiz-pitarte miragarri eta gogorrari ederki moldatzen zaiona, arro-karen jarraipena bailitzan.

■ Arantzazu barrutik kanpotik bezain harrigarria da.

Informazio Praktikoa

OÑATI

Turismo Bulegoa: Foruen Enparantza 4. ☎ 943-78 34 53.

Udaletxea: ☎ 943-78 04 11.

Udaltzaingoa: ☎ 943-78 04 11.

Ertzaintza: Bidebarrieta 2. ☎ 943-78 23 12.

Anbulategia: San Juan kalea, 17. ☎ 943-78 28 12.

Kotxe tailerrak:

Talleres Amets-Ford (garabi iraunkorra)-Berezano auzoa. ☎ 943-78 19 50 / 25 92.

Garaje Oñati - Gorribar Goiti z/g. ☎ 943-78 13 50.

Jatorduan:

Etxe-Aundi Jatetxea - Torre auzo 9.

Txope Kua Jatetxea- Uribarri auzoa 5.

Urtiagaín Jatetxea- Uribarri auzoa.

Lizar-Etxe Jatetxea- Olabarrieta auzoa.

Garoa Jatetxea- San Lorenzo 29-30.

Jan eta lo egiteko:

**Hotel Soraluze- Uribarri auzoa (Arantzazura bidean). ☎ 943-71 61 79. Log. bikoitza 7.650 pza.

**Hostal Etxeberria- R.M. Zuazola 15. ☎ 943-78 04 60. Logela bikoitza 3.500-4.800 pza.

Arregi Nekazal Etxea- Garagaltza 19. ☎ 943-78

08 24. Logela bikoitza 5.000 pza.

ARANTZAZU

Jatorduan:

Zelai-Zabal Jatetxea- Arantzazu auzoa.

Jan eta lo egiteko:

*Hotel Sindika- Arantzazu auzoa 30. ☎ 943-78 13 03. Logela bikoitza 6.000 pza.

*Arantzazuko Hospederia-Hotela- Arantzazu auzoa 29. ☎ 943-78 13 13. Log. bikoitza 4.800 pza.

Rafflesia Sumatra eta Borneon dagoen landarea da. Oihan tropikaleko igokari baten bizkar bizi da eta lurrean ematen du 95 cm-ko diametroa izatera irits daitekeen lorea.

TAMAINAKOA

Bengalako *Ficus* erraldoiari buruzkoak hitzaspertu xelebre bat baino gehiago izateko aukera eman dit azken aldi honetan. Jeneralean "sakonegiak" omen diren artikulutxoan artean xelebrekeriek irekitzen dituzte, nonbait, irakurle batzuen atakak eta San Urtia edo Santa Berendiaren omenezko jaien sasoia puripurian denez, okasio hauetako drogen ajea ez areagotzearen, zailtasunetan ito gabe goazen bada bidezidor horretatik.

Abarren arteko sekuoiaren 12 metroko diametroa eta *Ficus*-aren 21.000 metro karratuko kukuluaren ondoren gaur loretik joko dut. Sumatra eta Borneon bizi da *Rafflesia*. Izena hango gober-

nadore izandako Thomas Stamford Raffles (1781-1826) ingelesaren omenekoa

du. Landare hau oihan tropikaleko igokari baten bizkar bizi da eta lurrean bertan ematen du lorea. Lurrean eman behar, 95 cm-ko diametroa izan baitezake. Euliek polinizazioa gauzatzen duten bezain pronto usteldu egiten da eta kiratsa medio gorpu-lorea deitzen diote atzeritarrek. Bertakoek, ordea, ugalkortasuna gurtzen duen "bunga patma" edo loto lorea deitzen diote. Fruitua katagorri eta tupaien gutizia denez haziak hauek zabaltzen dituztela uste da. Honenbestearainoko lorea nolaz? da galdera. Bizkarroia da, beste bati kentzen dio bazka eta energiak ahitzeko beldurrik ez, apika ●

♦ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Nekatuak gaudelako edo logura dugulako egiten dugu aharrausi. Hainbat hipotesiren arabera, karbono dioxidoaren igoeraren aurrean garunak eragiten du.

ZERTARAKO DA AHARRAUSIA?

Aharrausia nahigabeko ekintza bat da, nekeak edota asperdurak eragina izaten dena normalean. Aharrausia gertatzen denean, ahoa erabat irekitzen da, eta arnasa sakon baina aldi berean mantso samar hartzen da, arnasarik gabeko apnea aldi txiki baten ondoren, berriro ere modu berean kanpora botatzeko. Horrekin batera, bihotz maiztasuna edo frekuentzia zertxobait bizkortzen da eta begiak malkoz bustitzen dira.

Hori da aharrausiarekin batera gertatzen dena. Baina zergatik gertatzen da? Edo, bestela esanda, zein da aharrausiaren azken helburua edo xedea? Zientzialariak ez daude ados esplikazioak emate-

ko orduan, baina zenbait hipotesik diote-nez, aharrausia karbono dioxidoak odolean gora egitearen ondorioz garunaren erantzun bezala hartu beharko genuke. Arnasa sakon hartuz eta gero botaz, odo-

leko oxigeno-kopurua gehitu egingo litzateke eta logura gutxitu.

Baina, zergatik "kutsatu" edo kontagiatzen da? Hori da beste misterio bat. Portaera ikertzen duten etologo batzuek logurarekin lotzen dute aharrausia, pertsona batek logalea duenean, aharrausi ere gehiagotan egiten duelako. "Kutsapena" gerta daiteke pertsonak pilatuta dardenean, gaizki bentilatutako leku itxi batean, oxigeno gutxi dagoen leku batean. Logura dagoen pertsona baten aharrausiak lo egin beharko luketela adierazten die gainerakoei. Eta aspertzen ari bagara, subkontzienteak hortik alde egiteko edo beste zerbait egiteko diosku ●

♦ JABIER AGIRRE

Hitz Gezidunak

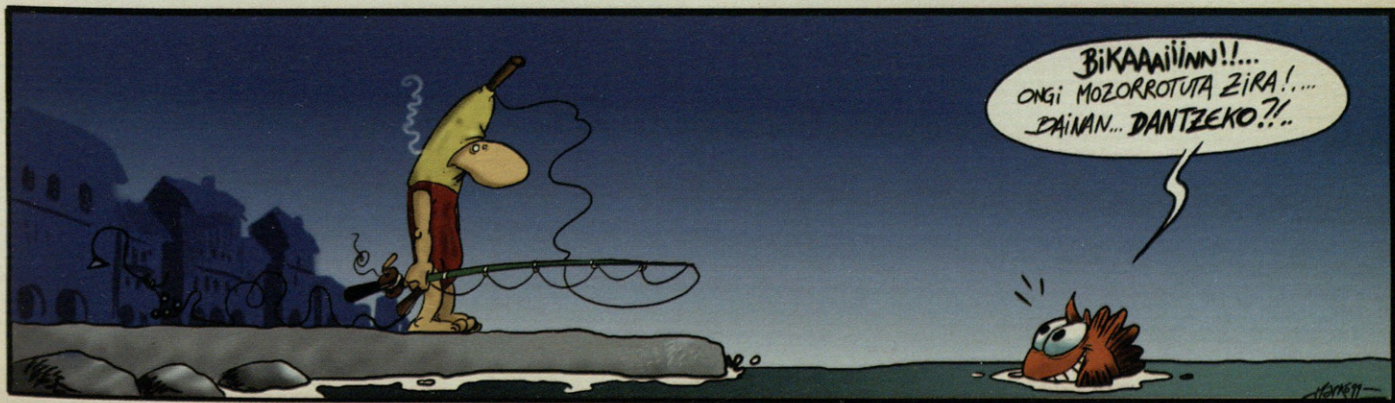
	Deitura	▼		Oso garbiak	▼		Musika nota	▼		Bizk., etxe-ko txikiena	▼		Suari dario
	Pl., zango-atala			Errep., gorotza			Infusio-mota			Sabeleko gaitza			
	▶			▼			▼			▼			▼
	Kaltzio oxido	▶							Nahastura trinko	▶			
	Kontso. errep.								Abarrak				
Izena	▼	Litioa	▶	▼		500	▶		Sarrera	▶	▼		Bazter
Bakartze		Min				Bana-lerroak			Ni neu				
▶		▼			▼			▼				Azkenekoa	▶
												Sarri	▼
Titanioa	▶			Lekua	▶					Molibde-noa	▶	▼	
Botikak				Toka, diozu						Zezen zikiratua			
▶			▼							▼			
Baiezta-tzeko	▶			Hitza	▶								
Segadak				Autonomia Erkidegoa									
▶			▼										
						Nago	▶						10
						50							
Nekadura	▶					Gai itsaskorra	▶	▼				Kontso-nantea	▶
													▼

Pertsonaia: Poeta eta kazetari bizkaitarra (1905-1937), Lauaxeta deitua

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

ANDONI EGAÑA

FRESKAGARRIA

Ikusi ezina askoren gaitza den moduan, ezinikusia beti izaten da bakoitzarena, norberea. Horregatik diogu herra bakoitzak kontu desberdinei. Ezagutzen dut klerak pizarran ateratzen duen hotsa jasan ez dezakeenik; baita galtzerdi bat bikotekidearengandik apartatuta ikustea mingarri zaionik ere; eta zopa jaten hastean beti "aitaren" egiten duen fede urriko bertsolariren bat ere bai.

Bakoitzak bizi dugu geure zoroa, besteren begietara nimitxo litzatekeena erraldoi bihurtzeraino. Nik aparteko gorrotoa diot "freskoa" hitzari eta badakidan arren gorroto, herra, gutizia eta gainerakoek arrazoi sustraituak bai, baina azaleratzeko modukorik ez dutela, ahalegindu nahi nuke zioak argitzen.

ESANGO nuke "freskoa" hitza dela, entzulearen manipulaziorako gehientsuen erabilitako hizkuntza-zatia. Nori ez dio amak esan, baietz, jateko fruta, oso ona, oso freskoa dela? Eta nori ez dio errepikatu jateko fruta, ona dela oso, baietz, oso dela freskoa? Freskotasunak bere berean edozer gauza on bihurtzen duela sinistazten digun kultur-kodearen menpe bizi gara nonbait.

Nik, umetatik, zerbait jan nahi banuen jan egiten nuen lehorreratik, eta jan nahi ez banuen ez nuen jaten, hiru aldiz oso freskagarria eta zukutsua zela entzun arren. Baina askotan entzun behar izan nuen. Egun, "freskoa" ez zait arazo jantziari dagokionez. Ez amak etsia hartu delako, amarenean gutxitan bazkaltzen dudalako baizik.

Baina amaren fruta irentsi arazi nahi hura darabilte orain, izen-lagun berbera erantsiz, telebista programatzaileek. Umetako mamuei lokartzen ez diete uzten. Honako edo halako telebista saio "freskoa" edo "freskagarria" izango dela iragartzen digute. Eta hala iragartzen dutenean, zuek ez dakit, baina nik, fruta-ren balizko ontasuna izaten dut gogoan, neurez nahi ez nuena jan nezan ahalegin amatasunez bete hura.

Sakontzen hasita, telebista saio bat

"freskagarria" dela esatearekin ez dira ezer zehatzik esaten ari. Saioa "zakurranpotroa" izango dela iragartzearen pareko zerbait da, akaso, politikoki politagoa. Iradokitzen diguna orde, ez da hain kontu hutsala. Telebista saio bat, edo film bat, edo liburu bat... "freskagarria" dela esaten digutenean ongi ulertu behar da zer esan nahi diguten. Hor nonbait, honakoa: "Telebista saio hau oso medio gutxiarekin egin dugu; ez dugu ahalegin berezirik egin; denbora-pasa hutsa da; ez duzu neurona gastu handirik izango hau jarraitze-ko".

DENA xehe eman beharrean dena mehe ematen digute, dena "fresko freskoa", lehorzaleak ere bagarela ahazturik. Gure gurasoen belaunaldiko Goenkalezalaren bati entzun nion bezala, "freskagarria gora eta freskagarria behera ibiltzen dituk oraingo gazteak. Hori duk hori 'Chuss'i 'freskagarria' deitu beharra!".

Nik nezakeena egin dut: kasu egin zuei. Ikusiko duzue urte sasoi honetan zenbat antzerki-emanaldi, disko eta liburu "freskagarri" merkaturatuko diren. Freskagarri jartzen duenean, zuek zuzen zuzenean "txarrak" ulertu. Eta telebista saioak? Denak izango dira orain, udaldian, programa "freskagarriak". Paradoxa da gero! Saio freskagarriak gehien noiz, eta udako "parrilan" ●

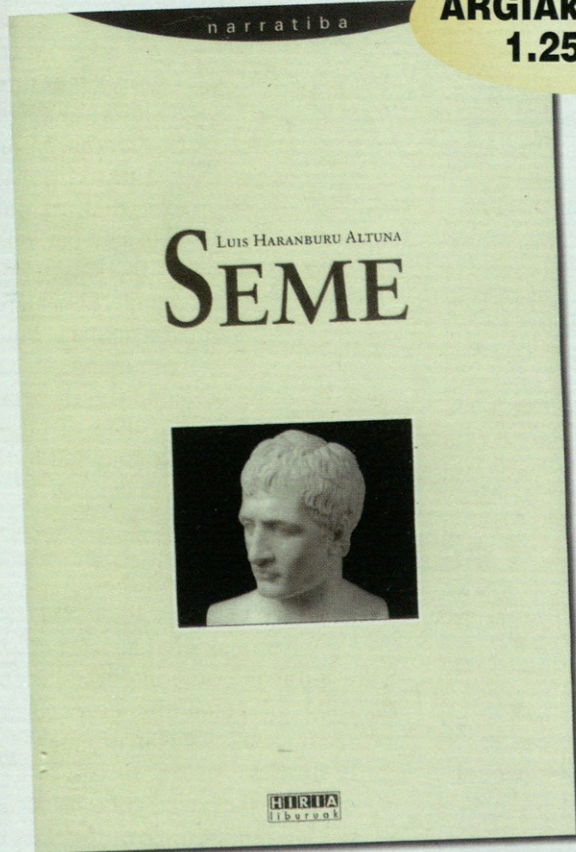
"Telebista saio bat 'freskagarria' dela esatearekin ez dira ezer zehatzik esaten ari. Saioa 'zakurranpotroa' izango dela iragartzearen pareko zerbait da, akaso, politikoki politagoa. Iradokitzen diguna orde, ez da hain kontu hutsala"

Bidalketa gasturik gabe
etxean jasoko duzu

ARGIAko Prezioa
1.250 pta.

~~**Kaleko Prezioa**~~
~~**1.450 pta.**~~

TITULUA: "Seme"

EGILEA: Luis Aranburu Altuna

ARGITALETXEA: HIRIA

GAIA: Liburu honetan norberari buruzko narratibarekin aurkitzen gara. SEME, autoreak bere semearekin ezartzen duen hitz jarioaren emaitza da; garbiro mintzatzen zaio aita politikaz, sexuaz, etikaz eta bere biografiaren pasarte hautatuez.

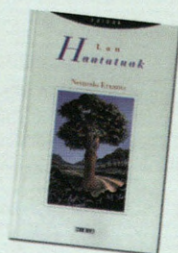
Erraz irakurtzen den hizketa honetan gaurko idazle baten ortze intimoa ageri zaigu: biluts eta apal, baina egiaz eta benetan. Uda bateko kontakizunaren aurrean gaude, 1999ko udan suertatzen diren gertakizun banalen aurrean.

Luis Aranburu Altuna S E M E

ETA EZ AHAZTU

~~**2.050 pta.**~~

1.875 Pta

NEMESIO ETXANIZen
"LAN HAUTATUAK"

~~**1.500 pta.**~~

1.300 Pta

HAIZKORA ZUHAITZAREN ERROARI KHEINATZEAN
Axular

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

IZENBURUA _____

PREZIOA _____

ALEAK _____

GUZTIRA _____

☐ VISA: Epea:

☐ TRANSFERENTZIA: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ KONTUA: TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____

N.A.F. / N.I.F. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

Entitatea

Sukurtsala

K.D.

Kontu zenbakia

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria